สันติบาลสากเสธ์ฯ

ประเทศเวียดนาม พม่า และอินโดนีเซีย

915.9
ช 627 สน

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

สันติบาลตามเสด็จฯ ประเทศเวียตนาม,พม่าและอินโดนีเซีย

ชลผล ไลนะชาละ

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ นางน้อม บุนนาค (จารุจินดา)

หอสมุดแห่งชาติ
10 มี.ค. 2532
กรมศิลปากร

ณ เมรุ วัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒

เลขหมู่ : จบ

เลขหมู่ 915.9
ธ๔๔สน

ลงทะเบียน น ๓๒ ป ๓๓๙๕ จม

นางน้อม บุนนาค (จารุจินดา)

ชาตะ วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๔๒๓

มรณะ วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๑๒

ภาพถ่ายญาติและบุตรหลานในวันสวดพระอภิธรรมศพ

รายการสวดพระอภิธรรม

วันจันทร์ที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๒ – คณะนายตำรวจกองปราบปราม

วันอังคารที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๑๒ – คณะภรรยานายตำรวจกองปราบปราม

วันพุธที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๑๒ – สโมสรสหมิตร

วันพฤหัสบดีที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๑๒ – สกุล จารุจินดา

วันศุกร์ที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๑๒ – สมาคมนักเรียนเก่าเทพศิรินทร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสมาคมพ่อค้าไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

วันเสาร์ที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๑๒ – พล.ต.ท. พจน์ เภกะนันทน์ และคณะนายตำรวจ ในกองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

วันอาทิตย์ที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๑๒ – สกุล "เพ็ญชาติ"

ประวัติ

นางน้อม บุนนาค เบ็นบตริ นายถม จารจินดา กับ นางหนอม จารจินดา เกิดเมื่อ กุมภาพันธ์ ๒๔๒๓ ที่บริเวณสะพานหัวตะเฆ่ ตำบลพระราชวัง อำเภอพระนคร จังหวัดพระนคร

นางน้อมมีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันอีก ๒ คน คือ นางเนียน และ เสวกตรี หลวงกล้าทะเลแล่น (แนบ จารุจินดา) ซึ่งทั้งสองท่านได้ถึงแก่กรรมไปนานแล้ว และมีบุตรและธิดารวม ๓ คน คือ

(๑) ร.ท. บุนเทพสรสิทธิ์ (เทพ จารุจินดา)

(๒) นางน้ำเงิน จารุจินดา (ภรรยานายเทียม จารุจินดา)

(๓) นางทองอยู่ โลหะชาละ (ภรรยา พล.ต.ต. ชุมพล โลหะชาละ)

นางน้อม บุนนาค เมื่อเยาว์วัยได้รับการศึกษาและอบรมจากบิดามารดาและย่าจนเจริญวัยจึงได้เข้าไปอยู่กับท่านเจ้าจอมมารดาวาศ ในรัชกาลที่ ๕ ที่พระบรมมหาราชวังและพระราชวังดุสิต ซึ่งได้รับการอบรมสั่งสอนในด้านความรู้และคุณสมบัติของกุลสตรี ภายหลังเมื่อได้มีครอบครัวแล้วจึงได้ออกมาพักอาศัยอยู่ในวังของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน ซึ่งเป็นโอรสของท่านเจ้าจอมมารดาวาศ จึงนับว่าท่านเจ้าจอมมารดาวาศ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพ็ชรอัครโยธิน และพระชายา ได้ทรงมีพระกรุณาธิคุณแก่นางน้อม บุนนาค ตลอดจนครอบครัวเป็นอย่างที่สุด

นางน้อม บุนนาค เป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ จึงเป็นที่รักและเคารพของบุตรหลานตลอดจนผู้ใกล้ชิดสนิทสนม เป็นคนขยันขันแข็งทำงานตลอดเวลาไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ซึ่งท่านถือเป็นสิ่งภาคภูมิใจในการที่ท่านมีโอกาสได้ทำเช่นนั้น แม้ในบั้นปลายชีวิตเข้าสู่วัยชราท่านก็ยังคอยช่วยเหลือประกอบอาหารและดูแลงานบ้านให้กับลูก ๆ อยู่เสมอ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาท่านเป็นคนแข็งแรงและสติสัมปชัญญะบริบูรณ์

โดยตลอด นับว่าเป็นกุศลกรรมของตัวท่านอย่างวิเศษ ฉะนั้นท่านจึงไม่ค่อยเจ็บไข้ได้ป่วยเท่าใดนัก สุขภาพก็อยู่ในเกณฑ์ดีตลอดมา เมื่อประมาณ ๒ ปีก่อนจะถึงแก่กรรม ท่านได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เนื่องจากปัสสาวะเป็นเลือด และได้ตรวจพบเป็นมะเร็งที่กระเพาะปัสสาวะ ได้ทำการผ่าตัดหายเรียบร้อยเป็นปกติ เมื่อกลับจากโรงพยาบาลสุขภาพของท่านก็คงเป็นปกติ และเรื่อยมาจนกระทั่งเมื่อประมาณ ๒ เดือนก่อนถึงแก่กรรม ท่านเริ่มมีอาการอ่อนเพลีย เบื่ออาหาร และต่อมาอีกมีอาการตัวเหลืองลูก ๆ และหลาน ๆ เห็นอาการไม่ดีขึ้นจึงได้นำเข้ารับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช ดอนเมือง เมื่อวันที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๒ ซึ่งแพทย์ได้ทำการรักษาเป็นอย่างดีตลอดมา แต่อาการมีแต่ทรงกับทรุดไม่ทุเลาขึ้น จนถึงวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๑๒ เวลา ๑๓.๓๐ น. จึงได้ถึงแก่กรรมด้วยความสงบ โดยโรคตับและท่อน้ำดีอักเสบ สิริรวมอายุได้ ๘๙ ปี

คำปรารภ

บทความเรื่อง "สันติบาลตามเสด็จฯ" นี้ ข้าพเจ้าได้เขียนไว้เป็นตอน ๆ เมื่อครั้งยังรับราชการอยู่กองตำรวจสันติบาล และได้มีโอกาสติดตามเสด็จพระราชดำเนินไปเยือนประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลก โดยได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ร่วมไปในขบวนเสด็จฯ ด้วย การเสด็จฯ แต่ละประเทศในครั้งนั้น ประชาชนชาวไทยได้มีโอกาสรู้เห็นก็แต่โดยจากการถ่ายทอดของบรรดาสื่อมวลชนเท่านั้น ถึงแม้จะมีโอกาสได้ชื่นชมยินดีและซาบซึ้งในพระราชกรณียกิจที่ล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไป ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าความซึ้งใจคงไม่เท่ากับผู้ที่ร่วมไปในขบวนเสด็จฯ ด้วยเป็นแน่ เฉพาะตัวข้าพเจ้าเองนั้นรู้สึกประทับใจและสำนึกในพระมหากรุณาอันหาขอบเขตมิได้ของล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ที่ทรงมีต่อประเทศชาติและพสกนิกรของพระองค์ ทรงทนยอมลำบากตรากตรำและเหน็ดเหนื่อยพระวรกายอย่างที่สุด จากการเดินทางอันยาวนานและความไม่สะดวกสบายด้วยประการต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่ประเทศเจ้าภาพได้จัดถวายและอำนวยให้อย่างดีที่สุดแล้ว แต่ท่านทั้งหลายจะต้องระลึกว่าการเสด็จพระราชดำเนินแต่ละครั้ง ไม่ใช่เป็นการเสด็จฯ ประพาสเพื่อทรงแสวงหาความสุขสำราญเป็นการส่วนพระองค์ ที่จะทรงทำอะไรหรือเสด็จฯ ไปไหนได้ตามพระราชอัธยาศัย ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นพิธีรีตองและมีหมายกำหนดการไว้เรียบร้อยแล้ว บางครั้งข้าพเจ้าเห็นได้ชัดว่าทรงมีพระอาการประชวรแต่ก็มิได้ทรงย่อท้อ ทรงพระราชอุตสาหะอดกลั้นฝืนพระวรกายเสด็จฯ เพื่อมิให้หมายกำหนดการต้องเปลี่ยนแปลงหรือคลาดเคลื่อนไป ซึ่งไม่มีทางจะให้คิดเป็นอย่างอื่นได้เลย นอกจากว่าในน้ำพระทัยของล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์นั้นเปี่ยมล้นอยู่ด้วย ทรงสำนึกในพระราชภารกิจของพระองค์ที่จะทรงบำเพ็ญในฐานะทรงเป็นองค์พระประมุขของชาติไทย และเพื่อผลที่จะเกิดขึ้นแก่ประเทศชาติและประชาชนชาวไทยอันเป็นที่รักยิ่งของพระองค์

โดยมิได้ทรงเห็นแก่ความเหนื่อยยากลำบากพระวรกายอันจะเกิดขึ้นแก่พระองค์แต่อย่างใด แต่เดิมมาข้าพเจ้าได้จดบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้ โดยหวังว่าจะให้เป็นอนุทินส่วนตัวของข้าพเจ้าเอง แต่โดยการที่ได้รู้เห็นและสำนึกในน้ำพระทัยของล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ดังกล่าวแล้ว จึงหวังว่าจะให้ประชาชนคนไทยทั้งหลายได้รู้เห็นและซาบซึ้งเช่นตัวข้าพเจ้าและผู้ที่ร่วมไปในขบวนเสด็จ ฯ ด้วย นอกเหนือไปจากที่ได้เห็นและทราบจากการถ่ายทอดของสื่อมวลชนต่าง ๆ มาแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้เรียบเรียงบทความส่งไปลงพิมพ์ในหนังสือวารสาร "ตำรวจ" เป็นตอน ๆ ไป ซึ่งก็มีผู้ได้อ่านบ้างพอสมควร แต่ก็ยังอยู่ในวงแคบ ข้าพเจ้าหวังว่าสักวันหนึ่งข้างหน้าหากมีโอกาสข้าพเจ้าจะได้รวบรวมบทความการติดตามเสด็จ ฯ ทั้งหมดออกพิมพ์เป็นเล่มเพื่อให้ได้อ่านกันทั่วไป

ในคราวงานพระราชทานเพลิงศพคุณอา อำรี โลหะชาละ ข้าพเจ้าได้จัดพิมพ์ตอนเสด็จ ฯ ประเทศนิวซีแลนด์ แจกเป็นบรรณาการแก่ท่านที่เคารพนับถือ ซึ่งได้กรุณาให้เกียรติไปร่วมในงานไปแล้ว การพิมพ์ครั้งนั้นนับว่าบกพร่องโดยขาดภาพถ่ายประกอบ เนื่องจากเป็นการตกลงใจกระทันหัน แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีท่านที่ได้หนังสือไปติดต่อมายังข้าพเจ้าโดยตั้งความหวังว่าจะได้อ่านตอนอื่น ๆ อีก ดังนั้นในงานฌาปนกิจศพคุณแม่น้อม บุนนาค (จารุจินดา) มารดาภรรยาของข้าพเจ้าในครั้งนี้ จึงตกลงใจจัดพิมพ์ตอนเสด็จ ฯ ประเทศเวียตนาม, พม่า และอินโดนีเซีย เพื่อช่วยแก่ท่านที่เคารพนับถือซึ่งให้เกียรติมาร่วมงาน อนึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ฯ พณ ฯ ริชาร์ด เอม. นิกสัน ได้ผ่านมาแวะเยี่ยมประเทศไทย และได้เข้าเฝ้า ฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถด้วย ข้าพเจ้าจำได้ว่าเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดี ท่านผู้นี้ได้เคยมาเยือนประเทศไทยหลายครั้ง และในโอกาสที่ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จ ฯ เยือนประเทศอเมริกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงได้รับคำทูลเชิญให้เสด็จ ฯ ไปพระราชทานกระแสพระราชดำรัสต่อรัฐสภาอเมริกัน ปรากฏว่าพระราชดำรัสในครั้งนั้น เป็นที่เลื่องลือว่ามีความไพเราะซาบซึ้งประทับใจชนชาวอเมริกันมากจนกล่าวขวัญกันทั่วไป ข้าพเจ้าได้เคยนำพระราชดำรัสดังกล่าวลงพิมพ์ในหนังสือ "ตำรวจ" มาแล้วครั้งหนึ่ง เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศที่ท่านประธานาธิบดี

มาเยือนประเทศไทยครั้งนี้ และถ้าสังเกตตามภาพถ่ายพระบรมฉายาลักษณ์ขณะทรงประทับยืนมีพระราชดำรัสอยู่นั้น ท่านประธานาธิบดีนั่งอยู่ข้างหลังด้วย จึงได้อัญเชิญกระแสพระราชดำรัสมาลงพิมพ์ไว้ในหนังสือนี้อีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าหวังใจว่าในการพิมพ์ครั้งนี้คงจะตัดข้อบกพร่องไปได้มากกว่าคราวที่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากได้รับความร่วมมือจากกองการพิมพ์สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นอย่างดี เพราะปรากฏว่าตอนที่พิมพ์ครั้งนี้มีภาพถ่ายแทรกอยู่จำนวนมากซึ่งเป็นความยุ่งยากมิใช่น้อยในการจัดพิมพ์ แต่เจ้าหน้าที่ทั้งหมดของกองการพิมพ์สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ก็มิได้เกี่ยงงอนหรือบ่ายเบี่ยงอย่างใด ได้พยายามจัดทำให้เป็นที่เรียบร้อยสมบูรณ์ทันเวลา ข้าพเจ้าและภรรยาจึงขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดพิมพ์หนังสือนี้ไว้ทุกท่าน ส่วนความบกพร่องต่าง ๆ ที่อาจหลงเหลืออยู่ขอรับว่าเป็นของข้าพเจ้าเอง

อนึ่ง นับแต่เวลาที่คุณแม่น้อมเริ่มมีอาการเจ็บป่วย น.อ. สุจินต์ จารุจินดา นายแพทย์ประจำโรงพยาบาลภูมิพลฯ ซึ่งเป็นหลานย่า ได้รับตัวไปอยู่ประจำ ณ โรงพยาบาลได้วิ่งเต้นติดต่อนายแพทย์ผู้ชำนาญเฉพาะโรคตรวจวินิจฉัย และให้การรักษาพยาบาลจนเต็มความสามารถ แต่เนื่องจากคุณแม่ล่วงเข้าวัยชราภาพมากแล้ว เหลือกำลังความสามารถของแพทย์และพยาบาลซึ่งแม้จะมีความตั้งใจดีเพียงใดก็ตาม ก็ไม่อาจหน่วงเหนี่ยวชีวิตของท่านไว้ได้ เป็นกาลอายุขัยของท่านที่กำหนดไว้เพียงนั้น แต่ถึงกระนั้นพระคุณของนายแพทย์ และพยาบาลทุกท่านที่ได้ประคับประคองดูแลคุณแม่มาจนวาระสุดท้ายนั้น ก็คงจะได้รับความจดจำรำลึกจากข้าพเจ้า, ภรรยาและญาติมิตรอยู่ตลอดไป

เมื่อคุณแม่ยังมีชีวิตอยู่เป็นผู้ใฝ่ใจในการทำบุญ และปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดตามแบบอย่างของพุทธศาสนิกชนผู้อุทิศชีวิตแล้วแก่พระรัตนตรัย คุณแม่มีความคุ้นเคยและเคารพนับถือในท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพน ฯ เป็นอย่างสูง ตลอดจนพระภิกษุสงฆ์ในวัดอีกจำนวนมาก มีท่านเจ้าคุณพระธรรมเสนานี ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และท่านเจ้าคุณพระราชโมลี เป็นต้น เมื่อคุณแม่ถึงแก่กรรมจึงได้รับความอนุเคราะห์อุปการะจากท่านเจ้าประคุณสมเด็จ ฯ และท่านเจ้าคุณพระธรรมเสนานี ให้นำศพ

ไปตั้งสวดพระอภิธรรมและบรรจุไว้ที่ระเบียงพระอุโบสถ วัดพระเชตุพนฯ จนกว่าจะถึงวันทำการฌาปนกิจ นอกจากนั้นท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ ยังได้จัดพิมพ์หนังสือร่วมแจกเป็นของชำร่วยแก่ท่านผู้มีเกียรติมาร่วมในงานฌาปนกิจด้วยเรื่องหนึ่ง ซึ่งนับเป็นความกรุณาและเป็นพระคุณอย่างสูงแก่ข้าพเจ้า ภรรยา และญาติมิตรของคุณแม่ทุกคน อนึ่งนับแต่คุณแม่ถึงแก่กรรมตลอดมา ได้มีท่านที่เคารพนับถือญาติมิตรวิสสาสิกชนจำนวนมากร่วมแสดงความเสียใจและช่วยเหลือบำเพ็ญกุศล จนที่สุดได้ให้เกียรติมาร่วมในงานฌาปนกิจศพอันเป็นโอกาสสุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าพร้อมด้วยภรรยาและญาติมิตรของคุณแม่ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ รวมทั้งกราบขออภัยต่อความบกพร่องทั้งหลายอันจะพึงมีไม่ว่าในกรณีใดๆ ด้วย

คุณแม่เป็นผู้เกิดมาในร่มเงาของพระพุทธศาสนา และตลอดชีวิตอันยาวนานของคุณแม่ที่ได้ดำรงอยู่ในโลกนี้ ปฏิบัติแต่คุณงามความดี มั่นคงอยู่ด้วยความจงรักในพระรัตนตรัยไม่มีเสื่อมคลาย กุศลบุญราศีใดๆ ที่คุณแม่ประกอบไว้แล้วก็ดี ที่บรรดาบุตรหลานญาติมิตรวิสสาสิกชนร่วมกันบำเพ็ญอุทิศส่งไปให้ในภายหลังก็ดี ขอจงรวมกันเป็นกุศลบุญฤธีมีผลอันไพศาล ชักนำให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณแม่สู่สุคติอันควรแก่วิสัยในสัมปรายภพ ประสบแต่ความสุขเกษมสำราญตลอดกาลอันเป็นนิรันดรเทอญ ฯ

พลตำรวจตรี ชมพล โลหะชาละ

(ชมพล โลหะชาละ)

ผู้ช่วยผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง

รักษาการในตำแหน่งผู้บังคับการกองปราบปราม

พระราชดำรัสในรัฐสภาอเมริกัน

ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป พุทธศักราช ๒๕๐๓ ได้มีหลายท่านนำพระราชกรณียกิจและพระราชจริยานุวัตรประจำวันในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนแต่ละประเทศออกเผยแพร่ ทั้งพระบรมฉายาลักษณ์และบทความโดยละเอียดแล้วทุกระยะแต่ต้นตลอดมา นับว่าได้ช่วยประกาศพระเกียรติคุณให้ประชาชนชาวไทยได้ทราบโดยรวดเร็วทั่วถึงกัน ข้าพเจ้าเองได้รำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้า ฯ ที่ได้มีหน้าที่ร่วมไปในขบวนเสด็จ ฯ คราวนั้นด้วย ได้มีโอกาสเห็นเหตุการณ์การรับเสด็จ ฯ ของรัฐบาลและประชาชนนานาชาติโดยใกล้ชิด นับว่าเป็นกำไรของชีวิตที่หาค่ามิได้ ข้าพเจ้าตั้งใจจะเขียนบทความการเสด็จพระราชดำเนินโดยตลอด เหมือนกับที่เคยทำมาแล้วครั้งเสด็จ ฯ เวียตนาม, อินโดนีเซีย, และพม่าเช่นเดียวกัน แต่เกรงว่าจะซ้ำกับเรื่องที่มีหลายท่านได้ดำเนินการมาแล้ว เพื่อเปลี่ยนรสการอ่านจึงขอเปลี่ยนรูปเป็นหยิบยกเอาเหตุการณ์แต่ละแห่ง แต่ละสถานที่ ที่เห็นว่าท่านผู้อ่านควรจะได้ทราบหรือควรจะได้รับส่วนแบ่งแห่งความภาคภูมิใจของคนไทยคนหนึ่งจากการที่องค์พระประมุขของชาติ ได้ทรงปฏิบัติในฐานะเป็นองค์แทนของปวงชนชาวไทยทั้งชาติมาเผยแพร่ แม้เหตุการณ์จะได้ผ่านพ้นมาแล้วนานวัน แต่สภาพการณ์เหล่านี้จะไม่มีวันเสื่อมสูญจะต้องคงอยู่เป็นประวัติศาสตร์ให้ชนรุ่นหลังได้จดจำและระลึกถึงอยู่ตลอดไป ในลำดับนี้ข้าพเจ้าขอนำเอาเหตุการณ์ในวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานพระราชดำรัสแก่รัฐสภาอเมริกัน ณ ตึก Capital แห่งกรุงวอชิงตัน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓ มาเผยแพร่ แต่ก่อนจะนำท่านผู้อ่านเข้าสู่เหตุการณ์ในรัฐสภาในวันนั้น ขอทำความเข้าใจในสภาพทางประวัติศาสตร์ของประเทศอเมริกา ที่ได้มีความสัมพันธ์กับประเทศไทย ตลอดจนระบบการปกครองของอเมริกามาเล่าสู่ท่านผู้อ่านเพื่อได้ทราบไว้เป็นเบื้องต้นเสียก่อน

พ.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ
รองผู้บังคับการตำรวจสันติบาล

พระราชดำรัสในรัฐสภาอเมริกัน

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีรูปการปกครองแบบสหพันธรัฐ ประกอบด้วยรัฐต่างๆ ๕๐ รัฐ มีสภา ๒ สภาคือสภาผู้แทนและสภาสูง ซึ่งทุกๆ รัฐมีผู้แทนอยู่ในสภาทั้ง ๒ นี้ ประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๔ ปี เมื่อครบกำหนดแล้วก็มีการเลือกตั้งกันใหม่ซึ่งรวมทั้งรองประธานาธิบดีด้วย

ประวัติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาได้ส่งนายรอเบอร์ตส์ (Edmud Roberts) เข้ามาทำสนธิสัญญาทางไมตรีและการพาณิชย์กับประเทศไทยเป็นครั้งแรก สนธิสัญญาได้ลงนามกันเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๗๖ (ค.ศ. ๑๘๓๓) ในรัชสมัยพระนั่งเกล้าฯ ในสนธิสัญญาฉบับนั้นมีความสำคัญว่า พลเมืองและเรือของสหรัฐอเมริกามาทำการค้าขายในประเทศไทยได้โดยเสรี คือติดต่อกับคนไทยได้โดยตรง และไม่ได้ขออำนาจศาลตรงกันข้ามได้บัญญัติว่า ต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองทุกประการ และว่าในกาลภายหน้า ถ้าประเทศไทยยอมให้ฝรั่งชาติอื่นนอกจากโปรตุเกตตั้งกงสุลได้แล้ว ก็จะยอมให้ชาติอเมริกาตั้งกงสุลได้ด้วย

ต่อมาในรัชสมัยพระจอมเกล้าฯ สหรัฐอเมริกาได้ส่งนาย Thownsend กงสุลใหญ่ประจำญี่ปุ่นเข้ามาทำสนธิสัญญาทางไมตรี การพาณิชย์และการเดินเรือฉบับหนึ่ง ได้ลงนามกันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๙๙ (ค.ศ. ๑๘๕๖) มีข้อความเกี่ยวกับการให้ความสะดวกในการค้าขาย การเดินเรือ อำนาจของกงสุล อำนาจศาลและพิกัดอัตราศุลกากรไว้ด้วย และฝ่ายไทยได้ให้เสรีภาพในการถือศาสนาของคนอเมริกันและอนุญาตให้สร้างโบสถ์ได้

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๘ (ค.ศ. ๑๘๘๕) ประเทศไทยได้แต่งตั้งกรมหมื่นนเรศร์วรฤทธิ์ เป็นอัครราชทูตไทยคนแรกประจำสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ทรงดำรงตำแหน่งอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน

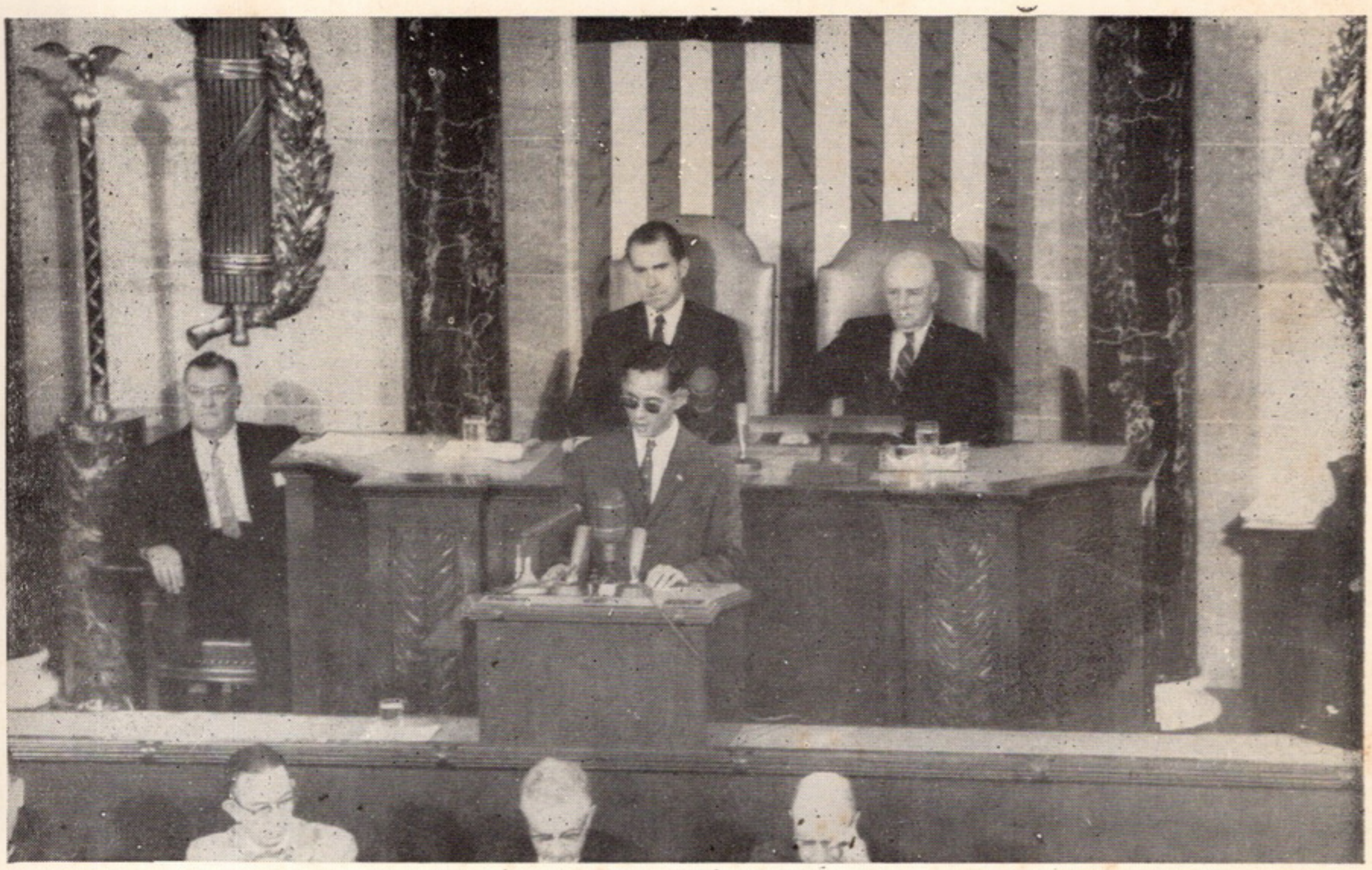

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ พระราชทานกระแสพระราชดำรัสในรัฐสภา
คองเกรส ของสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๓

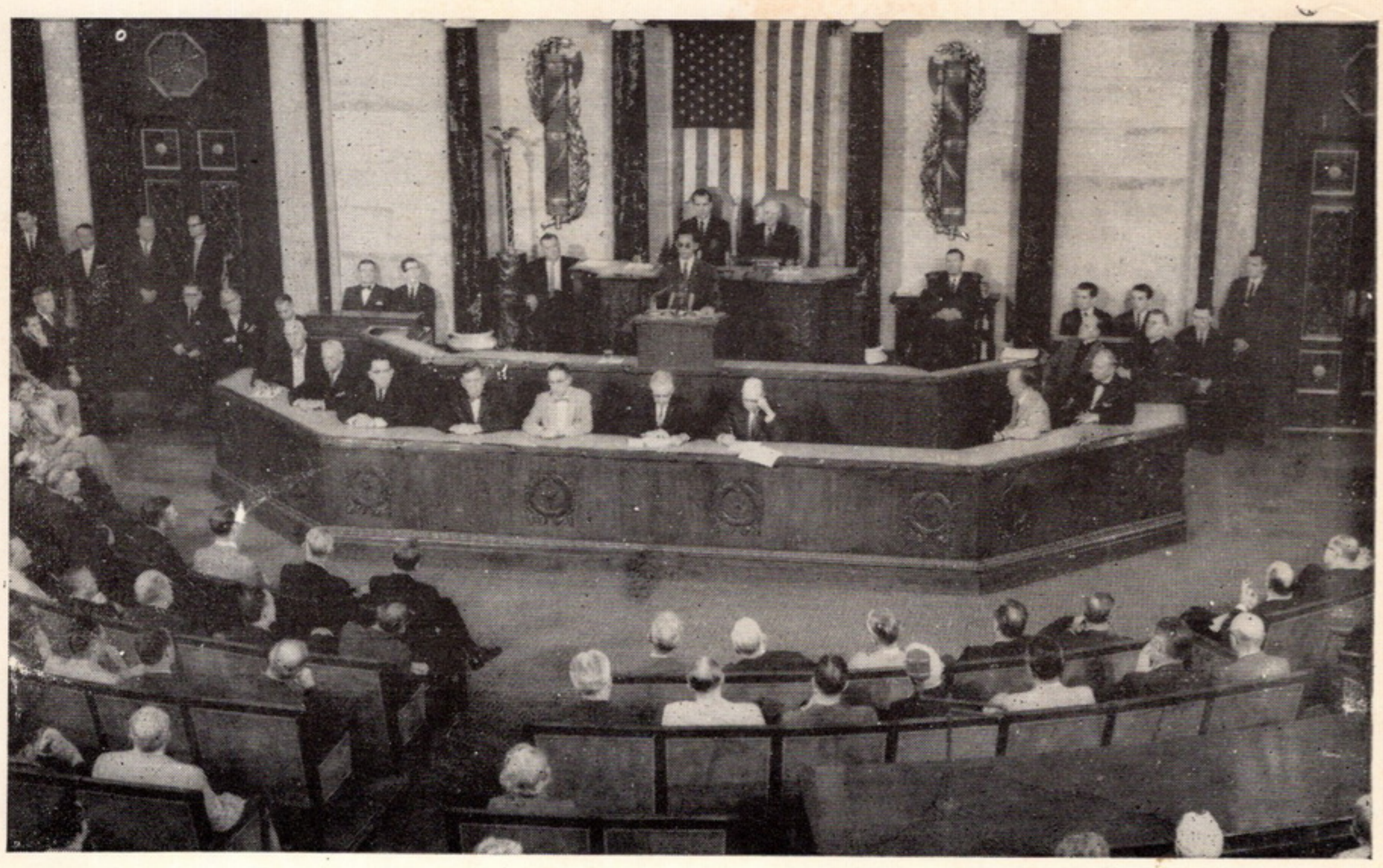

พระราชดำรัสในรัฐสภาอเมริกัน

ประเทศไทยได้จ้างชาวอเมริกันเข้ามาเป็นที่ปรึกษาราชการหลายนาย ที่ปรึกษาอเมริกันคนแรก รัฐมนตรีต่างประเทศอเมริกันเป็นผู้แนะนำให้ ได้แก่ นาย Edward Henry Strobel ผู้ซึ่งมีความชำนาญในการต่างประเทศ และเคยเป็นอาจารย์วิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยฮาว่าร์ดมาแล้ว ได้เดินทางเข้ามารับราชการในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๕ (ค.ศ. ๑๙๐๒) ในขั้นแรกรับราชการในตำแหน่งที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ ต่อมาได้ตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาทั่วไป และอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็มประจำกระทรวงด้วย ประวัติการรับราชการของท่านผู้นี้เป็นไปด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความตั้งใจดีต่อประเทศไทยจริง ๆ และในสมัยนั้นเป็นสมัยที่ประเทศไทยกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับดินแดนที่ติดต่อกับอาณานิคมฝรั่งเศส และอังกฤษ มีเรื่องที่จะต้องเจรจาทำสัญญาและปัญหาเรื่องอำนาจศาล ภาษีอากร ที่เราเสียเปรียบอยู่เป็นอันมาก การที่ได้ที่ปรึกษาที่สามารถ และตั้งใจปฏิบัติงานด้วยความซื่อตรงและหวังดีต่อประเทศไทยจริง ๆ จึงนับว่าได้ประโยชน์เป็นอันมาก นาย Strobel ได้รับราชการอยู่ถึง ๖ ปีเศษ แล้วได้ถึงแก่กรรมเสียที่กรุงเทพฯ

ที่ปรึกชาวอเมริกันคนถัดมา คือนาย Jens I. Westengard ท่านผู้นี้นาย Strobel ได้เป็นผู้แนะนำเข้ามาและมาเป็นเลขานุการและเป็นผู้ช่วยของ นาย Strobel ก่อน เมื่อนาย Strobel ถึงแก่กรรมแล้ว นาย Westengard ก็ได้เป็นที่ปรึกษาราชการทั่วไปแทน นาย Westengard ได้รับราชการมีความชอบจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นพระยากัลยาณไมตรีรับราชการอยู่จนถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ (ค.ศ. ๑๙๑๔) ที่ปรึกษาคนถัด ๆ มาก็ล้วนเป็นชาวอเมริกันทั้งสิ้น และที่ปรึกษาอเมริกันอีกนายหนึ่งที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยากัลยาณไมตรี (คนที่สอง) คือนาย Francis B. Sayre (บุตรเขยของประธานาธิบดีวิลสัน) เข้ามาเป็นที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๕ (ค.ศ. ๑๙๒๒) ถึง พ.ศ. ๒๔๖๗ (ค.ศ. ๑๙๒๔)

เมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๑ แล้ว สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ได้ตกลงแก้ไขสนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์ และการเดินเรือที่มีอยู่เดิมกับประเทศไทย และได้

ทำสนธิสัญญากันใหม่ ลงนามกันเมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ (ค.ศ. ๑๙๒๐) (ต่อมาอีก ๔ ปี คือ พ.ศ. ๑๙๒๕ ญี่ปุ่นจึงได้ทำสนธิสัญญาใหม่กับไทยในทำนองเดียวกับสหรัฐอเมริกา และชาติอื่น ๆ ก็ได้แก้ไขสนธิสัญญาตาม ๆ กัน)

สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์และการเดินเรือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาได้มีการแก้ไขจัดทำกันใหม่อีกครั้งหนึ่ง และใช้อยู่ทุกวันนี้ คือ สนธิสัญญาทางไมตรี พาณิชย์และการเดินเรือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกา ลงวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐ (ค.ศ. ๑๙๓๗) สนธิสัญญาฉบับที่กล่าวมานี้ ประเทศไทยได้รับอิสรภาพในทางศาลและทางศุลกากรโดยสมบูรณ์

ประเทศไทยได้จัดส่งนักเรียนไปศึกษาวิชาการในสหรัฐอเมริกา โดยมีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นลำดับนับแต่ก่อนมหาสงครามโลกครั้งแรก และหลังจากมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ เสร็จสิ้นแล้ว ประเทศไทยได้ส่งนักศึกษารวมทั้งข้าราชการไปดูงานในสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้งที่ได้รับทุนช่วยเหลือจากองค์การต่าง ๆ และทุนส่วนตัวเท่าที่ยังคงศึกษาและดูงานอยู่ในรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาขณะนี้มีไม่น้อยกว่า ๖๐๐ คน ซึ่งนับว่ามากกว่าทุก ๆ ประเทศ นักศึกษาและข้าราชการที่ไปศึกษาและดูงานในประเทศนี้ได้กลับมาปฏิบัติงานเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นอันมาก

ระบบการปกครองของสหรัฐอเมริกา

ระบบการปกครองของสหรัฐอเมริกา มีสาขาการปกครองไว้ ๓ ฝ่าย คือฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ และ ฝ่ายนิติบัญญัติ ต่างก็เป็นอิสระต่อกันโดยตลอด รัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัตินั้น มีสภาพเป็น ๒ สภาจริง ๆ แม้ว่าบางคราววุฒิสภาได้ถูกอ้างว่าเป็นสภาที่ “เหนือกว่า” โดยพฤตินัยแล้ววุฒิสภากับสภาผู้แทนนั้นต่างก็มีอำนาจในหน้าที่ราชการเท่าเทียมกัน มีอิทธิพลเกี่ยวกับผลบั้นปลายของกรรมวิธีด้านกฎหมายเท่ากัน ไม่มีสภาใดมีอำนาจเหนืออีกสภาหนึ่งได้เลย

สภาผู้แทนปกติมีการเลือกโดยออกเสียงทั่วไปโดยตรง สมาชิกวุฒิสภาจะต้องได้รับเลือกตั้งเช่นเดียวกันจากมลรัฐ ๕๐ มลรัฐ แต่ละมลรัฐมีวุฒิสมาชิกได้ ๒ นายโดยไม่คำนึงถึงจำนวนพลเมืองและอยู่ในตำแหน่งได้คราวละ ๖ ปี จำนวนหนึ่งในสามของสมาชิกวุฒิสภาจะต้องเลือกกันทุก ๆ ๒ ปี สมาชิกสภาผู้แทนจะต้องได้รับเลือกจากเขตต่าง ๆ ที่รัฐสภาเป็นผู้กำหนดขึ้นไว้ภายในแต่ละรัฐเขตละ ๑ นาย แต่ละรัฐก็จะมีสมาชิกสภาผู้แทนได้อย่างน้อยหนึ่งคนโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนพลเมือง

สำหรับวุฒิสภานั้นเจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่เป็นประธานสภาได้แก่รองประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ตำแหน่งประธานวุฒิสภานั้นไม่ต้องรับเลือกโดยสมาชิกส่วนใหญ่ของวุฒิสภาแต่เป็นผู้ได้รับคัดเลือกมาจากตอนที่มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีจากผู้ที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งทั่วประเทศ รองประธานาธิบดีจึงไม่มีส่วนในการอภิปรายในวุฒิสภาเลยและไม่มีสิทธิลงคะแนนเสียง นอกจากจะออกเสียงชี้ขาด

พวกเจ้าหน้าที่สำคัญฝ่ายสภาผู้แทนได้แก่ประธานสภาผู้ทำหน้าที่เป็นประธานที่ประชุมหัวหน้าเสียงข้างมากและหัวหน้าเสียงข้างน้อย หัวหน้าพรรคทั้งหมดนี้เลือกตามหลักของพรรค ในทำนองเดียวกันระบบกรรมาธิการที่ทำหน้าที่สำคัญทั้งสิ้นในวุฒิสภาก็จัดตั้งตามแนวต่าง ๆ ของพรรค โดยพรรคที่กุมเสียงข้างมากจะมีที่นั่งในคณะกรรมาธิการมากกว่าพรรคที่มีเสียงน้อยกว่าและเป็นประธานของกรรมาธิการคณะนั้น ๆ ด้วย เมื่อได้ตั้งและกำหนดหน้าที่การดำเนินงานในวุฒิสภาและสภาผู้แทนกับคณะกรรมาธิการที่จำเป็นต่าง ๆ ขึ้นครบถ้วนแล้ว รัฐสภาก็พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่สำคัญอันหนึ่งในหน้าที่ทั้งหลายนั่นคือ การพิจารณาออกกฎหมายการประกาศกฎหมายใช้บังคับนั้นจะต้องมีจังหวะและการปฏิบัติหลายขั้นด้วยกัน สิ่งแรกของกรรมวิธีเหล่านี้คือร่างกฎหมายหรือมติใด ๆ จะถูกเสนอขึ้นในสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาได้ก็โดยสมาชิกหนึ่งคนหรือมากกว่าหนึ่งขึ้นไป สมาชิกแห่งรัฐสภาเท่านั้นที่สามารถจะเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมและประกาศใช้กฎหมายได้แม้ว่ากฎหมายนั้นอาจจะมีที่มาจากทำเนียบประธานาธิบดี หรือจากสำนักบริหารงานใด ๆ ของรัฐบาล จากสหพันธ์กรรมกร หรือจากสมาคมเกี่ยวกับศาสนาหรือแม้แต่จากเอกชน

ก็ตาม ร่างกฎหมายหรือมติต่าง ๆ ต้องให้เจ้าหน้าที่ผู้เป็นประธานเสนอผ่านคณะกรรมาธิการประจำของสภาเพื่อพิจารณาจัดเข้าบรรจุระเบียบวาระ รัฐสภาจะรับพิจารณาข้อเสนอต่าง ๆ มิได้จนกว่าข้อเสนอแนะนั้น ๆ จะได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมาธิการที่เหมาะสมก่อน

ตึกรัฐสภาแห่งชาติ

ตึกรัฐสภาหรือสภาคองเกรสซึ่งเรียกว่า Capital ใช้เป็นที่ประชุมของสมาชิกทั้ง ๒ สภา คือวุฒิสภาและสภาผู้แทนราษฎร ตั้งอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ทั่วโลกยกย่องว่าเป็นตึกที่สวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่ง สร้างด้วยหินอ่อนสีขาวเรียกว่า White Painted Sandstone ด้านหน้าของตึกสร้างตามสถาปัตยกรรมแบบกรีซโบราณ มีโดมคล้ายโดมพระที่นั่งอนันตสมาคม แต่ใหญ่โตกว่ามากอยู่ตรงกลาง โดมนั้นเป็นโครงเหล็กทาสีขาว ภายในโดมมีภาพเขียนสีน้ำมันฝีมือจิตรกรเอกของโลก มีความวิจิตรสวยงาม และที่ยอดโดมมีรูปอนุสาวรีย์แห่งเสรีภาพตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่เบื้องบน

ขนาดของตึกกว้าง ๓๗๕ ฟุต ยาว ๗๕๐ ฟุต สูง ๒๖๘ ฟุต ภายในห้องประชุมใหญ่อยู่ตรงกลาง มีตึกขนาบทั้งปีกซ้ายและขวาทั้งสองข้าง ห้องประชุมใหญ่มีความยาว ๑๔๐ ฟุต สูง ๓๐ ฟุต กว้าง ๙๓ ฟุต เพดานประดับด้วยไฟฟ้าเป็นช่อ ฝาผนังภายในห้องประดับด้วยหินอ่อนสีต่าง ๆ มีตราเครื่องหมายประจำของมลรัฐ ๕๐ มลรัฐประดับไว้อย่างสวยงาม

ในขณะที่เสด็จพระราชดำเนินไปถึง รัฐสภาแห่งนี้กำลังอยู่ในระหว่างซ่อมแซม ภายนอกตัวตึกมีนั่งร้านผูกอยู่ระเกะระกะ สังเกตจากสายตาเข้าใจว่ากำลังซ่อมตัวตึกของปีกด้านหนึ่งซึ่งทรุด จึงทำให้ขาดความสวยงามไปบ้าง

๒๙ มิถุนายน ๒๕๐๓

ตามประเพณีของสหรัฐอเมริกา เมื่อมีประมุขของต่างประเทศมาเยี่ยมเยียนแล้ว ทางการเขาจะเชิญมากล่าวคำปราศรัยในรัฐสภาต่อหน้าสมาชิกสภาทั้ง ๒ สภาและ

ทูตานุทูตต่างประเทศตลอดจนประชาชนที่สนใจมาฟัง ในการเสด็จพระราชดำเนินมาคราวนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ก็ได้รับคำทูลเชิญให้เสด็จ ฯ มามีกระแสพระราชดำรัสที่รัฐสภานี้เช่นกัน การมากล่าวคำปราศรัยของแขกเมืองผู้มีเกียรติต่อหน้าบุคคลชั้นนำของประเทศ และต่อหน้าทูตานุทูตต่างประเทศในรัฐสภาแห่งชาติเช่นนี้ เท่ากับเป็นการแสดงบุคลิกภาพของแขกเมืองผู้นั้น อันจะเป็นผลให้บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาไปถึงชาติภูมิของแขกเมืองนั้น ๆ ด้วย การกล่าวคำปราศรัยในวาระนี้จึงนับว่าเป็นโอกาสสำคัญ

เวลา ๑๒.๐๐ น. ก่อนหน้าที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถจะเสด็จ ฯ มาถึง ภายในบริเวณห้องประชุมของตึกรัฐสภา ซึ่งมีสภาพเป็นรูปครึ่งวงกลม ประธานและรองประธานสภานั่งหันหน้าเข้าหาสมาชิก หลังที่นั่งของประธานและรองประธานสภามีธงชาติอเมริกันผืนใหญ่ประดับข้างฝา สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ทยอยกันเข้ามานั่งประจำอยู่ครบตามที่นั่งทางด้านขวาส่วนเก้าอี้นั่งทางด้านซ้ายเป็นที่นั่งของบรรดาทูตานุทูตต่างประเทศ แถวหน้าตอนกลางเป็นที่นั่งของบุคคลในคณะรัฐบาล ทุกที่นั่งเต็มไปหมด ส่วนที่ระเบียงโดยรอบของตึกชั้นที่สองเป็นที่นั่งของแขกผู้มีเกียรติ ประชาชนและผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ ทางการเขาจัดแบ่งที่นั่งเป็นตอน ๆ ไม่ปะปนกัน ปรากฏว่ามีผู้มาฟังกันเนืองแน่นเต็มไปหมดทุกที่นั่ง ข้าพเจ้าเองนั่งอยู่ในกลุ่มนักหนังสือพิมพ์อเมริกัน โดยนั่งอยู่ใกล้ ๆ กับอาจารย์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ระเบียงชั้นบนนี้ด้วย

ครั้นเวลาประมาณ ๑๒.๒๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาถึงตึกรัฐสภา เจ้าหน้าที่ของรัฐสภาได้ทูลเชิญสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถมาประทับที่ระเบียงชั้นสองซึ่งจัดไว้สำหรับแขกผู้มีเกียรติ ส่วนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้ประทับพักในห้องรับรองชั่วครู่ แล้วเจ้าหน้าที่ก็ทูลเชิญเสด็จ ฯ เข้าไปในห้องประชุม ขณะเสด็จพระราชดำเนินผ่านเข้าประตูห้องประชุมเสียงปรบมือของบรรดาสมาชิกสภาและทูตานุทูต ตลอดทั้งแขก

ผู้มีเกียรติถวายการต้อนรับติดต่อกันเป็นเวลานาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จฯ เข้าไปพระราชทานพระหัตถ์สัมผัสกับประธานสภา (นายนิกสัน รองประธานาธิบดี ซึ่งเป็นประธานสภาโดยตำแหน่ง) ต่อจากนั้นรองประธานสภาได้กล่าวถวายการแนะนำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ต่อที่ประชุม เสียงปรบมือถวายพระเกียรติต้อนรับดังกึกก้องขึ้นอีกวาระหนึ่ง สิ้นเสียงปรบมือแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ จึงได้มีกระแสพระราชดำรัสเป็นภาษาอังกฤษ

ความจริงก่อนหน้าที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ จะได้มามีกระแสพระราชดำรัส ณ รัฐสภาแห่งนี้ นับแต่พระองค์ได้ทรงเริ่มผ่านดินแดนของสหรัฐอเมริกา หรือเริ่มแต่เกาะฮาไวเข้ามา พระองค์ได้ผ่านการถวายการต้อนรับมาแล้วหลายต่อหลายรัฐและทุกรัฐที่ได้ผ่านมาแม้จะมิใช่การถวายการต้อนรับเป็นทางการเหมือนครั้งนี้ แต่ทั้งเจ้าหน้าที่ประจำรัฐและประชาชนทุกรัฐที่ผ่านมาก็มีไมตรีจิตแสดงอัธยาศัยไมตรี ถวายการต้อนรับด้วยความอบอุ่นเป็นกันเองเป็นอย่างดี พระราชดำรัสของพระองค์ที่ได้มีต่อที่ชุมนุมนั้น ๆ ได้ฝากความรู้สึกและก่อให้เกิดความฉงนสนเท่ห์ในพระบุคลิกภาพของพระองค์เป็นล้นพ้น ชาวอเมริกันหลายคนที่ได้ฟังกระแสพระราชดำรัสของพระองค์ปรารภกันว่าไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่า พระองค์จะทรงมีพระปฏิภาณและมีพระราชดำรัสเป็นภาษาอังกฤษได้ไพเราะและสละสลวยจับใจผู้ฟังได้ถึงเช่นนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เมืองลอสอันเจลิส พระราชดำรัสของพระองค์ได้สร้างความรู้สึกปลื้มปีติให้แก่ นาย Minckler นายกเทศมนตรีของเมืองนั้น และแก่อีกหลายท่านในที่ประชุมนั้นถึงแก่น้ำตาไหลตามๆ กันทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ไม่นานได้มีมุขบุรุษชั้นนำของประเทศมหาอำนาจประเทศหนึ่งมาเยี่ยมเมืองนั้น แต่นายกเทศมนตรีนาย Minckler ในวัย ๗๐ ปีผู้นี้เองที่ได้ประกาศเบิดเผยว่า เราไม่เต็มใจต้อนรับอาคันตุกะผู้นั้น แต่เพราะเหตุใดเล่า ท่านนายกเทศมนตรีผู้ผ่านโลกมามากคนเดียวกันนี้เอง จึงได้ปลื้มปีติต่อพระราชดำรัสของพระองค์ถึงกับหลั่งน้ำตาต่อหน้าชุมนุมชน มิใช่เพราะพระบุคลิกภาพของพระองค์ที่ได้แสดงออกมาให้ปรากฏกระนั้นหรือ พระราชดำรัสของพระองค์แต่ละแห่งแต่ละสถานที่ไม่มีซ้ำกัน หลายครั้งที่

พระองค์ต้องทรงมีพระราชดำรัสโดยไม่มีร่างมาก่อนเลย แต่ทุกครั้งก็ไม่เคยผิดหวัง ได้สร้างความเข้าใจอันดีของบ้านเมืองเราให้ปรากฏเป็นที่เข้าใจแก่ชุมนุมนั้น ๆ พวกเราคนไทยที่ได้มีโอกาสชุมนุมและร่วมฟังอยู่ด้วยทุกคน และทุกครั้งอดที่จะปลื้มปีติมิได้ เสียงปรบมือถวายพระเกียรติที่แสดงความพอใจต่อพระราชดำรัสอันดื่มด่ำ เข้าถึงจิตใจผู้ฟังทุกครั้ง ข้าพเจ้าเองบางครั้งถึงกับหูอื้อ ร่างกายชา หัวใจเต้นแรง เพราะรู้สึกภาคภูมิใจในเกียรติภูมิของชาวไทย ที่พระองค์ได้ทรงเป็นผู้นำมาเผยแพร่ให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์

บรรยากาศในที่ประชุมในขณะนั้นช่างเงียบสงบ ทุกคนต่างให้ความสนใจมารวมอยู่ที่พระองค์ท่าน กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ที่ได้พระราชทาน ณ รัฐสภาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาครั้งนี้ ข้าพเจ้าได้จดบันทึกไว้ว่าตอนใดข้อความใดที่ผู้ฟังปรบมือให้หรือเรียกเสียงหัวเราะก่อความพึงพอใจให้แก่ผู้ฟังทุกระยะทุกตอน

ต่อไปนี้คือข้อความกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ที่พระราชทานต่อสภาทั้งสองแห่งรัฐสภาคองเกรสของสหรัฐ

ท่านประธานาธิบดี ท่านประธานสภา และท่านสมาชิกรัฐสภา

ข้าพเจ้ามีความปลาบปลื้ม และรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มาปราศรัยกับท่านในอาคารสง่างามหลังนี้ ซึ่งเป็นสถานที่ของการตัดสินใจอันสลักสำคัญหลายครั้งหลายคราวในประวัติศาสตร์แห่งประเทศใหญ่หลวงของท่าน และข้าพเจ้าอาจจะกล่าวได้ว่าของโลกด้วย

เมื่อท่านประธานาธิบดีสหรัฐ ได้กรุณาเชื้อเชิญให้ข้าพเจ้ามาเยือนประเทศนี้ ข้าพเจ้าก็ยินดีรับการเชิญ และยินดีที่จะเดินทางครึ่งโลกเพื่อมาปรากฏ ณ ที่นี้ เหตุผลของข้าพเจ้ามีอยู่สามประการ ซึ่งข้าพเจ้าใคร่จะกล่าวอย่างสั้น ๆ กับท่านและกับประชาชนชาวอเมริกัน โดยผ่านทางท่านดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่งก็คือ นานมาแล้ว ข้าพเจ้าประสงค์ที่จะได้เห็นและได้เรียนรู้ประเทศของท่านให้มากยิ่งขึ้น เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบถึงความไม่อดกลั้นและความกดขี่ที่มี

อยู่ในหลายภาคของโลก ข้าพเจ้าใคร่จะทราบว่า ไฉนในประเทศนี้ ประชาชนเป็นล้านๆ คนซึ่งมีเผ่าพันธุ์ ประเพณี และความเชื่อถือในศาสนาแตกต่างกัน จึงมีชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างเสรี และปรองดองกันอย่างผาสุก (ปรบมือ) และไฉนประชาชนเป็นล้านๆ คนเหล่านี้ ซึ่งอยู่กระจัดกระจายกันทั่วดินแดนอันกว้างใหญ่ จึงเห็นพ้องต้องกันในกรณีสำคัญๆ เกี่ยวกับกิจการที่สลับซับซ้อนของโลก และเมื่อกล่าวโดยย่อก็คือว่า ไฉนจึงต่างอดกลั้นให้แก่กันและกันได้ (หัวเราะ)

ประการที่สอง ข้าพเจ้าปรารถนาที่จะนำคำอวยพรและสันถวไมตรีของประชาชนของข้าพเจ้ามาให้ท่านด้วยตนเอง (ปรบมือ) แม้ว่าชาวไทยและชาวอเมริกันจะอยู่กันคนละซีกโลกก็ตาม แต่ก็มีวิสัยอย่างหนึ่งซึ่งเหมือนกัน นั่นก็คือความรักในเสรีภาพ (ปรบมือ) ที่จริงคำว่า "ไทย" ก็หมายความว่า "เสรี" นั่นเอง การรับรองดังที่ข้าพเจ้าได้รับในประเทศนี้ทำให้ข้าพเจ้าสามารถนำมิตรภาพ และไมตรีจิตของท่านกลับไปให้แก่ประชาชนของข้าพเจ้า มิตรภาพของรัฐบาลหนึ่งที่มีต่ออีกรัฐบาลหนึ่งนั้นย่อมมีความสำคัญ แต่ว่ามิตรภาพของประชาชนชาติหนึ่งที่มีต่อประชาชนอีกชาติหนึ่งต่างหากที่เป็นหลักประกันอย่างแน่แท้สำหรับสันติภาพและความก้าวหน้า

ประการที่สามก็คือว่า ข้าพเจ้ามีความปรารถนาตามปกติวิสัยของมนุษย์ปุถุชนที่จะได้เห็นสถานที่เกิดของข้าพเจ้า (ปรบมือ) ข้าพเจ้าคาดว่าพวกท่านบางคนที่อยู่ ณ ที่นี้คงจะ เกิดที่เมืองบอสตันเหมือนกัน (ปรบมือ) หรือไม่บางท่านก็คง เคยศึกษาเล่าเรียนที่มหาวิทยาลัยฮาวาร์ดเช่นเดียวกับสมเด็จพระราชบิดาของข้าพเจ้า (ปรบมือ) ข้าพเจ้ารีบขอแสดงความยินดีแด่ผู้ที่ได้มีโชคดีเช่นนั้นด้วย ข้าพเจ้าเชื่อว่า บุคคลดังกล่าวคงจะมีจิตใจเหมือนข้าพเจ้า เพราะเราต่างก็มีความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งในความสำเร็จทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรมของ นครอันน่าอัศจรรย์แห่งนั้น (ปรบมือ)

เช่นเดียวกับในสมัยโบราณที่ถนนทุกสาย ต่างมุ่งไปสู่กรุงโรมฉันใดก็ฉันนั้น ในปัจจุบันนี้ถนนทุกสายต่างก็มุ่งไปยังกรุงวอชิงตัน และบัดนี้เมื่อข้าพเจ้าได้มาอยู่ที่นี่แล้ว

ข้าพเจ้าก็ใคร่จะได้กล่าวอะไรบางอย่างในหัวข้อสองเรื่องด้วยกัน ซึ่งมีความสำคัญขั้นมูลฐานต่อประเทศของข้าพเจ้า คือ ความมั่นคงและการพัฒนา

ขณะที่ข้าพเจ้ามองไปในประวัติศาสตร์ ข้าพเจ้าได้มองเห็นจักรวรรดิต่าง ๆ อันทรงพลานภาพทางทหาร เกิดขึ้นจากชัยชนะในการทำสงคราม และดึงเอาประชาชนต่างชาติต่างภาษาลงมาอยู่ใต้อำนาจของตน ข้าพเจ้าเห็นจักรวรรดิเหล่านี้เสื่อมโทรมและสลายไปในเมื่อประชาชนที่อยู่ใต้อำนาจลุกฮือขึ้นสลัดแอก แต่ในศตวรรษปัจจุบันนี้เท่านั้น ที่เราทราบว่า มีมหาอำนาจทางทหารชาติหนึ่งที่งดเว้นเสียจากการสงคราม นอกจากเพื่อป้องกันสิทธิและสันติภาพ ข้าพเจ้าหมายถึงสหรัฐอเมริกา (ปรบมือ) ตัวอย่างอันสำคัญนี้แสดงให้เห็นการก้าวหน้าก้าวยาวทีเดียวที่มุ่งไปสู่ความมั่นคงของมนุษยชาติ

แน่นอนทีเดียวท่านทั้งหลายคงจะจดจำถ้อยคำของท่านประธานาธิบดีลินคอล์นที่ได้กล่าวปราศรัย ณ ที่เกตติสเบิร์กได้อย่างซึ้งใจ ถ้อยคำของท่านประธานาธิบดีลินคอล์นนั้น เป็นการวางหลักขั้นมูลฐาน ที่ประเทศ และรัฐบาลต่าง ๆ ควรจะถือเป็นหลักปฏิบัติต่อไป หลักการต่าง ๆ เหล่านั้น ข้อหนึ่งมีความว่า “ประเทศใหม่ที่ถือกำเนิดในอิสรภาพและยึดมั่นในหลักเกณฑ์ที่ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน”

เพื่อให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กอร์ปด้วยน้ำใจอันกว้างขวางนี้ ประชาชนของท่านจึงได้มอบเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ และความเสมอภาคให้แก่ประเทศหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยความสมัครใจของตนเองเป็นเอกเทศ ในยามที่ประเทศทางตะวันออกไกลประเทศหนึ่งต้องประสบภัยจากการสงคราม ซึ่งอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีกำลังเหนือกว่ากำลังจะเข้าครอบครองกดขี่เป็นทาส สหรัฐก็เข้าสู่สงครามเพื่อช่วยเหลือประเทศนี้โดยมิได้ลังเลใจ ในการสงครามครั้งนี้ ทหารไทยก็ได้ทำการรบเคียงข้างอยู่กับทหารอเมริกันของท่านด้วย (ปรบมือ) ปฏิบัติการโดยทันท่วงทีทำนองนี้ เป็นการช่วยให้เกิดกำลังใจและความเชื่อมั่นแก่บรรดาประเทศเล็ก ๆ เช่นประเทศของข้าพเจ้า ยิ่งกว่านั้น การริเริ่มของสหรัฐยังได้ช่วยให้เกิดองค์การ ส.ป.อ. อันเป็นองค์การร่วมมือระหว่างประเทศซึ่งเป็นหลักจรรโลงความมั่นคงแห่งประเทศของข้าพเจ้า

เมื่อประเทศใดประเทศหนึ่งรู้สึกว่า มีเหตุผลอันสมควรที่จะไว้วางใจได้ในความมั่นคงของตนเองแล้ว ประเทศนั้นก็ย่อมจะเพิ่มความขมักเขม้นในการพัฒนาเศรษฐกิจของตนขึ้นได้อย่างเต็มที่ ดังที่ท่านทั้งหลายได้ทราบดีอยู่แล้ว ประเทศของข้าพเจ้าถูกจัดเข้าอยู่ในประเภทพวกที่ยังล้าหลัง รายได้ของประชาชนคนไทยคิดเฉลี่ยแล้ว คนหนึ่งมีรายได้ประมาณปีละ ๑๐๐ ดอลลาร์ ท่านก็คงจะเข้าใจดีว่า เรามีความจำเป็นรีบด่วนอย่างไรที่จะต้องจัดการเพิ่มรายได้ยกระดับมาตรฐานการครองชีพประชาชนของข้าพเจ้าให้ดีขึ้น

สิ่งที่ถ่วงประเทศต่าง ๆ ในภาคของเราที่ล้าหลังอยู่ก็คือ การขาดเงินทุนและความรู้ทางหลักวิชาการ ด้วยประการนี้เองสหรัฐจึงได้มีน้ำใจเผื่อแผ่และให้ความช่วยเหลือแก่เรา ณ ที่นี้ ข้าพเจ้าใคร่จะขออ้างถึงข้อตกลงการร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการระหว่างรัฐบาลของเราทั้งสอง บทปรารภเบื้องต้นแห่งข้อตกลงนี้กล่าวว่า อิสรภาพและเอกราชย่อมขึ้นอยู่กับภาวะทางเศรษฐกิจอันดีเป็นส่วนมาก และมีข้อความต่อไปว่า “รัฐสภาแห่งสหรัฐอเมริกา ได้ตรารัฐบัญญัติขึ้นเพื่อให้สหรัฐอเมริกาสามารถจะอำนวยความช่วยเหลือ เพื่อที่รัฐบาลแห่งประเทศไทยจะได้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้วด้วยการใช้ความพากเพียรของตนเองเป็นเอกเทศ”

ในคำแถลงเบื้องต้นนั้น มีหลักการอยู่ประการหนึ่งที่จำเป็นจะต้องเน้นหนักนั่นคือ การช่วยเหลือของอเมริกานั้น เป็นการช่วยให้ไทยได้บรรลุผลตามความมุ่งหมายด้วยความพากเพียรของตนเอง ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะต้องกล่าวว่า หลักการอันนี้เป็นสิ่งที่เราเห็นด้วยอย่างจริงจัง ความจริงในพระพุทธโอวาทของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราก็มีอยู่แล้วว่า “ตนนั่นแหละเป็นที่พึ่งของตน” เราขอขอบคุณในความช่วยเหลือของอเมริกา แต่เราตั้งใจไว้ว่า วันหนึ่งข้างหน้าเราคงจะทำกันได้เอง โดยไม่ต้องพึ่งความช่วยเหลือนี้ (ปรบมือ)

เรื่องนี้ทำให้ข้าพเจ้าคิดไปถึงปัญหาข้อหนึ่ง ซึ่งบางท่านอาจจะสนใจ ปัญหานั้นก็คือ เราประชาชนคนไทยมีความนึกคิดอย่างไรบ้างในการร่วมมือของสหรัฐ ข้าพเจ้าจะพยายามชี้แจงทรรศนะของข้าพเจ้าโดยย่อที่สุด

ในประเทศของข้าพเจ้า มีหลักการที่ยอมรับกันแล้วอย่างกว้างขวาง ประการหนึ่งคือความผูกพันในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวนั้น โดยความรู้สึกทั่วไปย่อมเป็นที่เข้าใจกันว่า จะได้ให้ความช่วยเหลือแก่คนอื่นในครอบครัวเดียวกัน ในเมื่อผู้นั้นต้องการความช่วยเหลือ การให้ความช่วยเหลือย่อมเป็นคุณความดีอยู่ในตัวเอง ผู้ให้ก็มิได้หวังที่จะได้พึ่งคำสรรเสริญเยินยออยู่ทุกเมื่อเชื่อวัน อีกทั้งไม่ประสงค์การตอบแทนใด ๆ ด้วย แต่ถึงอย่างไรก็ดี ผู้รับก็ยังมีความรู้สึกในบุญคุณอยู่นั่นเอง ซึ่งเมื่อถึงเวรของเขาบ้าง เขาก็จะปฏิบัติตามข้อผูกพันนี้เช่นกัน

การให้ความช่วยเหลือแก่ต่างประเทศด้วยความมีใจคอกว้างขวางเช่นนี้ ในสายตาของคนไทยอย่างข้าพเจ้า สหรัฐได้ให้ตามหลักการดั้งเดิมแห่งข้อผูกพันในครอบครัวในลักษณะที่กว้างขวางที่สุด ประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังได้รับการอบรมว่า ประเทศทั้งหลายเป็นเหมือนสมาชิกในครอบครัวใหญ่อันเดียวกัน ต่างฝ่ายต่างก็มีข้อผูกพันเกี่ยวดองกันอยู่ และต่างก็ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิดสนิทสนม อาจจะต้องใช้เวลานานสักหน่อยในการเรียนรู้บทเรียนข้อนี้ แต่ทว่า ถ้าหากได้เรียนรู้กันดีแล้วเมื่อใด เมื่อนั้นอนาคตแห่งสันติภาพของโลกก็คงจะแจ่มใสขึ้น (ปรบมือ)

บางท่านคงจะระลึกได้ว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชบิดามหัยกาของข้าพเจ้า ในระยะระหว่าง พ.ศ. ๒๔๐๒ ถึง พ.ศ. ๒๔๐๔ เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ได้ทรงมีการสื่อสาส์นติดต่อกับท่านประธานาธิบดีบูแคนัน ท่านประธานาธิบดีได้ส่งสาส์น ลงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๐๒ ไปถวายพร้อมด้วยหนังสือจำนวน ๑๙๒ เล่ม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้นทรงพอพระราชหฤทัยในหนังสือเหล่านั้นเป็นอันมาก และในพระราชสาส์นลงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๐๔ ได้ทรงแจ้งไปว่าได้ส่งของขวัญบางอย่างมาพระราชทานเป็นการตอบแทนแก่ประชาชนชาวอเมริกัน และได้ทรงเสนอจะพระราชทานของสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นจุดเด่นในทางประวัติศาสตร์

ในยุคนั้น ต้องการช้างกันมากทั้งในประเทศของเรา และในประเทศเพื่อนบ้านด้วย มีการส่งช้างไปให้ลังกา สุมาตรา และชวา แล้วปล่อยเข้าป่าไปเพื่อเพาะพันธุ์ และผลก็คือ เกิดมีช้างกันมากมายในประเทศเหล่านั้น

ในอดีต ช้างมีประโยชน์มากมายหลายอย่างเป็นต้นว่า ทางด้านเศรษฐกิจก็ใช้ในอุตสาหกรรมป่าไม้ ให้ลากซุงและของหนัก ๆ อื่น ๆ เหมือนกับเราใช้รถแทร็กเตอร์ในปัจจุบันนี้ ด้วยเหตุที่ช้างเข้าไปในป่าทึบได้ จึงใช้เป็นสัตว์พาหนะสำหรับขนของอีกด้วย และเมื่อคำนึงถึงความใหญ่โตและกำลังวังชาของมัน ในยามสงครามช้างก็จะก่อความหวาดกลัวให้แก่ฝ่ายศัตรูได้ เมื่อช้างใช้เป็นประโยชน์ได้หลายประการดังนี้ และเมื่อมีอยู่มากในประเทศของเรา พระราชบิดาของข้าพเจ้าก็ได้ทรงเสนอที่จะส่งมันมาพระราชทาน แก่ท่านประธานาธิบดีและรัฐสภาคองเกรส เพื่อให้เอาไปปล่อยในที่ที่มิได้มีการเพาะปลูกของอเมริกาสำหรับการเพาะพันธุ์สืบไป ทั้งนี้เป็นการแสดงมิตรภาพของพระองค์ที่ทรงมีต่อประชาชนผู้มีไมตรีต่อกัน (ปรบมือ)

การเสนอของพระองค์ครั้งนี้มิได้มีเจตนาอย่างอื่นเลย นอกจากจะพระราชทานสิ่งที่สหายของพระองค์ยังขาดอยู่ (หัวเราะ) เช่นเดียวกับเจตนาในแผนการช่วยเหลือของอเมริกัน และในเมื่อเราเข้าใจ และพอใจเจตนารมณ์ของแผนการช่วยเหลือของท่านดังนี้แล้ว รัฐบาลไทยก็ต้อนรับแผนการนี้รวมทั้งรู้สึกเป็นบุญคุณอีกด้วย (ปรบมือ)

ประเทศทั้งสองของเรามีสัมพันธภาพมาอย่างดีที่สุด ซึ่งเริ่มด้วยพวกมิชชันนารีของท่านได้ไปยังประเทศของข้าพเจ้า และได้นำเอาความรู้ในด้านการแพทย์และด้านวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ออกไปเผยแพร่ให้บังเกิดประโยชน์แก่ประชาชนของข้าพเจ้า การติดต่อทำนองนี้ มิช้ามินานก็ดำเนินไปสู่สัมพันธภาพเป็นทางการ แล้วจากนั้นก็มีสนธิสัญญาระหว่างประเทศทั้งสองขึ้น สนธิสัญญาฉบับนั้นมีอายุเก่าแก่ย้อนกลับไปถึง พ.ศ. ๒๓๗๖

อาจจะกล่าวได้ว่า ตั้งแต่วาระเริ่มแรกแห่งสัมพันธภาพระหว่างเราจนถึงปัจจุบันนี้ ก็มิได้มีการขัดแย้งแต่อย่างใดที่จะมารบกวนมิตรภาพอันสนิทสนมและความเข้าใจซึ่งกันและกันของเรา (ปรบมือ) ตรงกันข้าม มีแต่ความปรารถนาดีซึ่งกันและกัน และความร่วมมืออย่างใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างประเทศของเราทั้งสอง เมื่อมาคำนึงถึงความตึงเครียดที่มีอยู่ในโลกปัจจุบันและความรู้สึกไม่แน่นอนที่ปรากฏอยู่ทั่วทุกแห่งหน ข้าพเจ้า

รู้สึกอย่างจริงใจว่า ถึงเวลาแล้วที่ควรจะมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดให้ยิ่งขึ้นอีก การร่วมมือกันนี้จะได้ทำให้โลกได้ทราบว่าเรามีจุดประสงค์ และความเชื่อมั่นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นั่นคือประโยชน์อันร่วมกัน

ข้าพเจ้าขอขอบใจในความกรุณาของท่าน ที่อุตส่าห์ตั้งใจฟังข้าพเจ้ามาจนจบ

(ปรบมือ)

พระราชดำรัสของพระองค์ที่ได้พระราชทาน ณ รัฐสภาคองเกรสครั้งนั้น ย่อมจะเป็นเครื่องชี้ชัดให้เห็นว่า พระองค์ทรงเชิดชูและรักษาเกียรติภูมิของชาติไว้ได้ดีเพียงใด ประเทศของเราเป็นประเทศเล็กซึ่งถูกจัดเข้าอยู่ในประเภทพวกที่ยังล้าหลัง แต่พระองค์ก็ทรงประกาศโดยเด็ดเดี่ยว ตั้งความหวังอย่างแน่วแน่ที่จะพยายามยืนหยัดพ้นฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ด้วยตัวของตัวเองให้จงได้ ดำเนินรอยตามพุทธวจนะที่ว่า อัตตาหิอัตโนนาโถ คือตนนั่นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน ความช่วยเหลือที่สหรัฐอเมริกาและมิตรประเทศได้ช่วยเหลือเกื้อกูลชาติไทยเราเป็นเครื่องแสดงถึงมิตรแท้ที่มีน้ำใจเอื้ออารีไมตรีจิตเยี่ยงมิตรที่ดีทั้งหลายได้พึงปฏิบัติต่อกัน ซึ่งชนชาวไทยย่อมจะรำลึกถึงไมตรีจิตอันดีนี้มิลืมเลย เพราะชาวไทยเราเป็นชาติที่ยึดมั่นในกตัญญูกตเวทิธรรม พระองค์มิได้ตั้งความหวังเรียกร้องขอความช่วยเหลือให้มากยิ่งขึ้น ผิดกว่ามุขบุรุษของประเทศหลายประเทศที่สหรัฐอเมริกาเกื้อกูลอยู่ เมื่อมีโอกาสมากล่าวปราศรัยในรัฐสภาต่อหน้าชนชั้นนำของประเทศเช่นนี้ ก็มักจะถือโอกาสนำตัวเลขมาแสดงเพื่อขอความเห็นใจและเร่งรัดขอความช่วยเหลือให้สูงยิ่งขึ้น บางครั้งถึงกับใช้วาทศิลป์ข่มขู่หากได้รับการช่วยเหลือไม่เพียงพอ จะเปลี่ยนนโยบายการเมืองใหม่ไปคบหามิตรประเทศอื่นซึ่งให้ความช่วยเหลือได้ดีกว่า พระราชดำรัสของพระองค์ที่พระราชทานในครั้งนี้ ได้สร้างความประทับใจและซาบซึ้งถึงน้ำใจของชาวไทยให้ชนชาวอเมริกันและชาวโลกได้ตระหนักเป็นอย่างดีว่า ประเทศไทยแม้จะเป็นประเทศเล็ก แต่ก็เป็นชาติที่รักเสรี มีกตัญญูกตเวทิธรรม และหยิ่งในอธิปไตยอยู่เสมอ

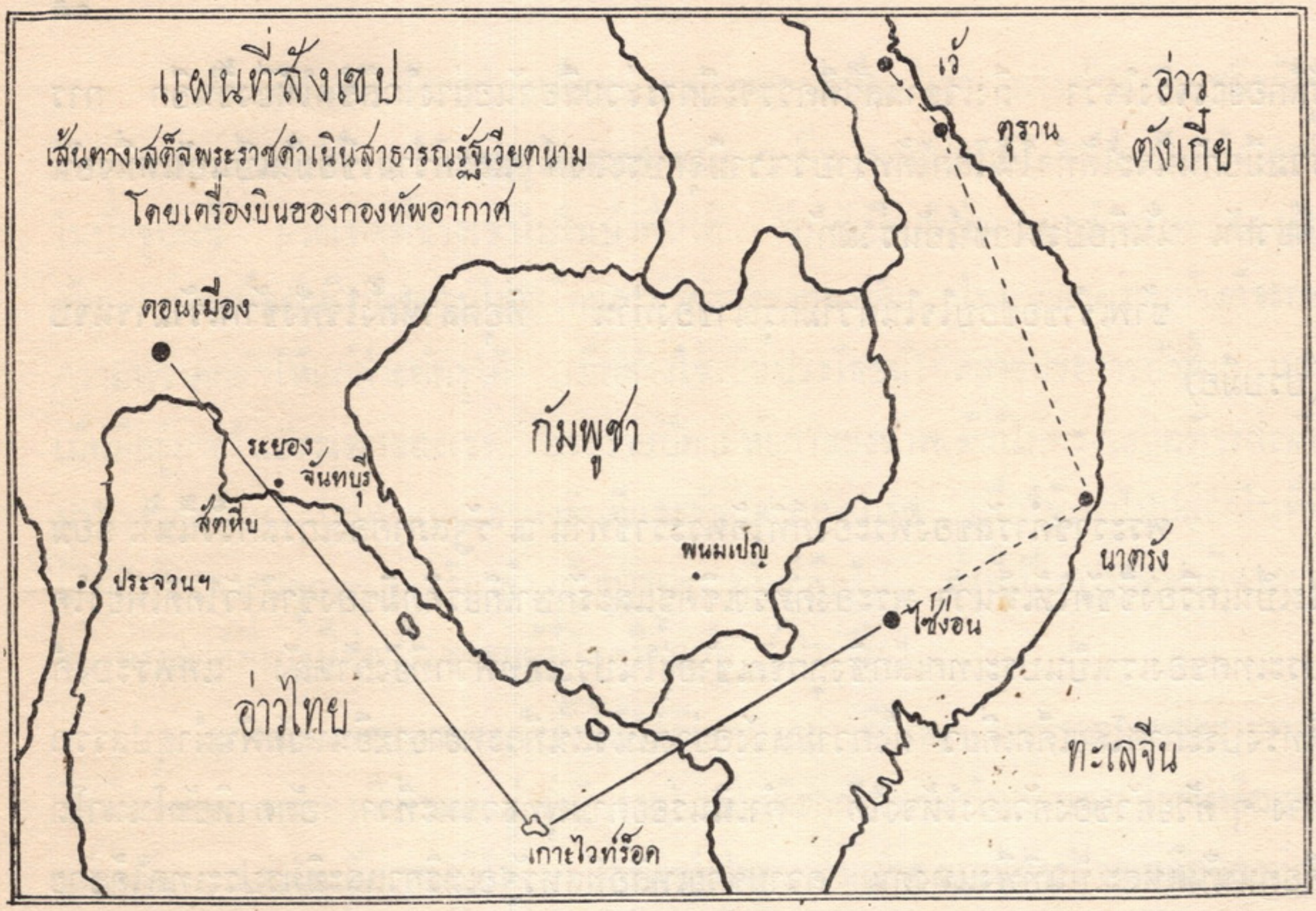

เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเวียตนาม

โดย พ.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ

ผู้เขียนเรื่องนี้เป็นรองผู้บังคับการกองตำรวจสันติบาลได้โดยเสด็จไปถวายความอารักขาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในคราวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมสาธารณรัฐเวียตนาม เมื่อเดือนธันวาคมที่แล้ว เรื่องนี้ จึงไม่แต่จะให้ความรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ในระหว่างเสด็จพระราชดำเนินเท่านั้น แต่ยังบรรยายกรรมวิธีถวายความอารักขา อันน่าสนใจอย่างยิ่ง.

ในการเดินทางออกนอกประเทศของบุคคลสำคัญแต่ละประเทศ รัฐบาลของประเทศนั้น ๆ ย่อมคำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลสำคัญของประเทศ ในระหว่างการเดินทางและในระหว่างที่พักอยู่ในประเทศที่ไปเยือนนั้น จริงอยู่ก่อนที่บุคคลสำคัญของแต่ละประเทศจะได้ไปเยือนก็ย่อมต้องเชื่อในสัมพันธภาพอันดีกับประเทศนั้น ๆ ว่าจะให้การรับรองและดูแลในเรื่องความปลอดภัยให้เป็นอย่างดี ทั้งจะได้มีการตกลงในสาระสำคัญต่าง ๆ กันก่อนแล้ว แต่แม้กระนั้นตามแบบธรรมเนียมของทุก ๆ ประเทศเท่าที่ปฏิบัติกันก็มักจะส่งเจ้าหน้าที่ของหน่วยตำรวจสันติบาลหรือหน่วยสืบราชการลับไปติดต่อล่วงหน้า ให้ได้ทราบถึงแผนการรักษาความปลอดภัยของประเทศที่จะไปนั้น ๆ ว่า ได้ดำเนินการไปอย่างไรเสียก่อน เป็นการประสานงานกันกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำตัวบุคคลสำคัญ ซึ่งจะเดินทางไปในขบวนด้วยนั้น เพื่อไม่เข้าใจผิดในสาระสำคัญและหากมีช่องโหว่ หรือมีจุดอ่อนในการรักษาความปลอดภัยทางด้านใด เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยที่ไปกับบุคคลสำคัญนั้น ๆ จะได้พึงระมัดระวังและสอดส่องเป็นพิเศษ แต่การจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปติดต่อล่วงหน้านี้ ต้องเลือกเฟ้นให้ได้บุคคลที่มีอัธยาศัยดี สามารถทำความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของประเทศที่จะไปติดต่อนั้นได้ดี ต้องไม่ให้เขาเข้าใจผิดคิดว่าเราไม่ไว้ใจเขา เพราะแทนที่จะบังเกิดผลดีในการไปเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ การจะกลายเป็นก่อความร้าวฉานและทำให้เกิดความหวาดระแวงสงสัยขึ้นได้.

ตามปกติประเทศทุกประเทศย่อมหยิ่งในศักดิ์ศรี และอธิปไตยของประเทศของตน การไปติดต่อผู้ไปติดต่อควรแสดงความรู้สึกว่าเราเชื่อถือในความสามารถในการจัดการของเขา แต่เป็นแบบธรรมเนียมสากลของทุก ๆ ประเทศเขาปฏิบัติกัน อาจจะกล่าวถึงตัวอย่างเช่นเมื่อคราวนายนิกิตาครุสเชฟ ผู้นำของรัสเซียไปอเมริกาเมื่อเร็ว ๆ นี้ หรือเมื่อครั้งนายริชาร์ดนิกสันรองประธานาธิบดีอเมริกันมาประเทศไทย เขาก็จัดหน่วยตำรวจสันติบาลของเขามาติดต่อล่วงหน้าทำนองเดียวกัน หากเขาจะบีดบังไม่ยอมบอกราย

ละเอียดในการดำเนินการอารักขาของเขา ผู้ไปติดต่อก็พึงต้องรักษามารยาทที่จะไม่ซักถาม เป็นหน้าที่และความสามารถของเจ้าหน้าที่ไปติดต่อผู้นั้นที่จะต้องใช้ความสังเกตและสืบหาเอง และในการไปติดต่อล่วงหน้านี้จะต้องทราบรายละเอียดการเดินทางและสถานที่พักของคณะของบุคคลสำคัญที่จะไปโดยตลอด ต้องไปตรวจเส้นทางและพิจารณาสถานที่พัก หากพบเห็นจุดอ่อนหรือช่องทางใดที่ไม่น่าไว้ใจต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำคณะที่เดินทางมาได้ทราบ เพื่อเป็นการระวังตัว และเพื่อไม่ประมาท ควรรำลึกถึงเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดชนวนสงครามโลกครั้งที่ ๑ เกิดขึ้น ซึ่งในครั้งนั้น กาวริลโลพรินซิบ นักศึกษาชาวเซอร์เบียได้ใช้อาวุธปืนยิงเจ้าชายอาชดุ๊ค ฟรันซ์ เฟอร์-ดินานซ์ถึงสิ้นพระชนม์ในขณะเสด็จประพาสเมืองซาราเจโวกับพระชายา, การมาดำเนินการล่วงหน้านี้ ควรจะมาติดต่อและตรวจสถานที่ในระยะใกล้ ๆ กับวันเวลาที่คณะบุคคลสำคัญนั้นจะมาถึงและการมาดำเนินงานจะต้องทำโดยปกปิดไม่เปิดเผย.

การให้ความอารักขาแก่บุคคลสำคัญที่มาเยี่ยมเยียนของแต่ละประเทศ สำหรับประเทศที่มีหน้าที่ต้อนรับ ย่อมดำเนินการไปด้วยวัตถุประสงค์เดียวกัน คือให้ความปลอดภัยและให้เกียรติ แต่วิธีดำเนินการในการปฏิบัติของแต่ละประเทศย่อมไม่เหมือนกัน เพราะการจัดโดยทั่วไป ก็ย่อมต้องจัดลดหลั่นกันโดยคำนึงภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ดังนี้ประกอบ คือ:

๑. *ความสำคัญของบุคคลที่มาเยี่ยมเยียนนั้นว่ามีความสำคัญขนาดไหน เช่น อาจเป็นพระมหากษัตริย์ องค์รัชทายาท ประธานาธิบดีหรือนายกรัฐมนตรี ฯลฯ*

๒. *เหตุการณ์ภายในประเทศ เหตุการณ์ของประเทศใกล้เคียง และเหตุการณ์ของโลกในขณะนั้น.*

๓. *ความสิ้นเปลืองในการใช้จ่ายซึ่งต้องคำนึงถึงกำลังเงินของประเทศด้วย.*

ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าการให้ความอารักขาแก่บุคคลสำคัญของแต่ละประเทศ จึงย่อมจะวางหลักแน่นอนให้คงที่ไม่ได้ ต้องยืดหยุ่นได้ตามภาวะสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้ว และแม้ในประเทศเดียวกันแต่คนละสถานที่ การจัดการอารักขาก็ยังไม่เหมือนกัน ข้าพเจ้า

ได้มีโอกาสพบเห็นวิธีดำเนินการของประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรปอเมริกาและเอเซียมาแล้ว รู้สึกว่าการจัดคงอาศัยหลักการเดียวกัน ส่วนทางปฏิบัติเท่านั้นที่มีผิดเพี้ยนกันไปบ้าง ในการให้ความอารักขานี้ หน่วยตำรวจที่ให้ความอารักขามีความสำคัญแก่ประเทศชาติมาก เพราะนอกจากจะเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยแรกที่อยู่ใกล้ชิดกับบุคคลสำคัญที่มาเยือนแล้ว ยังเป็นเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้เห็นถึงความมีระเบียบ ความมีวินัย ของตำรวจหน่วยอื่น ๆ ด้วย หากตำรวจหน่วยนี้มีระเบียบวินัยดี แต่งกายสะอาดหมดจดรัดกุม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเข้มแข็ง ก็เท่ากับเป็นตัวแทนของตำรวจทั้งชาติด้วย เพราะบุคคลสำคัญและบุคคลในคณะของบุคคลสำคัญนั้น ๆ ย่อมต้องพบเห็นตำรวจหน่วยนี้ตลอดเวลาที่พำนักอยู่ ฉะนั้นในทางปฏิบัติของวงการตำรวจสากล เขามักเลือกเฟ้นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหน้าที่นี้มาก ต้องคัดหาตำรวจที่มีเชาวน์ไวไหวพริบสุภาพเรียบร้อย การศึกษาดี และรูปร่างตลอดจนการแต่งกายได้สัดส่วน เพราะเท่ากับเป็นการอวดสมรรถภาพของตำรวจไปในตัว.

หลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ เป็นทางปฏิบัติของเจ้าหน้าที่แต่ละประเทศที่เขาปฏิบัติกัน ไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดไว้แน่นอน แม้ผู้เขียนเองก็เขียนขึ้นจากความรู้สึกนึกคิดและประสพการณ์ที่ได้ผ่านมา ฉะนั้นจึงอาจจะไม่ละเอียดและถูกต้องสมบูรณ์นัก

การเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศเวียตนามใต้ในครั้งนี้ เป็นการเสด็จ ฯ ตามคำเชิญของประธานาธิบดีโงดินห์เดียม เป็นการเยือนประเทศเวียตนามเป็นทางการขั้นสุดยอด คือเป็นการเยือนรัฐต่อรัฐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ของเราทรงเป็นประมุขของประเทศ ฉะนั้นที่เสด็จ ฯ ไปในครั้งนี้จึงเท่ากับว่าทรงเป็นตัวแทนของประเทศไทยและปวงชนชาวไทยทั้งหมด ผิดกับตำแหน่งสำคัญทางการเมืองอื่นใด ซึ่งจะเป็นตัวแทนของรัฐ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งอยู่เท่านั้น อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาหรือตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายของประเทศนั้น ๆ จะระบุไว้ แต่ส่วนองค์พระ-บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ย่อมทรงดำรงอยู่ชั่วพระชนมายุและสืบต่อพระราชสันตติวงศ์ตามกฎมณเฑียรบาล ฉะนั้นการเสด็จ ฯ และการรับเสด็จ ฯ จึงต้องได้รับการเห็นชอบ

ด้วยกันทั้งสองฝ่ายอย่างละเอียดลออ เพราะเกี่ยวกับเกียรติยศขององค์พระประมุขของประเทศ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ตกลงพระทัยรับคำเชิญของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียตนามแล้ว ทางรัฐบาลไทยก็ได้ประชุม และตกลงวางหลักการและวิธีการในการเสด็จ ฯ นี้ขึ้น รัฐบาลได้ตั้งกรรมการประชุมพิจารณากันหลายครั้งหลายหน ได้ติดต่อผ่านทางสถานเอกอัครราชทูตเวียตนามในประเทศไทย และสถานเอกอัครราชทูตไทยในเวียตนาม บางครั้งท่านผู้รักษาการแทนในตำแหน่งอธิบดีกรมพิธีการทูต ต้องนำบัญหาไปเจรจาด้วยตนเองกับกระทรวงการต่างประเทศเวียตนาม ในที่สุดก็เป็นอันตกลงกันแน่นอนว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถจะเสด็จ ฯ ออกจากประเทศไทยโดยเครื่องบินของกองทัพอากาศไทย ในเช้าวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๒ และเสด็จกลับถึงท่าอากาศยานดอนเมืองวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒

ในการเสด็จพระราชดำเนินนี้ผู้โดยเสด็จพระราชดำเนินแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ คณะผู้โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการ (Official Party) คณะผู้โดยเสด็จ ฯ ไม่ใช่ทางการ (Informal Party)

คณะผู้โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการประกอบด้วยบุคคลสามประเภทคือ:

๑. ผู้มีหน้าที่ประจำสำหรับองค์พระประมุขของประเทศและสำหรับสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ.

๒. เจ้านายหรือข้าราชการผู้ใหญ่ซึ่งทรงไว้วางพระราชหฤทัย และทรงเห็นว่าการโดยเสด็จพระราชดำเนินจะเกิดประโยชน์.

๓. เจ้าหน้าที่ซึ่งทางรัฐบาลเห็นว่าควรจะโดยเสด็จพระราชดำเนินสำหรับคราวนี้ได้แก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ.

คณะผู้โดยเสด็จพระราชดำเนินเป็นทางการนี้ เปรียบเหมือนเครื่องพระราชอิสริยยศขององค์พระประมุขของประเทศ ฉะนั้นไม่ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินที่ไหนก็มักจะต้องโดยเสด็จพระราชดำเนินด้วย ซึ่งปรากฏรายพระนามและนามดังต่อไปนี้

พระยาศรีวิสารวาจา องคมนตรี.

ฯ พณ ฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ.

พล.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการทหารอากาศ.

พล.อ. หล่วงสุรณรงค์ สมุหราชองครักษ์.

หลวงประเสริฐไมตรี เลขานุการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ ฯ

ดร. กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา กรมวังชั้นผู้ใหญ่.

ม.ร.ว. กิตินัดดา กิติยากร เลขานุการส่วนพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

พล.ต. ยุทธ สัมบูรณ์ นายทหารราชองครักษ์

น.อ. ไกวัลย์ ถาวรธาร์ นายทหารราชองครักษ์.

น.อ. ม.ล. พันธุม ทวีวงศ์ ร.น. นายทหารราชองครักษ์.

พ.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ นายตำรวจราชสำนัก.

ม.ล. มณีรัตน์ บุนนาค นางสนองพระโอษฐ์.

คุณวิยะดา ราชวัลลภานุศิษย์ นางพระกำนัล.

ส่วนคณะผู้โดยเสด็จพระราชดำเนินไม่ใช่ทางการนั้น จำเป็นต้องมีเพื่ออำนวยความสะดวกในการเสด็จพระราชดำเนินไปนอกประเทศ องค์พระประมุขนั้นนับตั้งแต่ได้เสด็จ ฯ ถึงดินแดนของประเทศที่ทรงไปเยือน จะต้องเป็นเป้าแห่งสายตาของผู้ที่ไปเฝ้ารับเสด็จรวมทั้งประชาชน ณ ที่นั้นด้วย และเป็นเช่นนี้ตลอดไปจนถึงวันที่เสด็จ ฯ กลับ ฉะนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องถวายความสะดวกทุกประการ เพื่อมิให้มีพระกังวลแต่ประการใดธรรมดาผู้ที่โดยเสด็จพระราชดำเนินไม่ใช่ทางการนั้น ได้แก่มหาดเล็กข้าหลวงที่ใกล้ชิดองค์พระประมุขและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ.

จะเห็นได้ว่าผู้ที่จะโดยเสด็จพระราชดำเนินนั้น ต่างคนต่างมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ ทั้งนี้ไม่ว่าจะอยู่ในคณะที่โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการหรืออยู่ในคณะที่ไม่โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการ จำเป็นที่สุดที่จะต้องรักษามารยาทและประพฤติตนให้เหมาะสม เพราะการ

โดยเสด็จไปคราวนี้ไปเพื่อราชการ พระยาศรีวิสารวาจา องคมนตรี และ พล.อ. หลวงสุรณรงค์ สมุหราชองครักษ์ ได้แจ้งให้ผู้โดยเสด็จทราบและย้ำให้ตระหนักถึงเรื่องนี้ว่าไม่ใช่ไปเที่ยวโดยลำพัง จะทำอะไรก็ขอให้คิดให้รอบคอบและเพ่งเล็งถึงการกระทบกระเทือนถึงเกียรติยศชื่อเสียงของประเทศของเรา ซึ่งทุกคนที่โดยเสด็จในครั้งนี้ต่างก็ซาบซึ้งและระมัดระวังตัวเป็นอย่างดี.

เมื่อพระองค์ทรงพระทัย และทางรัฐบาลได้ตอบรับคำเชิญของประธานาธิบดีแห่งเวียตนาม และกำหนดวันเสด็จพระราชดำเนินโดยแน่นอนแล้ว กรมตำรวจก็ได้มอบหมายให้ พล.ต.ท. จำรัส มัณฑุกานนท์ ผู้บัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง เป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาการถวายความอารักขาพระองค์ท่านในการเสด็จพระราชดำเนินอยู่ในเวียตนาม โดยติดต่อร่วมมือกับทางราชการตำรวจเวียตนาม การที่กรมตำรวจมอบหมายหน้าที่นี้ให้แก่ พล.ต.ท. จำรัส มัณฑุกานนท์ ไปดำเนินการนับว่าได้นายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ที่มีความสามารถและเหมาะสมมาก เพราะในอดีต ท่านผู้นี้เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ในกระทรวงการต่างประเทศมาแล้วได้รู้จักคุ้นเคยกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในกระทรวงการต่างประเทศของเวียตนามอยู่มาก สะดวกในการติดต่อขอทราบกิจการต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทั้งปรากฏว่าท่านเอกอัครราชทูตไทยประจำเวียตนามคนปัจจุบันนี้คือ พล.ต.ต. ปราโมทย์ จงเจริญ ก็เป็นนายตำรวจเก่า ทั้งเคยเป็นนายตำรวจราชสำนักด้วย การติดต่อจึงทำความเข้าใจได้ง่ายและสะดวกขึ้น เมื่อ พล.ต.ท. จำรัส มัณฑุกานนท์ ได้รับคำสั่งก็ได้พบปะและติดต่อกับเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตเวียตนาม ประจำประเทศไทยเพื่อทราบรายละเอียดและสถานที่เสด็จฯ เป็นสังเขป.

ครั้นวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๒ พล.ต.ท. จารส มัณฑุกานนท พร้อมด้วย ร.ต.อ. สถาพร บูรณสัมฤทธิ์ และ ร.ต.อ. อุทัย อัศววิไล นายตำรวจสันติบาลก็ออกเดินทางจากสนามบินดอนเมืองโดยเครื่องบินแอร์ฟรานซ์ เครื่องบินออกเวลา ๐๖.๐๐ น. ถึงสนามบินไซ่ง่อนเวลา ๐๘.๑๐ น. ใช้เวลาบินเพียง ๒ ชั่วโมง การที่ใช้เวลาน้อยเพราะเป็นเครื่องบินชนิด ๔ เครื่องยนต์ และบินตามเส้นทางบินซึ่งตัดทางได้สั้นโดยการผ่านเขต

แดนกัมพูชา ในวันเดียวกันกับที่มาถึงนั้นเอง พล.ต.ท. จำรัส มัณฑุกานนท์ ก็ได้เข้าพบกับ พลตรีเหวียน วันหล่า อธิบดีกรมตำรวจเวียตนาม ท่านอธิบดีตำรวจได้กล่าวถึงการถวายความอารักขาในการเสด็จพระราชดำเนิน ในครั้งนี้ว่า ได้ใช้ทั้งกำลังตำรวจในเครื่องแบบ ตำรวจสันติบาลนอกเครื่องแบบและทหาร ทั้งยังมีตำรวจรักษาดินแดนเข้าร่วมด้วย (ตำรวจรักษาดินแดนนี้ปกติเป็นราษฎรธรรมดา แต่มีบัญชีรายชื่อตามภูมิลำเนาเป็นตำบลๆ พึ่งคำสั่งผู้ว่าราชการจังหวัด ในการเรียกใช้กำลังในกรณีที่มีราชการฉุกเฉินหรือราชการจำเป็นก็สามารถเรียกระดมมาช่วยเสริมกำลังตำรวจประจำการได้ แต่ไม่มีเครื่องแบบ) สำหรับการอารักขาที่พระราชวังเกียลอง ซึ่งเป็นที่ประทับ ใช้ทหารการ์ดของประธานาธิบดี (คล้ายทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ของเรา) ถวายความอารักขา.

ในตอนบ่าย วันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๐๒ นั้น พล.ต.ท. จำรัส มัณฑุกานนท์ ได้ออกพิจารณาตรวจเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินจากสนามบิน ถึงพระราชวังเกียลอง ซึ่งเป็นที่ประทับ ระยะทางจากสนามบินถึงที่ประทับ ห่างประมาณ ๕ ก.ม. ถนนลาดยางตลอด การจราจรทางบกของประเทศนี้ ยวดยานพาหนะต้องขับขี่ทางด้านขวา ไฟสัญญาณใช้ติดตามเสาที่สี่แยกริมถนน ไม่มีติดกลางถนนเช่นบ้านเรา จำนวนยวดยานพาหนะ รู้สึกว่ามีน้อยกว่ากรุงเทพ ฯ มาก รถยนต์ที่วิ่งตามถนนส่วนมากเป็นรถยี่ห้อซีตรอง ของฝรั่งเศส รถยนต์ของอเมริกันหรือของอังกฤษมีวิ่งน้อย ส่วนมากมีแต่ชาวต่างประเทศและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่นั่ง รถจักรยานสามล้อรับจ้างไม่เห็นมี รถที่มีความเร็วช้า เช่น รถลากเข็นหรือรถเทียมม้าในเมืองไม่ค่อยเห็นมี ถนนส่วนมากกว้างกว่าในกรุงเทพฯ และถนนทุกถนนมีต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น ต้นไม้ตามข้างถนนทั้งสองฟาก ส่วนมากเป็นต้นมะฮอกกานีปลูกสูงชะลูดขึ้นไป มีทางเดินเท้าให้คนเดินทางทั้งสองฟากถนน ถนนเรียบ และสะอาดสะอ้านกว่าของเรา เรื่องความสะอาดของบ้านเมืองนี้ เป็นสิ่งสำคัญที่พวกเราควรจะช่วยกันรักษา เพราะนอกจากความสะอาดจะเป็นเครื่องป้องกันภยันตรายจากเชื้อโรคแล้วยังเป็นเครื่องเชิดหน้าชูตาบ้านเมืองแก่ชาวต่างประเทศที่ได้เข้ามาพบเห็นด้วย สำหรับสภาพของถนนในไซ่งอนนี้น่าชมในเรื่องความสะอาด และการจัดการจราจรของเขามาก.

วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๒ พล.ต.ท. จำรัส มัณฑุกานนท์ และนายตำรวจสันติบาลอีก ๒ นาย ได้ออกเดินทางจากไซ่ง่อน ไปยังเมืองดาลัตโดยรถยนต์ (ระยะทาง ๓๐๐ ก.ม. เศษ) เนื่องจากในวันนั้น ไม่มีเครื่องบินโดยสารออกทำการบิน จึงต้องไปโดยรถยนต์ รถยนต์วิ่งใช้เวลาประมาณ ๕ ชั่วโมง สภาพของถนนสายนี้นับว่าดีมาก ลาดยางโดยตลอด ถนนบางตอนคดเคี้ยวไปตามไหล่เขา สนามบินที่เมืองดาลัตนี้ อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๒๕ ก.ม. ถนนลาดยางตลอดเช่นกัน บางตอนคดเคี้ยวไปตามไหล่เขา ภูมิภาพสองข้างทางสวยงามมาก เนื่องจากเมืองนี้เป็นเมืองบนเขาอากาศหนาวเย็นมาก ต้นไม้ดอกไม้ที่ขึ้นจึงเป็นต้นไม้เมืองหนาว ประมาณ ๑๐ ก.ม. จากสนามบินมาตัวเมืองมีน้ำตกขนาดเล็กชื่อน้ำตก Prénn บริเวณน้ำตกมีสวนเล็ก ๆ ร่มรื่น ทางการเตรียมจัดสถานที่ไว้คอยต้อนรับการเสด็จพระราชดำเนินที่เมืองนี้ ได้จัดพระราชวังเดิมของจักรพรรดิเบาได๋ เป็นที่ประทับและใช้ทหารการ์ดของประธานาธิบดี เป็นกองรักษาการณ์เหมือนที่ไซ่ง่อน เมื่อไปถึงเวลาประมาณ ๑๗.๐๐ น. เศษ พล.ต.ท. จำรัส ฯ ได้ไปเยี่ยมคำนับผู้แทนรัฐบาลและเลยไปเยี่ยมนายตรันวันเฟือก นายกเทศมนตรี ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด และหัวหน้าตำรวจที่นั่นด้วย นายตรันวันเฟือก ได้อธิบายถึงการใช้กำลังว่าได้วางกำลังตำรวจ ทั้งในและนอกเครื่องแบบ เช่นเดียวกับที่ไซ่ง่อน นอกจากนั้น ยังได้วางกำลังทหารอีก ๑ กองพลน้อยกระจายกันรักษาตามช่องทางในป่า

วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๐๒ เวลา ๐๘.๐๐ น. พล ต.ท. จำรัส มัณฑุกานนท์ และนายตำรวจสันติบาล ได้โดยสารเครื่องบินแอร์เวียตนัม จากเมืองดาลัตตรงมาเมืองเว้ ซึ่งเคยเป็นเมืองหลวงเก่า เครื่องบินมาถึงเมืองเว้เวลา ๑๒.๓๐ น. ได้ไปเยี่ยมหัวหน้าหน่วยตำรวจสันติบาลเมืองเว้ หัวหน้าหน่วยตำรวจสันติบาลเมืองเว้ ได้นำแผนผังแนวทางเสด็จ ฯ จากสนามบินมายังตัวเมือง ซึ่งมีระยะทาง ๑๔ ก.ม. มาให้ดู และได้แสดงแผนการอารักขาของตำรวจ ซึ่งได้ดำเนินการไปแนวเดียวกับที่ไซ่ง่อนและดาลัต มาชี้แจงด้วย ที่เมืองเว้นี้เนื่องจากเป็นเมืองหลวงเก่า (คล้ายอยุธยาของเรา) จึงมีพระราชวังโบราณและโบราณสถานให้ชมหลายแห่ง บริเวณที่จัดเตรียมให้ชมนี้ข้างเคียง

เป็นป่าสูง ทางตำรวจสันติบาลได้เตรียมการตรวจค้นภายในบริเวณโดยละเอียด และเมื่อตรวจค้นแล้วก็จะได้วางกำลังรักษาไว้ การตรวจค้นและตรวจตราบริเวณใกล้เคียงนี้ได้ตรวจตามต้นไม้ ตามแนวทางผ่านเพื่อระมัดระวังการแขวนวัตถุอันตรายไว้ในที่สูงและตรวจตราตามพื้นดินด้วย บ้านราษฎรในบริเวณที่ผ่านก็เตรียมจัดตำรวจสันติบาลเข้าประจำทุกบ้าน ในวันเวลาที่เสด็จพระราชดำเนินมา.

ที่เมืองเว้นี้เนื่องจากเป็นเมืองหลวงเก่า เป็นเมืองใหญ่ มีพลเมืองหนาแน่นและทั้งเป็นเมืองที่ตั้งอยู่ใกล้เส้นขนานที่ ๑๗ ซึ่งเป็นชายแดนระหว่างเวียตนามกับเวียต-มินห์ การถวายความอารักขาของเจ้าหน้าที่จึงทำอย่างละเอียดมาก นอกจากจะได้มีแผนในทางปฏิบัติดังกล่าวมาแล้ว ยังได้มีการควบคุมและสังเกตพฤติการณ์ของบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจ โดยเกรงว่าอาจจะก่อเหตุร้ายขึ้นได้อีก. บุคคลที่ทางการได้ควบคุมและสังเกตพฤติการณ์นี้ แบ่งเป็น ๒ พวกคือ พวกหนึ่งเป็นชาวเวียตนามที่สงสัยว่าเป็นพวกสนับสนุนเวียตมินห์ และอีกพวกหนึ่งเป็นพวกคนต่างด้าวที่มีพฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจ การติดตามดูการเคลื่อนไหวของบุคคลทั้ง ๒ จำพวกนี้ได้เริ่มติดตามดูกันตั้งแต่เมื่อทางรัฐบาลเวียตนามได้รับทราบคำตกลงจากรัฐบาลไทย ในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้.

วันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๒ เวลา ๑๐.๐๐ น. พล. ต.ท. จำรัส มัณฑุกานนท์ กับนายตำรวจสันติบาลไทยอีก ๒ นายและ ร.ท. ตรันเฟือกดั่น นายทหารเวียตนาม ซึ่งมาร่วมตรวจการณ์ด้วย ก็ได้ออกเดินทางกลับจากเมืองเว้ มายังเมืองไซ่ง่อนโดยเครื่องบินแอร์เวียตนัม ถึงสนามบินเมืองไซ่ง่อน เมื่อ ๑๒.๔๐ น. ได้มาพักที่โรงแรมมาเจสติค เพื่อรอรับเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ.

การเตรียมการทางด้านถวายความอารักขา ของรัฐบาลเวียตนามใต้ ก่อนวันเสด็จพระราชดำเนินมาถึง ปรากฏรายละเอียดดังกล่าวมาแล้ว ส่วนวิธีดำเนินการถวายความอารักขาในขณะเสด็จพระราชดำเนินไปถึง และประทับอยู่ในประเทศเวียตนามใต้มีรายละเอียดการปฏิบัติดังนี้:

วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๒ เวลา ๐๗.๑๐ น. เครื่องบินพระที่นั่งซึ่งเป็นเครื่องบิน ดี.ซี. ๖ ชนิด ๒ เครื่องยนต์ หมายเลข ๔๗๖๕๑๗ ของกองทัพอากาศไทย ก็ออกจากสนามบินดอนเมือง อากาศปลอดโปร่งดี เครื่องบินใช้ความเร็วประมาณ ๑๖๕ ไมล์ต่อชั่วโมง บินอยู่ในระดับ ๖,๐๐๐–๗,๐๐๐ ฟีต บินเกาะกันมาเป็นฝูง ๓ ลำ คือลำพระที่นั่ง ซึ่งมี พล.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นผู้บังคับเครื่องบิน ลำที่ ๒ เป็นเครื่องบินตามเสด็จ ฯ น.อ. ไกวัลย์ ถาวรธาร ผู้บังคับกองนักเรียน ร.ร. นายเรืออากาศ เป็นผู้บังคับเครื่องบิน และลำที่ ๓ เป็นเครื่องบินพระที่นั่งรอง มี ร.อ. เอนก ไล้เลิศ เป็นผู้บังคับเครื่องบิน ส่วนเครื่องบินขนราชสัมภาระซึ่ง น.ต. ประทีป แสงส่องฟ้า เป็นผู้บังคับเครื่องบิน ได้ออกล่วงหน้าไปก่อน ในเช้าวันเดียวกันนั้นแล้ว เครื่องบินออกจากดอนเมือง ผ่านระยอง–เกาะช้าง–ตัดตรงมายังเกาะไวท์ร็อค (White Rock) ขณะเครื่องบินพระที่นั่ง ออกจากสนามบินดอนเมือง ทางกองทัพอากาศได้จัดเครื่องบินไอพ่นคุ้มกัน จนพ้นเขตประเทศไทย พอเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. เครื่องบินพระที่นั่งก็เข้าเขตประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียตนามใต้ ทางรัฐบาลเวียตนามใต้ ได้จัดเครื่องบินของกองทัพอากาศ ชนิด ดี.ซี. ๖ สองเครื่องยนต์ ๑ ลำ และเครื่องบินขับไล่แบร์แคตอีก ๒ ฝูง ๆ ละ ๓ ลำ มารับคุ้มกัน ทั้งยังมีเรือรบของกองทัพเรือเวียตนามใต้จอดเตรียมพร้อมในน่านน้ำเวียตนามอีกเห็นได้ชัด ๔ ลำ เป็นการคุ้มกันทางทะเล จอดอยู่เป็นระยะ ๆ เครื่องบินพระที่นั่งถึงสนามบินไซ่ง่อนเมื่อเวลาประมาณ ๑๑.๓๐ น.

รูปขบวนรถยนต์พระที่นั่ง และการจัดการอารักขาตามเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินจากสนามบินถึงพระราชวังเกียลองซึ่งเป็นที่ประทับ (ระยะห่างประมาณ ๕ ก.ม.) ทางรัฐบาลเวียตนามใต้ได้จัดดังนี้คือ มีรถยนต์จี๊ปตำรวจในเครื่องแบบเบิดประทุนติดวิทยุ นำหน้าประมาณ ๒๕ เมตร ถัดมาเป็นขบวนรถจักรยานยนต์เดี่ยว แซงขนาบซ้ายขวารถพระที่นั่ง ซึ่งเป็นรถยนต์คาดิแล็คเบิดประทุน รถยนตพระที่นั่งคันแรกมีเจ้าหน้าที่พิธีการของสำนักทำเนียบประธานาธิบดีแต่งสากลชื่อเคาซวนเทียน นั่งหน้า

รถคู่กับคนขับ ส่วนตอนหลังพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ประทับยืนรับความเคารพ
จากประชาชนชาวเวียตนามคู่กันกับประธานาธิบดีโงดินห์เดียม รถยนต์พระที่นั่งคันที่ ๒
เป็นรถยนต์คาดิแล็คเก๋ง มีสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงนั่งคู่กันกับ
มาดามโงดินห์นู น้องสะใภ้ประธานาธิบดีโงดินห์เดียม (ประธานาธิบดีโงดินห์เดียมไม่มี
ภรรยา) รถจักรยานยนต์เดี่ยวของตำรวจในเครื่องแบบซึ่งแต่งกายด้วยเครื่องแบบขาว
คอแบะ ผูกเน็คไทดำ สวมหมวกกะโล่ขาว (รูปคล้ายหมวกเหล็กทหาร) มีหนังรัด
ศีรษะ สวมรองเท้าคอมแบ็ทขาว ที่เอวมีเข็มขัดผ้าใบขาว กับซองปืนขาวคาด รถ
จักรยานยนต์เดี่ยว แซงรถยนต์พระที่นั่งทั้ง ๒ คัน มี ๘ คู่ (๑๖ คัน) ท้ายรถยนต์
พระที่นั่งคันที่ ๒ เป็นรถยนต์จี๊ปเปิดประทุนของตำรวจในเครื่องแบบ ติดวิทยุ คัน
ต่อไปเป็นรถยนต์เก๋งของตำรวจสันติบาลนอกเครื่องแบบ ต่อจากนั้นจึงเป็นรถยนต์ใน
ขบวนเสด็จ ฯ ซึ่งมีจำนวนในขบวนผู้โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการ ๙ คัน และต่อท้าย
ด้วยขบวนผู้โดยเสด็จ ฯ ที่ไม่เป็นทางการ อีก ๗ คัน รถยนต์ในขบวนเหล่านี้ทางการ
ได้จัดรถยนต์เก๋งซีตรองรุ่นใหม่สีดำมาใช้ทั้งสิ้น.

ถนนตามเส้นทางเสด็จ ฯ มีตำรวจในเครื่องแบบยืนหันหน้าเข้าหาประชาชน
ทั้งสองฟากถนน ใช้ตำรวจรายทางจำนวนมาก โดยยืนระยะห่างกันคนหนึ่งประมาณ ๕
เมตรเท่านั้น ทุกระยะไม่เกิน ๑๐๐ เมตร จะมีนายตำรวจสัญญาบัตรในเครื่องแบบยืน
หันหน้ามาทางขบวนเสด็จ ฯ ควบคุมอยู่ด้วย นายสิบพลตำรวจแต่งเครื่องแบบเสื้อเชิ้ต
และกางเกงขายาวขาว หมวกแก๊ปขาวรองเท้าคอมแบ็ทดำ มีกระบองยางขาวคาดเอว
ส่วนนายตำรวจใช้เครื่องแบบเสื้อคอแบะขาวเน็คไทดำมีบีนพก ข้าราชการ ประชาชน
และนักเรียนมาต้อนรับ โบกธงไทย คู่กับธงเวียตนามตามระยะทางเสด็จ ฯ หนาแน่นมาก
มีซุ้มบรรจุคำขวัญต่าง ๆ เป็นภาษาไทย เวียตนาม อังกฤษไม่ต่ำกว่า ๒๐ ซุ้ม จัดทำอย่าง
สวยงาม ซุ้มเหล่านี้ส่วนมากประดับโคมไฟเตรียมไว้เวลากลางคืนอีกด้วย นอกจากนั้นยัง
มีป้ายบรรจุคำขวัญต่าง ๆ ตามข้างถนน ซึ่งมีประชาชนคอยถืออยู่อีกมากมาย ข้อความ
คำขวัญตามซุ้มและป้ายต่าง ๆ มีอาทิเช่น “ขอให้พระราชวงศ์จักรี จงทรงพระเจริญ”

"Welcome To Their Majesties The King and The Queen Of Thailand Hoan–Nghenh Quoc–Vuong Va Hoang–Han Thai–Land" เป็นต้น ตามสี่แยกทุกสี่แยกที่ขบวนเสด็จฯ ผ่านมีรถยนต์จีปตำรวจในเครื่องแบบติดวิทยุประจำอยู่ทุกสี่แยก และในกลุ่มประชาชนและนักเรียนที่รายทางเหล่านี้เข้าใจว่ามีตำรวจสันติบาลนอกเครื่องแบบปะปนอยู่ (ตามแผนของอธิบดีตำรวจเวียตนามที่ชี้แจงไว้กับ พล.ต.ท. จำรัสฯ) และหลังกลุ่มประชาชนตอนที่ชิดกับกำแพงหรือรั้วบ้านของประชาชน มีตำรวจรักษาดินแดนยืนเรียงรายรักษาการณ์เป็นระยะตลอดเส้นทางเสด็จฯ สังเกตได้ง่าย เพราะบุคคลพวกนี้แต่งพลเรือนแต่ยืนหันหลังให้ขบวนเสด็จฯ เหมือนตำรวจในเครื่องแบบซึ่งยืนอยู่ข้างหน้า รถยนต์ขบวนเสด็จฯ ใช้เวลาวิ่งประมาณ ๑๕ นาทีจากสนามบิน ก็ถึงพระราชวังเกียลองที่ประทับ.

ที่ประตูทางเข้าพระราชวังมียามรักษาการณ์ของทหารถือปืนยาวยืน ' และยืนเรียงรายมาตามแนวถนนจนถึงหน้าตึกที่ประทับและยืนเรียงต่อไปจนถึงประตูทางออก ที่ริมถนนใหญ่ใกล้ประตูทางเข้าพระราชวังเกียลอง มีรถยนต์จีปติดวิทยุของตำรวจในเครื่องแบบจอดประจำอยู่ ๑ คัน

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปตามสถานที่ต่างๆ ในขณะประทับอยู่ที่ไซ่งอน การจัดการอารักขาตามเส้นทางเสด็จฯ คงเป็นไปเช่นเดียวกับขณะเสด็จฯ มาถึง ผิดกันแต่ลดจำนวนรถจักรยานยนต์เดี่ยวของตำรวจที่แซงเสด็จฯ เหลือเพียง ๑๑ คัน คือนำหน้า ๕ คัน แซงหลัง ๖ คัน สำหรับรถยนต์พระที่นั่งคงมีนายทหารซึ่งชื่อ ร.อ. โฮ แต่งกายสากลปฏิบัติหน้าที่เป็นราชองครักษ์นั่งหน้ารถคู่กับคนขับประจำ และเมื่อเสด็จฯ ลงจากรถก็ติดตามไปด้วยทุกแห่ง ตามเส้นทางเสด็จฯ ทุกครั้งรู้สึกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรของเขาปิดถนนทั้งสาย รถไม่มีตกค้างตามข้างถนนเลย และตามแยกถนนที่ตัดกันก็ไม่ค่อยมีรถคั่ง ทั้งนี้เข้าใจว่าในขณะใกล้เวลาเสด็จฯ เขาคงระบายให้รถไปเดินถนนสายอื่น ถนนหลายสายตัดผ่านกันมากไม่มีถนนตันหรือสายยาวๆ แบบบ้านเรา การระบายรถให้ไปเดินเส้นอื่นจึงทำได้ดี สำหรับถนนในเมืองไซ่งอนนี้รู้สึกว่าผังเมืองเขาจัดไว้ดีมาก.

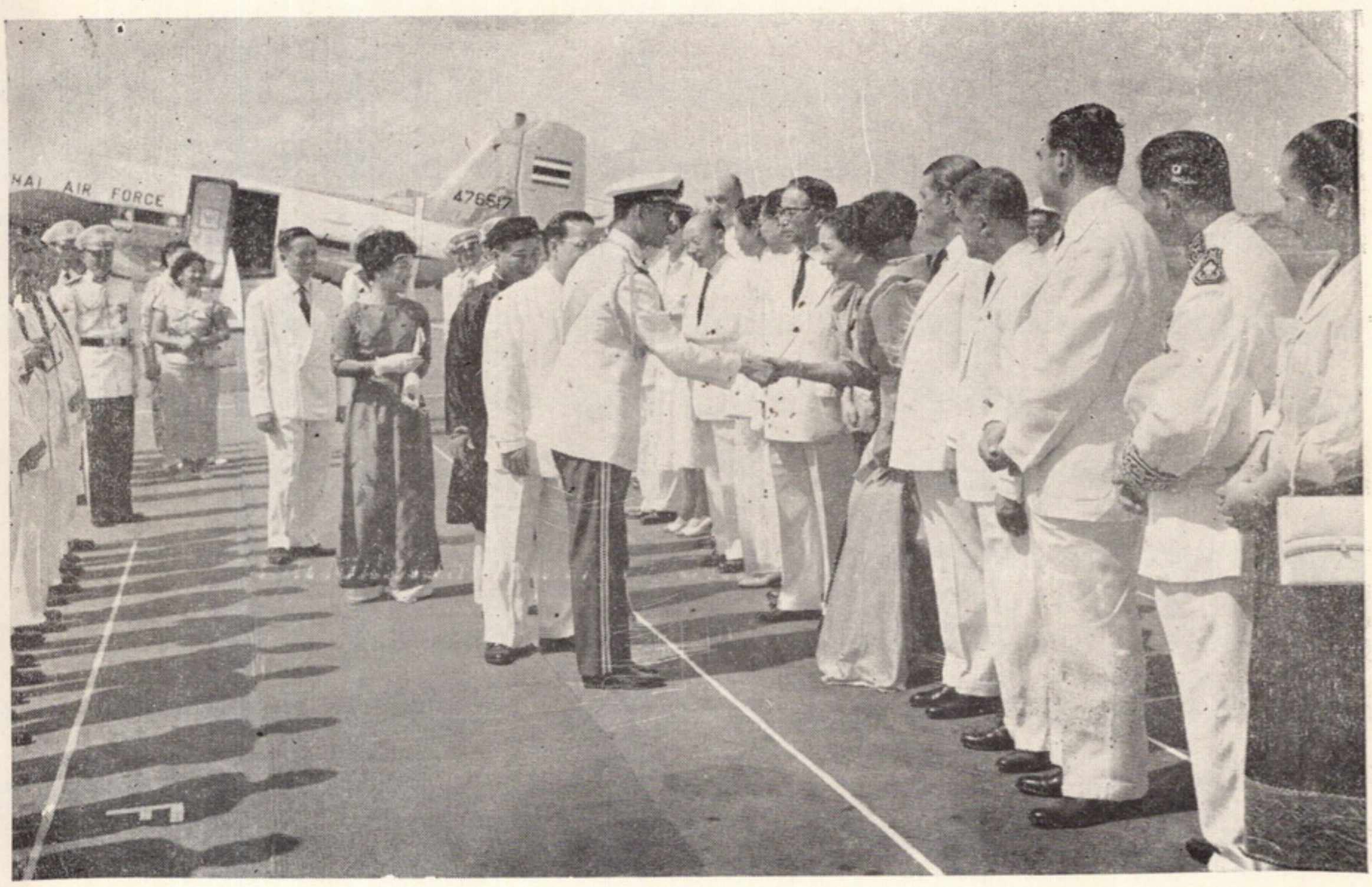

ที่สนามบินตันซันนัท เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ มาถึง อธิบดีกรมพิธีการทูตเวียตนาม ได้ถวายการแนะนำทูตานุทูตประเทศต่าง ๆ ซึ่งมารอรับเสด็จฯ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

ในวันที่ ๑๘–๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๒ ทรงประทับอยู่ที่พระราชวังเกียลอง ในวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๒ ประทับแรมที่พระราชวังในเมืองดาลัต พระราชภารกิจของพระองค์ขณะทรงประทับอยู่ในเวียตนามมีดังนี้:

วันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๐๒

เวลา ๑๑.๒๐ น. เครื่องบินพระที่นั่งถึงสนามบินไซ่ง่อน ขณะลงจากเครื่องบินใหญ่ที่สนามบินยิงสลุต ๒๑ นัด เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ ลงจากเครื่องบินแล้วได้ทรงแนะนำข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งอยู่ในขบวนผู้โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการให้ประธานาธิบดีโงดินห์เดียมรู้จัก และประธานาธิบดีก็ได้แนะนำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงรู้จักกับบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลและทูตานุทูตต่างประเทศที่มาคอยรอรับเสด็จ ฯ แล้วประธานาธิบดีโงดินห์เดียมได้กล่าวต้อนรับในการเสด็จพระราชดำเนินมาครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ มีพระราชดำรัสตอบ นายกเทศมนตรีเมืองไซ่ง่อนกราบทูลมอบกุญแจให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ แล้ว ประธานาธิบดีทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ เสร็จแล้วทรงประทับรถร่วมกับประธานาธิบดีโงดินห์เดียมไปพระราชวังเกียลองที่ประทับ

เพื่อให้เห็นความเข้าใจอันดีของรัฐบาลเวียตนามที่มีต่อประเทศไทย จึงขอนำคำกล่าวบางตอนของประธานาธิบดีโงดินห์เดียม ที่กล่าวต้อนรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในโอกาสแรกมาถึงสนามบิน การกล่าวได้กล่าวเป็นภาษาอังกฤษมีตอนหนึ่งกล่าวว่า

“ขอให้การเสด็จฯมาเยือนเวียตนามของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทครั้งนี้ จงเป็นสิ่งที่เป็นยุคใหม่ ที่ยังผลดีขึ้นในสัมพันธไมตรี ระหว่างประเทศของเราทั้งสองที่เป็นเพื่อนบ้านและเป็นมิตรกัน นี่คือ ปณิธานอันแน่วแน่ที่ข้าพระพุทธเจ้าขอแสดงออกมาในการถวายพระพรชัยมงคลอีกครั้งหนึ่งแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท”

และพระราชดำรัสตอบตอนหนึ่งในโอกาสเดียวกันซึ่งเป็นภาษาอังกฤษ ได้ทรงกล่าวว่า

"ในการมาเยือนประเทศของท่านครั้งนี้ เราได้นำเอาไมตรีจิตและความปรารถนาดีของประชาชนของเรามา ด้วยความรู้สึกอันนี้ แสดงให้เห็นถึงมิตรภาพที่มีมาอย่างผาสุกระหว่างประเทศของเราทั้งสองมาแต่เก่าก่อน การที่ ฯ พณ ฯ ได้เคยไปเยือนประเทศของข้าพเจ้านั้น ยังจำกันได้อย่างแจ่มชัดและอย่างน่าชื่นชมความมีน้ำใจและความเข้าใจอันดีของท่าน ทำให้การไปเยือนของท่านครั้งนั้นเป็นผลสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ข้าพเจ้ารู้สึกแน่ใจว่าการไปเยือนประเทศไทยของท่านครั้งนั้น และการมาเยือนของข้าพเจ้าครั้งนี้จะช่วยกระชับสัมพันธไมตรีอันมีมาแต่เก่าก่อนนี้ให้ยั่งยืนสถาพรสืบไป"

เวลา ๑๖.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ไปเยือนประธานาธิบดีโงดินห์เดียมและมาดามโงดินห์นู ที่ทำเนียบประธานาธิบดี ในการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้ทรงมอบเครื่องชุดทรงพระอักษรถมทองทั้งชุดให้แก่ประธานาธิบดี และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมอบผ้าไหมไทยให้แก่มาดาม โงดินห์นูด้วย.

เวลา ๑๗.๔๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงต้อนรับบรรดาคณะทูตานุทูตต่างประเทศ และภรรยา ณ พระราชวังเกียลองที่ประทับ.

เวลา ๒๐.๓๐ น. ประธานาธิบดี ทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสวยพระกระยาหารค่ำที่ทำเนียบประธานาธิบดี.

ที่พระราชวังเกียลองซึ่งเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทางการเวียตนามได้จัดให้พระยาศรีวิสารวาจา องคมนตรี พล.อ. หลวงสุรณรงค์ สมุหราชองครักษ์ พ.ท. ม.ล. จินดา สนิทวงศ์ นายแพทย์ประจำพระองค์และมหาดเล็กที่ใกล้ชิดพักอยู่ด้วย ส่วนพวกในขบวนผู้โดยเสด็จฯ เป็นทางการ และเจ้าหน้าที่ในขบวนเสด็จ ฯ ที่เหลือทางการได้จัดให้พักที่โฮเต็ลมาเจสติค

ประธานาธิบดีโงห์ดินเดียม กล่าวถวายการต้อนรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในโอกาสแรกที่เสด็จ ฯ มาถึง ณ พลับพลาที่สนามบิน

ริมแม่น้ำไซ่ง่อน ห่างจากพระราชวังเกียลองประมาณ ๒ ก.ม. ซึ่งเป็นโฮเต็ลชั้นหนึ่ง สะดวกและสบายดี ฯ พณ ฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถนัด คอมันตร์ และ พอ.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการทหารอากาศ หลวงประเสริฐไมตรี ดร. กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา ตลอดทั้งนายทหารราชองครักษ์และนายตำรวจราชสำนักก็พักรวมกันอยู่ที่นี่ ทางการได้จัดการอารักขาแก่บุคคลสำคัญในคณะที่พักอยู่นี้โดยจัดตำรวจในเครื่องแบบประจำอยู่หน้าโฮเต็ล ภายในโฮเต็ลมีนายทหารติดต่อคอยดูแลให้ความสะดวกและแก้ข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่หน้าโฮเต็ลมีรถจี๊ปวิทยุของตำรวจในเครื่องแบบจอดประจำสำหรับติดตามให้ความอารักขา ฯพณฯ รัฐมนตรีต่างประเทศ และผู้บัญชาการทหารอากาศขณะออกจากโฮเต็ลไปตามสถานที่ต่าง ๆ.

วันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๒

เวลา ๑๘.๓๐ น. เสด็จ ฯ ไปวางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์ทหารที่เสียชีวิตในสงครามที่ Bach Thao Park.

เวลา ๐๙.๑๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เสด็จ ฯ ไปทอดพระเนตรการสวนสนามของกองทัพเวียตนามใต้ที่กองบัญชาการกองทัพเวียตนาม.

เวลา ๑๕.๓๐ น. สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ไปเยี่ยมสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าที่ ทูดัค (ระยะทางห่างจากพระราชวัง ๑๒ ก.ม.) พระองค์ได้บริจาคเงินบำรุงเป็นการกุศลแก่สถานสงเคราะห์แห่งนี้เป็นจำนวนเงิน ๒๑,๐๐๐ เปียสต์ ด้วย ขณะเสด็จ ฯ กลับได้แวะชมร้านการช่างฝีมือแกะสลักของพื้นเมืองที่ถนนทูโด.

เวลา ๑๖.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เสด็จ ฯ ไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยไซ่ง่อน ทางมหาวิทยาลัยได้ทูลเกล้า ฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางกฎหมาย.

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระบาทสมเดจพระเจาอยูหว ฯ และสมเดจพระนางเจา ฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำด้วยอาหารไทยเป็นเกียรติแก่ประธานาธิบดีโงดินห์เดียมและมาดามโงดินห์นู และได้พระราชทานเลี้ยงรับรองบรรดาบุคคลสำคัญ

ในคณะรัฐบาลกับทูตานุทูตต่างประเทศที่สถานเอกอัครราชทูตไทย ในระหว่างพระราชทานเลี้ยงมีดนตรีโยธวาทิตของกรมตำรวจ ซึ่งโปรดเกล้า ฯ ให้ไปจากประเทศไทยบรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์ เพลงสากล และเพลงไทยเดิม ทำให้บรรยากาศภายในสถานทูตในขณะนั้นคล้ายอยู่ในบ้านเมืองเรา นอกจากนั้นยังได้โปรดเกล้า ฯ ให้นำภาพยนตร์ข่าวการมาเยี่ยมเยียนประเทศไทยคราวที่แล้วของท่านประธานาธิบดีโงดินห์เดียม ซึ่งได้ทำเป็นภาพยนตร์ข่าวไว้ และยังมีภาพยนตร์ข่าวสมโภชช้าง ข่าวเสด็จ ฯ พยุหยาตรา ภาพยนตร์สีสวยวิจิตร มาฉายทำให้ชาวต่างประเทศที่มาร่วมงานได้เห็นทัศนียภาพและประเพณีของไทยอันงดงามเป็นที่พอใจยิ่ง.

ไซ่ง่อน ปารีสแห่งตะวันออกไกล เมืองหลวงของเวียตนาม เป็นเมืองที่มีลักษณะเป็นแบบฝรั่งเศส แต่จิตใจของประชาชนเป็นชาวตะวันออก เป็นศูนย์กลางของสำนักธุรกิจสมัยใหม่ที่กว้างขวาง ในตลาดมีร้านขายผลไม้นานาชนิดในราคาไม่สู้แพงนัก มีเจดีย์ของชาวกวางตุ้งตั้งตระหง่านอยู่ สตรีชาวญวณงดงามในเครื่องแต่งกายแบบกางเกง 'ยี่พัก' (Y Phuc) จะสนทนากันเป็นภาษาฝรั่งเศสด้วยสำเนียงเหมือนชาวปารีส และหากเมื่อได้สนทนาวิสาสะด้วยความเข้าใจกันเป็นอย่างดีแล้ว ชาวตะวันออกผู้มีอุปนิสัยเรียบร้อยแห่งนี้ ก็จะสนุกสนานร่าเริงด้วยอย่างเต็มที่ พลเมืองสองล้านในไซ่ง่อนนั้นเป็นชาวจีนเสียสามแสนห้าหมื่นคน อีกสองหมื่นคนเป็นชาวยุโรป มากกว่าห้าพันคนเป็นชาวเอเซียที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง และมีชาวอเมริกันประมาณหนึ่งพันสองร้อยคน เรือเดินสมุทรและเรือบรรทุกสินค้าจากมหาสมุทรแปซิฟิค แล่นเข้าสู่ท่าเรือของไซ่ง่อนขณะน้ำกำลังขึ้น ผ่านอ่าวเล็ก ๆ กว้างประมาณ ๔๐ ไมล์ นี่คือการเดินทางวิธีเดียวที่สะดวกสบาย บรรดานักท่องเที่ยวที่ได้มาเยือนและเห็นเมืองหลวงของเวียตนาม บางทีก็เรียกไซ่ง่อนว่าเป็นกรุงปารีสแห่งตะวันออกไกล มีสิ่งของน่าซื้อหลายอย่าง เช่น เครื่องถ้วยชามทำโดยชาวพื้นเมือง ฉากไม้เล็คเกอร์สีต่าง ๆ ผ้าแพรสีสวย ๆ การซื้อของในร้านเล็กในไซ่ง่อนมักจะต่อรองกันได้ (ยกเว้นร้านใหญ่ซึ่งตั้งราคาขาดตัวไว้แล้ว) ถนนสายสำคัญในไซ่ง่อน คือ ถนนเอกราชดวงตูโด ตามถนนใหญ่ ๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีพระราชดำรัสตอบขอบใจมหาวิทยาลัยไซ่ง่อนที่ได้ทูลเกล้า ฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางกฎหมาย ทรงกล่าวว่า "ที่ได้ถวายพระเกียรตินี้ ก็เสมือนให้เกียรติแก่ประเทศไทยด้วย ทั้งจะเป็นสิ่งผูกพันธ์ระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศสืบไป"

พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำด้วยอาหารไทย เป็นเกียรติแก่ประธานาธิบดีโงห์ดินเดียม และบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลเวียตนาม ที่สถานเอกอัครราชทูตไทย

ในระหว่างงานพระราชทานเลี้ยง มีดนตรีโยธวาทิตของกรมตำรวจ ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ไปจากประเทศไทยบรรเลงในงานด้วย

นักท่องเที่ยวมักหยุดตามร้านขายน้ำชากาแฟ มีขนมเค้กฝรั่งเศสและไอศกรีมอร่อยขาย เช่น ร้านชิวร่าล ลาพาโกด และโอเดอลิซ ถนนเลอกัว ก็เป็นแหล่งซื้อของอีกแห่งหนึ่ง ถนนเวียนเว้ คือตลาดขายดอกไม้นานาชนิด เขานั่งขายดอกไม้เป็นทิวแถวจนกระทั่งถึงกลางคืนตอนดึก สิ่งเดียวที่ชาวฝรั่งเศสฝากไว้ให้ และร้านค้าชาวเวียตนามรอบปฏิบัติตาม สิ่งนั้นก็คือ การนอนกลางวัน ในระหว่าง ๑๒.๐๐–๑๔.๐๐ น. ร้านค้าใหญ่น้อยจะปิดหมดเพื่อพักผ่อน.

วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๒

เวลา ๐๗.๐๐ น. เสด็จฯ ไปเมืองเว้ เมืองหลวงเก่าของเวียตนาม โดยเครื่องบินพิเศษ แอร์เวียตนัม ซึ่งทางรัฐบาลเวียตนามใต้จัดถวาย.

เวลา ๐๙.๓๐ น. เครื่องบินพระที่นั่งถึงสนามบิน พูไบ เมืองเว้ และเสด็จฯ ไปยังบ้านผู้ว่าราชการจังหวัด.

เวลา ๑๐.๐๐ น. เสด็จฯ ไปเยี่ยมมหาวิทยาลัยเว้, พระราชวังไทหัวและสุสานของจักรพรรดิทูดัค.

เมืองเว้ เมืองหลวงเก่าของเวียตนาม เป็นนครเก่าแก่ของอยู่ทางเหนือ ใกล้กับเส้นขนานที่ ๑๗ เว้เป็นเมืองที่ทำให้เรานึกถึงอดีตเป็นเมืองของพวกผู้ดีเก่าแก่ ความสวยงามและความนุ่มนวลของสตรีในเมืองนี้เป็นที่ขึ้นชื่อกันมาก.

เมืองเว้ มีป้อมปราการใหญ่มีเส้นรอบวงยาวประมาณ ๗ ไมล์ครึ่ง แต่เดิมเป็นที่พำนักของจักรพรรดิและข้าราชการหลายพันคน ป้อมนี้มีกำแพงสร้างแบบ 'โวแบน' มีประตูยื่นออกมาทางฝั่งแม่น้ำ 'น้ำหอม' (River of Perfumes)

พระราชวังของจักรพรรดินี้ล้อมรอบด้วยกำแพง ภายในมีสนามหญ้า มีหน้ามุขเป็นที่สง่างามเงียบสงบน่าดู มีท้องพระโรง มีสะพาน คิมทุยคิว ซึ่งกษัตริย์เท่านั้นจึงจะข้ามไปได้ มีหลุมฝังศพของจักรพรรดิองค์ก่อน ๆ มีสวนสวยงาม ซึ่งชวนให้เราใช้เวลาว่างเที่ยวเดินชมเล่น มีเสาทาเล็คเก้อร์สูงตระหง่าน มีประตูศักดิ์สิทธิ์ทาสีเป็นรูป

มังกรทอง มีทางเดินที่ทำขึ้นสำหรับพวกขุนนางในสมัยนั้นยืนเป็นแถว แต่งตัวด้วยเสื้อแบบขุนนาง ชวนให้พวกบรรดาที่ได้มาเห็น หลับตามองเห็นภาพต่าง ๆ ในอดีต.

ในเขตแดนเมืองเว้นี้ มีหลุมฝังศพ ซึ่งจะมองเห็นได้จากพระราชวัง หลุมฝังศพนี้ทำเป็นรูปภูเขาเชื่อมกันสองลูก ดูคล้ายกับจะค้ำครองเมืองไว้ให้พ้นจากภัยพิบัติทั้งปวง ณ ที่นี้ซึ่งเปรียบเหมือนแท่นบูชาของสวรรค์และโลกมนุษย์ กษัตริย์ที่ปกครองเวียตนามจะต้องเสด็จฯ มาทุก ๆ สามปี เพื่อทำพิธีถวายคำภาวนาของประชาชน ให้แก่พระผู้เป็นเจ้าสูงสุด หลุมฝังศพของพระราชวงศ์เวียตนามนี้ เป็นภาพที่งามอย่างหาอะไรเปรียบเท่ามิได้ งามยิ่งกว่าหลุมฝังศพที่มีชื่อของราชวงศ์ มิง และ ชิง ที่ประเทศจีน ภูมิใจหนักหนา หลุมฝังศพที่เด่น ๆ มีอยู่ห้าแห่ง คือ หลุมฝังพระศพของจักรพรรดิเกียลอง มินมาง เทียวตรี ตงคาน และ คายดิน มีบีรามิดของพวกจามโบราณตั้งสูงเด่นอยู่ ซึ่งเป็นสัญญลักษณ์ของอาณาจักรที่สูญสิ้นไป เราจะพบสัญญลักษณ์เหล่านี้ได้ทั่วไปในเวียตนาม.

พระราชวังไทหัว สร้างขึ้นใน ค.ศ. ๑๘๐๕ ในรัชสมัยของจักรพรรดิเกียลอง ณ พระราชวังนี้ พระเจ้าเกียลองได้ทรงรับมงกุฎเป็นจักรพรรดิ ในวันที่ ๒๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๐๖.

ในปีที่ ๑๔ ของรัชสมัยของจักรพรรดิมินมาง (ค.ศ. ๑๘๘๓) ได้ย้ายพระราชวังไปทางใต้ และสร้างใหม่อีกเหมือนกับพระราชวังเดิมทุกประการ.

ในปี ค.ศ. ๑๘๑๙ และ ค.ศ. ๑๘๓๙ ได้มีการซ่อมแซมพระราชวังไทหัวอย่างงดงาม เสาถูกทาสีใหม่และตกแต่งด้วยภาพวาดเขียนน่าดูมาก ในสมัยจักรพรรดิคายดินก็ได้รับการซ่อมแซมใหม่อีก.

ภายในพระราชวัง เราจะเห็นบัลลังก์ทองสุกสกาวท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เงียบสงบ เป็นบัลลังก์ที่ประทับของกษัตริย์องค์ใหม่ ในพิธีราชาภิเษก และเป็นที่ประทับของจักรพรรดิในพิธีใหญ่ ๆ ที่สำคัญ ๆ เจ้าหน้าที่เวียตนามเล่าว่าในสมัยที่ฝรั่งเศสเข้ามา

เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพระราชวังโบราณที่เมืองเว้ ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่าของเวียตนาม โดยการนำเสด็จ ฯ ของผู้ว่าราชการเมืองเว้

ปกครองปรากฏว่าสิ่งของที่มีค่าในที่นี้ได้ศูนย์หาย และแปรเปลี่ยนไปหลายสิ่ง เช่น ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ซึ่งดอกใบทำด้วยเงินและทองแท้ ๆ ก็เปลี่ยนสภาพไป

เพื่อที่จะให้พระราชวังนี้ เป็นอนุสรณ์ที่นำความสนใจทางประวัติศาสตร์มาสู่ประธานาธิบดีโงดินห์เดียม จึงสั่งให้ซ่อมแซมพระราชวังนี้อีกใน ค.ศ. ๑๙๕๖ สิ้นเงินไปประมาณกว่า ๓ ล้านเปียสต์.

โบสถ์เทเมียว สร้างขึ้นในปีที่ ๒ ของรัชสมัยจักรพรรดิมินมาง (ค.ศ. ๑๘๒๑) สร้างขึ้นเพื่ออุทิศให้เป็นที่ทำพิธีทางศาสนา ของจักรพรรดิเกียลอง และผู้สืบราชวงศ์ที่ครองราชสมบัติต่อมา และเพื่อระลึกถึงพิธีแสดงความรักชาติของพระเจ้ายัมงี พระเจ้าทันไท และพระเจ้าไดทัน ผู้ถูกเนรเทศโดยฝรั่งเศส เพราะกษัตริย์เหล่านี้ได้ก่อกบฏขึ้นรัฐบาลของสาธารณรัฐเวียตนาม จึงสั่งให้มีพิธีในศาสนาปฏิบัติกันในวัดเทเมียวดังเดิม.

ในลานสนามหญ้า มีแจกันลายครามใบใหญ่ ๆ มีลวดลายเป็นพืชต้นไม้ต่าง ๆ มีรูปปั้นเป็นสัตว์ ๒ ตัวทำด้วยบรอนซ์พ่นน้ำหอมอยู่ และเป็นรูปสัตว์ประหลาดหน้าตาเหมือนม้า แต่มีเขา ๆ เดียวอยู่ในตู้กระจก ๒ ตัว เป็นสัญญลักษณ์ของสันติภาพและความเจริญ.

ที่หน้าโบสถ์นี้มีที่บรรจุอัฐิของราชวงศ์เวียตนามอยู่ ๙ แห่ง ที่บรรจุอัฐิทั้ง ๙ ของราชวงศ์เวียตนามแต่ละอันมีชื่อและเป็นตัวแทนของจักรพรรดิแต่ละองค์ ในระหว่างศตวรรษที่ ๑๙.

ที่บรรจุอัฐิที่ใหญ่ที่สุดอยู่ตรงกลาง ข้างหน้าอันอื่นนั้นคือ กาว เป็นตัวแทนของจักรพรรดิเกียลอง สูง ๖ ฟุต ๖ นิ้ว กว้าง ๕ ฟุต ๓ นิ้ว และหนัก ๒,๖๐๑ ก.ก. ที่บรรจุอัฐิใบเล็กที่สุดหนัก ๑,๙๓๓ ก.ก.

ที่บรรจุอัฐิทั้งหมด มีลวดลายนูนขึ้นมาเป็นรูปพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาว เมฆ สัตว์ ต้นไม้ และสิ่งธรรมชาติต่าง ๆ

การสร้างที่บรรจุอัฐินี้ สร้างขึ้นเมื่อสมัยมินมาง ในเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๘๓๕ และเสร็จในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๘๓๖ การสลักเสร็จในปี ค.ศ. ๑๘๓๗ และนำออกมาตั้งแต่เมื่อวันที่ ๑ เดือนมีนาคม ค.ศ ๑๘๓๗.

สสานของจักรพรรดิทดัค โอรสของกษัตริย์เทียวตรี สร้างขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๘๖๔ และสำเร็จลงเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๘๖๗ สุสานนี้ล้อมรอบด้วยกำแพงหินใหญ่ ประดับด้วยเศษกระเบื้องลายคราม ทางเข้าหันหน้าสู่ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ถ้าขึ้นบันไดไปประมาณ ๒-๓ ขั้นเราก็ถึงทางสำคัญ ผู้ที่ไปชมจะตะลึงในความงามของทิวทัศน์ ซึ่งประกอบด้วยลำน้ำกว้างใหญ่ บนฝั่งมีทางขึ้นเรือสร้างเป็นแห่งๆ มีสะพานนำไปสู่สถานที่อาบน้ำ ทางขวามีเกาะเขียวเล็กๆ ปกคลุมไปด้วยต้นไทร ซึ่งเป็นที่อยู่ของนกจำพวกที่ชอบน้ำ เมื่อเดินไปตามกำแพงทางซ้ายเราจะมาถึงขั้นบันไดสูงที่นำไปสู่ประตูใหญ่ มีเจดีย์ศักดิ์สิทธิ์ตั้งอยู่ ทางกลับจะมีถนนนำเราไปสู่สนามซึ่งเต็มไปด้วยรูปปั้นของ ช้าง ม้า และตุ๊กตาจีนทั้งสองข้าง ไกลออกไปทางเฉลียงมีเสาสูงสร้างในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๗๕ ในรัชสมัยของจักรพรรดิทูดัค เสาหินใหญ่นี้อยู่ในตึกแต่ละข้างมีเสาสูงข้างละหนึ่งต้น มีทางน้ำเล็กๆ แยกเสาหินนี้จากประตูบรอนซ์ข้างหลังซึ่งเป็นสุสานของจักรพรรดิทูดัค.

จากสนามหญ้าทางซ้าย เราจะเห็นอนุสาวรีย์ ๒ แห่ง คือ:

๑) สุสานของมเหษีของเทียวตรีมีเจดีย์สร้างติดกันด้วย เราจะไปถึงสุสานนี้ได้โดยบันไดกว้างๆ ประดับด้วยมังกรหิน.

๒) วัดอีกแห่งหนึ่งเป็นที่ตั้งของสุสานของเคียนพูอ๊อค ราชบุตรบุญธรรมของเทียวตรี.

เวลา ๑๕.๐๐ น. เสด็จฯ ออกจากสนามบินเมืองเว้ โดยเครื่องบินพิเศษลำเดิมมายังเมืองดาลัต.

เวลา ๑๗.๐๐ น. ถึงสนามบินเลียนกวง เมืองดาลัตและเสด็จฯ ไปพักที่พระราชวังเดิมของจักรพรรดิเบาได๋ในเมือง ส่วนบุคคลอื่นพักที่โฮเต็ลดาลัต ปาลาซ.

เวลา ๒๐.๐๐ น. เสด็จฯ ไปเสวยพระกระยาหารค่ำที่ทำเนียบ ตามคำทูลเชิญของประธานาธิบดีโงดินห์เดียม ส่วนบุคคลในคณะที่โดยเสด็จฯ มาด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมเวียตนามและผู้ว่าราชการจังหวัดดาลัต ได้เป็นเจ้าภาพเชิญรับประทานอาหารค่ำที่บ้านพักของผู้ว่าราชการจังหวัด.

การถวายความอารักขาของรัฐบาลเวียตนามใต้ ณ เมืองเว้ และเมืองดาลัต ทั้งสองแห่งนี้คงจัดไปตามแผนที่กำหนดไว้ สำหรับขบวนรถยนต์เสด็จฯ และการรักษาการณ์ภายในเมือง คงจัดเช่นเดียวกับที่เมืองไซ่ง่อน แต่สำหรับการอารักขาจากสนามบินมายังในเมืองทั้งสองแห่ง เนื่องจากเป็นระยะทางไกล ทางตำรวจมิได้จัดตำรวจยืนเรียงรายรับเสด็จฯ เหมือนในเมือง คงจัดตำรวจจักรยานยนต์เดี่ยวยืนประจำจุดเป็นระยะ ๆ แต่ตามละแวกหมู่บ้านที่มีประชาชนยืนรับเสด็จฯ อยู่ ก็มีตำรวจในเครื่องแบบยืนรักษาการณ์อยู่ด้วย ทั้งที่เมืองเว้และเมืองดาลัตตามเส้นทางเสด็จฯ คงมีซุ้มและป้ายคำขวัญมากมายเช่นเดียวกับเมืองไซ่ง่อน เป็นที่น่าปลาบปลื้มในความพร้อมเพรียงในการต้อนรับเป็นอย่างยิ่ง.

เมืองดาลัต เมืองที่เหมาะแก่การพักผ่อน ด๊อคเตอร์แยร์แซง ลูกศิษย์ผู้มีชื่อของหลุยส์ ปาสเตอร์ เป็นผู้ค้นพบเมืองนี้เมื่อปี ค.ศ. ๑๘๙๓ ภูมิประเทศของดาลัตเหมาะแก่การสร้างเมืองที่สง่าสวยงามท่ามกลางสวนดอกไม้และป่าสน เป็นเมืองที่เย็นสบายที่สุดในเวียตนาม เคยเป็นเมืองหลวงที่พักร้อนในสมัยก่อน เมืองดาลัตอยู่ทางเหนือของไซ่ง่อน ห่างกันประมาณสองร้อยไมล์ อากาศสดชื่นทั้งในฤดูร้อนและฤดูหนาว เพราะเป็นเมืองบนเขา สูงจากระดับน้ำทะเลถึงห้าพันฟีต ตั้งอยู่บนที่ราบสูงตอนกลางของเวียตนาม มีเนื้อที่ประมาณ ๑๐๑ ตารางกิโลเมตร และมีพลเมืองประมาณ ๖๐,๐๐๐ คน ภูมิภาพโดยทั่วไปมีทั้งภูเขา ทะเลสาบ และน้ำตก ต้นไม้ดอกไม้เมืองหนาวขึ้นอยู่ทั่วไป และบานสะพรั่งสวยงามมาก ตอนเช้าอากาศเย็นสบายดี ถึงแม้บางทีมีพายุซึ่งพัดเอาฝนมาในราวเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน ตั้งแต่เดือนตุลาคมถึงเดือนเมษายนท้องฟ้าสดใส มีแสงแดดอยู่ทั่วไป แต่ในวันที่ไปถึงบังเอิญมีหางใต้ฝุ่นกิลด้ามารบกวน

จึงมีฝนพรำตลอดวัน ทำให้แลเห็นความงามของธรรมชาติไม่ได้เต็มตา ในทะเลสาบกว้างใหญ่ที่สร้างขึ้นเองมีการว่ายน้ำและเล่นเรือ ในป่าสนพวกนายพรานจะพากันล่าไก่ฟ้า กวาง และกระต่าย ทุกแห่งหนในเมืองดาลัตมีบ้านสวย ๆ ล้อมรอบไปด้วยสวนดอกไม้และสนามหญ้าที่ตัดเรียบ นอกจากนี้ยังมีสนามเทนนิส สนามกอล์ฟ ที่สวยงามที่สุดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกไกล เมืองดาลัตเป็นเมืองในฝันของบรรดาพวกที่ชอบล่าสัตว์ ภายในเวลาเกือบ ๒ ชั่วโมง เราจะเดินทางถึงป่าครงฟา และบันเมทวด ที่เต็มไปด้วยกวางชนิดต่าง ๆ นกยูง ไก่ฟ้า หมูป่า หมีดำ วัว เสือดาว เสือโคร่ง และช้าง พวกพรานที่ล่าสัตว์เป็นอาชีพ จะทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์นำทางให้เรา ที่ตื่นเต้นที่สุดคือการล่ากระทิงชนิดหนึ่งซึ่งตัวใหญ่มาก.

เราจะไปดาลัตโดยทางรถยนต์ หรือรถไฟก็ได้ แต่วิธีที่สะดวกที่สุดคือโดยทางเครื่องบินแอร์เวียตนัม มีเครื่องบินจากไซ่ง่อนอาทิตย์ละ ๔ ครั้ง ตั๋วไปกลับราคา ๗๒๐ เปียสต์ หรือประมาณ ๒๐๐ บาท เป็นราคาที่ถูกที่สุดสำหรับการบินที่ใช้เวลาถึง ๕๕ นาที ที่พักตามโฮเต็ลในดาลัตเป็นที่พักที่ดีที่สุดในเวียตนาม ห้องพักใหญ่ ๆ มีห้องน้ำ (รวมทั้งน้ำร้อน) ในโฮเต็ลดาลัต ปาลาซ ซึ่งบุคคลในคณะที่โดยเสด็จฯ ไปพักอยู่ราคาประมาณห้องละ ๑๔๐ บาทต่อวัน รวมทั้งอาหารเช้าและอาหารธรรมดาอีก ๑ มื้อ ถ้าจะประหยัดหน่อยก็พักแถวใกล้ ๆ โฮเต็ลดาลัต ปาลาซ ก็ได้ด้วยอัตราธรรมดา.

ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๘ เมืองดาลัต เป็นเมืองเทือกเขา ในอาเซียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีประชาชนไปเที่ยวแน่นขนัด ที่นี่มีโรงเรียนอยู่ในขั้นมาตรฐาน ซึ่งมีนักเรียนจากเมืองไทยมาศึกษา เพื่อหาความชำนาญทางภาษาฝรั่งเศส ประมาณ ๑๕ คน มีนักท่องเที่ยวมาเป็นประจำจากเมืองพนมเปญ กรุงเทพฯ สิงคโปร์ ย่างกุ้ง เวียงจันทร์ ฮ่องกง และฟิลิปปินส์.

วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒

เวลา ๐๘.๐๐ น. เสด็จฯ ไปเยี่ยมโรงเรียนนายทหารแห่งชาติ และสถานเลี้ยงเด็กไนตรัง ขณะเสด็จฯ มายังสนามบินเพื่อกลับไซ่ง่อน ได้แวะชมน้ำตกเปร็นน์

(ดูภาคผนวกท้ายเรื่อง)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ ประทับรับการถวายเคารพของกองเกียรติยศ ที่สนามบินเมืองดาลัต

เวลา ๑๑.๐๐ น. เครื่องบินพระที่นั่งออกจากสนามบินเมืองดาลัตกลับไซ่ง่อน

เวลา ๑๕.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ไปอำลาประธานาธิบดีโงดินห์เดียมที่ทำเนียบประธานาธิบดี แล้วเสด็จ ฯ ไปสนามบิน

เวลา ๑๖.๐๐ น. เครื่องบินพระที่นั่ง (ของกองทัพอากาศไทยลำเดิม) ออกจากสนามบินไซ่ง่อนกลับกรุงเทพ ฯ

เวลา ๑๙.๔๕ น. เครื่องบินพระที่นั่งถึงท่าอากาศยานดอนเมือง.

การจัดการต้อนรับของรัฐบาลเวียตนาม ได้จัดรับรองค์พระประมุขของประเทศรวมทั้งบุคคลที่โดยเสด็จ ฯ ด้วยเป็นอย่างดีและสมพระเกียรติยิ่ง แม้บางขณะที่เสด็จ ฯ ไปในบางแห่งจะเป็นกลางคืน หรือเป็นระยะเวลาที่ฝนตก ราษฎรชาวเวียตนามที่ยืนรอรับตามรายทางเสด็จ ฯ ก็มิได้มีกิริยาท้อถอยเลย ตรงข้าม กลับแสดงกิริยาตื่นเต้นดีใจโห่ร้องโบกธงชาติไทยกับเวียตนามด้วยความเต็มใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่พวกผู้หญิงดูจะยิ่งดีใจ และแสดงตนอยากจะเข้าชมบารมีสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถอย่างใกล้ชิด กิริยาท่วงทีที่แสดงออกมาไม่ผิดเพี้ยนไปจากสตรีไทยเราเลย เป็นที่น่าปลาบปลื้มในไมตรีจิตและมิตรภาพที่ประชาชนชาวเวียตนามได้แสดงออกมาในครั้งนี้ ซึ่งจะติดตาตรึงใจชาวไทยมิรู้ลืมเลย ทางรัฐบาลแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ก็ได้ออกแถลงการณ์กล่าวขอบคุณรัฐบาลและประชาชนชาวเวียตนามไปแล้วเกี่ยวกับเรื่องนี้

ภาคผนวก

โรงเรียนนายทหารแห่งชาติ

๑. *ประวัติและที่ตั้ง*

ก. ประวัติ โรงเรียนนายทหารได้เริ่มก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ ที่เมืองเว้ ก่อนที่จะย้ายไปอยู่ที่เมืองดาลัตดังปัจจุบันนี้นั้น โรงเรียนแห่งนี้มีชั้นเรียนอยู่ ๒ ชั้น เมื่อย้ายมาอยู่ที่เมืองดาลัตจึงมีชั้นเรียนเพิ่มขึ้นอีก ๑๑ ชั้น.

นับแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๗ เป็นต้นมาและในตอนแรก ๆ อันเป็นสมัยสงครามนั้น การสอนของโรงเรียนได้ดำเนินไปอย่างปกติธรรมดา กล่าวคือ ทำการผึกอบรมนายทหารชั้นร้อยตรี ให้มีความสามารถในการบังคับบัญชาหมวดทหารราบได้ เพื่อที่จะดำเนินการให้ทันความต้องการนายทหารในระยะสั้น จึงได้กำหนดโครงการผึกสอนไว้ตั้งแต่ ๘ เดือน ถึง ๑ ปี การกำหนดอย่างนี้กระทำอยู่เฉพาะในกรณีที่มีชั้นเรียน ๑๑ ชั้น ในตอนแรกเท่านั้น แต่ครั้นหลังปี พ.ศ. ๒๔๙๗ อันเป็นเวลาที่สงครามสงบตามข้อตกลงเยนีวา และตั้งแต่ได้มีชั้นเรียนที่ ๑๒ เป็นต้นมา โครงการผึกสอนได้กำหนดเวลาเพิ่มขึ้นเป็น ๒ ปี ซึ่งมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกับชั้นเรียนในตอนแรก ๆ ต่อมาได้เพิ่มกำหนดเวลาเรียนขึ้นเป็น ๓ ปี สำหรับชั้นเรียนที่ ๑๔ และ ๔ ปี สำหรับชั้นเรียนที่ ๑๕.

ชั้นเรียนในปัจจุบันนี้ มีอยู่ ๓ ชั้นคือ ชั้นเรียนที่ ๑๔ ชั้นเรียนที่ ๑๕ และชั้นเรียนที่ ๑๖ คำสั่งของประธานาธิบดี ซึ่งออกไปเมื่อไม่นานมานี้ได้กำหนดให้โรงเรียนแห่งนี้มีฐานะเป็นวิทยาลัย และได้เปลี่ยนชื่อจาก โรงเรียนนายทหารมาเป็น โรงเรียนนายทหารแห่งชาติ.

ข. สถานที่ตั้ง สถานศึกษาแห่งนี้ตั้งอยู่ห่างจากเมืองดาลัตไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือเป็นระยะทาง ๓ ไมล์ บริเวณโรงเรียนประกอบด้วยเนื้อที่ใหญ่ ๒ แห่ง คือแห่งแรกเป็นบริเวณที่ตั้งศูนย์กลางสถานศึกษา และอีกแห่งหนึ่งเป็นที่ตั้งอาคารที่พักของนักเรียนนายทหาร.

เนื่องจากที่เหล่านี้มีอากาศอบอุ่นและพื้นที่มีลักษณะผิดแผกแตกต่างกันออกไป เช่นเป็นภูเขาเป็นป่าเป็นลำธารและอื่น ๆ เหล่านี้ นับว่าเหมาะกับการผึกอบรมนักเรียนนายทหาร

๒. *วัตถุประสงค์*

ความประสงค์ของโรงเรียนนายร้อยก็คือ ทำการผึกอบรมนายทหาร ให้แก่กองทัพบก กองทัพเรือ และกองทัพอากาศ ของเวียตนาม โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้:

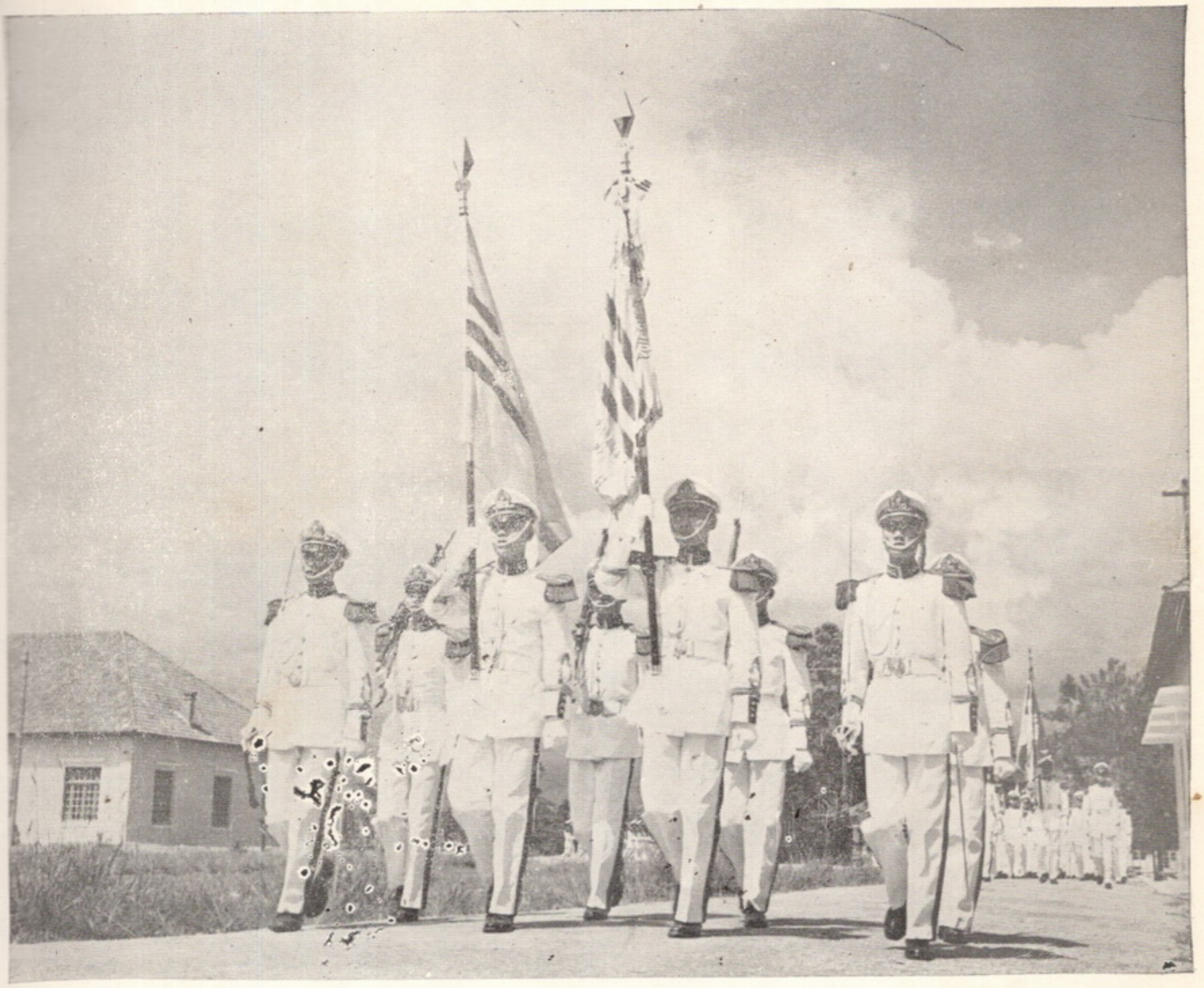

นักเรียนนายทหารแห่งชาติของเวียตนาม ณ เมืองดาลัต

ขบวนเสด็จฯ เมื่อออกจากสนามบินตันซันนัท มาพระราชวังเกียลอง ขณะผ่านซุ้มรับเสด็จฯ ตามเส้นทางแห่งหนึ่ง ซึ่งมีคำขวัญเป็นภาษาญวน

๑. เพื่ออำนวยความรู้อันกว้างขวางแก่ชั้นมหาวิทยาลัยให้แก่บรรดานายทหารเพื่อให้เป็นนายทหารตัวอย่างและเป็นผู้นำที่ดี.

๒. เพื่อให้การฝึกอบรมขั้นมูลฐานทางทหารอยู่ในขั้นดีเยี่ยม.

๓. *โครงการฝึกสอน*

เพื่อที่จะให้บรรลุถึงภารกิจดังกล่าวข้างต้น โครงการฝึกสอนอบรมจึงได้กำหนดหลักสูตรไว้ ๔ ปี ซึ่งได้เน้นถึงการสอนวิชาการขั้นอุดมศึกษาไว้.

ก. ฤดูการฝึกอบรม ที่เมืองดาลัตนี้เนื่องจากอากาศมีลักษณะแตกต่างกันอยู่ ๒ ฤดู ทางโรงเรียนจึงได้จัดให้มีการสอนวิชาการขั้นเตรียมอุดมศึกษาในระหว่างฤดูฝนซึ่งเริ่มแต่เดือนเมษายนถึงเดือนพฤศจิกายน และการฝึกอบรมวิชาการทหาร ในระหว่างฤดูแล้งซึ่งเริ่มแต่เดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายน.

ข. ในระหว่างฤดูการสอนวิชาการขั้นอุดมศึกษา การสอนวิชาการให้แก่นักเรียนนายร้อยนี้จะดำเนินไปภายในห้องเรียน และในห้องเรียนนี้ยังได้อบรมวิชาการทางทหารให้อีกด้วย.

ค. ในระหว่างฤดูการฝึกอบรมวิชาการทางทหาร นักเรียนนายทหารจะออกไปใช้ชีวิตอยู่ในค่ายฝึกในสนามที่บริเวณมลองเป็นเวลา ๒ เดือน นักเรียนต้องฝึกหัดปฏิบัติการทุกสิ่งทุกอย่างตามที่ได้เล่าเรียนมาตลอดระยะเวลา ๑ ปี และใช้สนามยิงเป้าถึง ๗ สนามเพื่อให้เกิดความแม่นยำในการยิงปืน.

๔. *คุณสมบัติและคุณวุฒิของนักเรียน*

เงื่อนไขในการรับเข้าเรียนนั้นผู้สมัครต้องมีคุณสมบัติดังนี้ :

๑. มีสัญชาติเวียตนาม.

๒. เป็นโสดและต้องรับรองว่า จะไม่ทำการสมรสในระหว่างที่กำลังเรียนอยู่ในโรงเรียน.

๓. อายุระหว่าง ๑๖ ถึง ๒๒ ปี.

๔. สุขภาพแข็งแรง.

๕. ความประพฤติดี.

๖. สูงไม่ต่ำกว่า ๑๖๐ เซ็นติเมตร.

สำหรับชั้นเรียนที่ ๑๖ นั้น มีเงื่อนไขการรับเข้าศึกษาเป็นพิเศษ คือ ผู้สมัครจะต้องได้รับประกาศนียบัตร บัคคาโลริอาต์ส ชั้น ๑ หรือชั้น ๒ ซึ่งเทียบเท่ากับเตรียมอุดมศึกษา ผู้สมัครที่ไม่ได้รับประกาศนียบัตรดังกล่าวนี้ จะต้องเข้าสอบแข่งขันเพื่อเข้าเรียน (ตามหลักสูตรของบัคคาโลริอาต์ส ชั้น ๑)

โครงการก่อสร้างในอนาคต

เพื่อที่จะให้เหมาะสมและคู่ควรกับชื่อของโรงเรียนนายทหารแห่งชาติ ในปีนี้ทางโรงเรียนได้เตรียมการก่อสร้างสาธารณูการ (น้ำ ไฟฟ้าและถนน) ของโรงเรียนขึ้นใหม่เพิ่มเติมอีก ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาใหม่แห่งนี้กว้างใหญ่พอ สำหรับบรรจุนักเรียนนายทหารได้ถึง ๘๐๐ คน

สถานเลี้ยงเด็กในตรัง

ในวันที่นางโงดินห์นูได้กล่าวเรียกร้องทั่วประเทศให้มีการพัฒนา และขยายงานสวัสดิการสังคมเมื่อ ๓ ปีมาแล้วนั้น เป็นวันที่สถานที่เลี้ยงเด็กแห่งนี้ได้เริ่มอุบัติขึ้น นับแต่กาลนั้นเป็นต้นมา จึงได้มีการจัดตั้งสมาคมคุ้มครองเด็กขึ้นในเมืองนี้ และสตรีเกือบทั้งหมดซึ่งยอมรับว่า เพื่อนบ้านและสังคมเป็นอาณาบริเวณปฏิบัติงานด้านสังคม ได้แสดงความสมัครใจในการร่วมทุนร่วมแรงก่อสร้างอาคารขึ้นเป็นลำดับแรก และได้ปฏิบัติงานในหน้าที่มารดาเป็นอันดับสอง.

ในวันหนึ่ง ๆ มีเด็กจำนวน ๖๐– ๗๐ คน อายุต่ำกว่า ๗ ขวบ ซึ่งมารดาออกไปทำงานในตอนกลางวัน ได้รับการเลี้ยงดูจากสถานเลี้ยงเด็กนี้ ตั้งแต่เช้าจนเย็น เมื่อ

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ เยี่ยมสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าที่ทูดัค

เด็กมาถึงสถานเลี้ยงเด็กก็จะจัดการอาบน้ำให้เสร็จแล้วสวมเสื้อผ้าของสถานเลี้ยงเด็ก จากนั้นทางสถานเลี้ยงเด็กก็จะพาเด็กไปรับประทานอาหารเช้าที่ห้องอาหาร จากห้องอาหารก็ไปเข้าห้องเรียน ในตอนกลางวันเด็กจะได้รับประทานอาหารกลางวันร้อน ๆ ตกบ่ายเด็กเข้าเรียนวาดเขียนและร้องเพลง พอถึงเวลา ๑๖.๐๐ น. เด็กจะได้รับประทานอาหารว่าง เวลาประมาณ ๑๗.๐๐–๑๘.๐๐ น. มารดาของเด็กจะมารับเด็กกลับบ้าน.

คณะเจ้าหน้าที่ประจำ ประกอบด้วยหัวหน้าพยาบาล ๑ คน ครูสตรี ๑ คน และคนรับใช้ ๔ คน.

ทุกวันจะมีสมาชิกสตรีอาสาสมัครจำนวน ๒ คน ของสมาคมคุ้มครองเด็กแห่งเมืองดาลัตผลัดกันมาดูแลเด็ก.

ดังนั้นสถานเลี้ยงเด็กแห่งนี้ จึงทำหน้าที่จัดการกับปัญหาของเด็กและเด็กอ่อนพร้อมกันกับปัญหาการปลดเปลื้องช่วยเหลือสตรีที่ออกไปทำงานเลี้ยงชีพในตอนกลางวันตลอดทั้งวัน เป็นการเพิ่มโอกาสให้ครอบครัวที่ยากจนได้ประกอบธุรกิจได้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของครอบครัว.

โรงอาหารของนักเรียน ประชาชนที่มีฐานะดีเป็นอันมากสนใจในเรื่องการให้อาหารแก่เด็กนักเรียน ทำให้เกิดความมั่นใจว่าเด็กจะต้องมีอาหาร และความต้องการอาหารของเด็ก ก็จะมีโอกาสได้สมประสงค์ แม้ว่าบางครอบครัวจะไม่สามารถหาสนองความต้องการให้ได้ก็ตาม.

สถาบันทางสังคมแห่งนี้ จึงเป็นผลแห่งการพัฒนาการทางสังคมอย่างแท้จริง ด้วยความเมตตากรุณาของเอกชน และความช่วยเหลือของรัฐบาล สมาคมคุ้มครองเด็กแห่งเมืองดาลัต ทำการก่อสร้างจัดการและดำเนินการสถานแห่งนี้ ด้วยความช่วยเหลือของคณะกรรมการอาสาสมัครหลายคณะด้วยกัน.

สำหรับในระยะนี้รายเฉลี่ยอาหารกลางวัน ๑๒๐ ที่ ได้จัดให้ในราคาที่ต่ำกว่าต้นทุนแม้จะเป็นธรรมเนียมในการขอร้องให้ผู้ปกครองนักเรียนช่วยเสียค่าอาหารก็ตาม แต่ก็มี

บางรายที่คณะกรรมการดำเนินการจัดอาหารให้ โดยไม่คิดมูลค่าแก่นักเรียนบางครอบครัวที่ยากจน.

สำหรับนักเรียนที่ประสงค์จะอ่านหนังสือ ก็มีห้องอ่านหนังสือให้ที่ชั้นบนของโรงเรียน โดยจัดหาพจนานุกรม เอนไซโคลพีเดีย และหนังสือนวนิยายที่เป็นประโยชน์แก่เด็กในวัยนี้ไว้ให้.

นี่เป็นการกระตุ้นให้ไปสู่ความก้าวหน้าในการศึกษา.

เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพม่า

โดย พ.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ

ก่อนอื่นข้าพเจ้าต้องขออภัยท่านผู้อ่าน ที่ไม่สามารถนำเรื่องราว การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประเทศอินโดนีเซีย มาเล่าสู่ท่านผู้อ่านได้ก่อนเรื่องนี้ ที่จริงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินประเทศอินโดนีเซีย ภายหลังจากที่ได้เสด็จกลับจากประเทศเวียตนามแล้ว โดยเสด็จ ฯ ไปเยี่ยมเป็นประเทศที่สอง คือเสด็จ ฯ เมื่อวันที่ ๙ ถึง ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ ส่วนการเสด็จ ฯ เยี่ยมสหภาพพม่า เป็นการเสด็จ ฯ ภายหลังกลับจากประเทศอินโดนีเซียแล้ว คือเสด็จ ฯ เมื่อวันที่ ๒ ถึง ๕ มีนาคม ๒๕๐๓ การที่ไม่สามารถเล่าเรื่องให้เป็นไปตามลำดับก่อนหลังก็เนื่องด้วยการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประเทศอินโดนีเซีย ได้ใช้เวลาถึง ๙ วัน ได้มีโอกาสไปเยือนสถานที่หลายแห่งมีเรื่องราวที่น่าสนใจ ควรจะได้เล่าสู่ท่านผู้อ่านอย่มาก ข้าพเจ้าเตรียมตัวไม่ทัน จำต้องขอเวลา และขอนำเรื่องการเสด็จ ฯ เยี่ยมสหภาพพม่า มาเล่าเสียก่อน.

ในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ผู้โดยเสด็จพระราชดำเนิน คงแบ่งออกเป็น ๒ ประเภทเช่นเดียวกับการเสด็จ ฯ เยี่ยมประเทศเวียตนามและอินโดนีเซีย คือ คณะผู้โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการ (Official Party) และคณะผู้โดยเสด็จ ฯ ไม่ใช่ทางการ (Informal Party) สำหรับคณะผู้โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการประกอบด้วย

พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ไชยยันต์ องคมนตรี

ฯ พณ ฯ ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

พลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการทหารอากาศ

พลเอก หลวงสุรณรงค์ สมุหราชองครักษ์
หลวงประเสริฐไมตรี เลขานุการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
ดร. กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา สำนักพระราชวังชั้นพิเศษ
หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา กิติยากร เลขานุการส่วนพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ
พลตรี ยุทธ สมบูรณ์ นายทหารราชองครักษ์
นาวาอากาศเอก ไกวัลย์ ถาวรธาร นายทหารราชองครักษ์
นาวาเอก หม่อมราชวงศ์ พันธุม ทีวงศ์ นายทหารราชองครักษ์
พันตำรวจเอก ชุมพล โลหะชาละ นายตำรวจราชสำนัก
หม่อมหลวง มณีรัตน์ บุนนาค นางสนองพระโอษฐ์
คุณวิยะดา ราชวัลลภานุศิษย์ นางพระกำนัล.

ส่วนคณะผู้โดยเสด็จ ฯ ไม่ใช่ทางการ ส่วนมากก็เป็นบุคคลชุดเดิมกับที่ได้เคยตามเสด็จ ฯ ไปเวียตนามและอินโดนีเซียมาแล้ว.

ในด้านการถวายความอารักขาของกรมตำรวจ ทางกรมตำรวจได้จัดให้ พ.ต.อ. ประสาธน์ สุวรรณสมบูรณ์ รองผู้บังคับการตำรวจสันติบาลเป็นหัวหน้า ร่วมกับ ร.ต.อ. อุทัย อัศววิไล และ ร.ต.ท. ตระกูล บูรณพงศ์ เดินทางล่วงหน้าไปติดต่อวางแผนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลสหภาพพม่า นายตำรวจทั้ง ๓ นี้ได้ออกเดินทางไปจากประเทศไทยโดยเครื่องบินของบริษัทการบิน เค.แอล.เอ็ม. เมื่อ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ ในการถวายความปลอดภัยภายในประเทศพม่า รัฐบาลสหภาพพม่าได้มอบหมายให้ พ.ท. ละเมี้ยน หัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัยผสม (ทหารกับตำรวจ) ประจำสำนักทำเนียบประธานาธิบดี ทั้งมีตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมสรรพสามิต อีกตำแหน่งหนึ่งด้วย เป็นหัวหน้ารับผิดชอบ หลักการในด้านการถวายความปลอดภัยตามเส้นทางเสด็จ ฯ และที่ประทับคงคล้ายคลึงกับที่เวียตนามโดยใช้กำลังผสมทั้งทหารและตำรวจร่วมกัน สำหรับตำรวจก็

ทั้งตำรวจในเครื่องแบบและสันติบาลนอกเครื่องแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านอูบามอง เอกอัคราชทูตพม่าประจำประเทศไทยคนปัจจุบัน ในอดีตก็เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีตำรวจพม่ามาก่อน ทั้งยังเคยได้รับเชิญมาดูกิจการตำรวจที่ประเทศไทยจึงรู้จักนิสัยใจคอและสภาพของเมืองไทยดี ได้เป็นผู้ติดต่อประสานงานทำความเข้าใจกันง่ายขึ้น.

เครื่องบินพระที่นั่งที่ใช้เป็นพระราชพาหนะทางกองทัพอากาศไทย ได้จัดเครื่องบินแบบ ดี.ซี. ๕๔ (หมายเลข ๔๒๙๑๙) ถวาย เครื่องบินแบบนี้ออกแบบและสร้างโดยบริษัท ดักลัสแอร์คราฟท์ ณ ซ่านตาโมนิโก แคลิฟอร์เนียสหรัฐอเมริกา ใช้เครื่องยนต์แพรตวิทนีย์ ๔ เครื่อง มีกำลังสูงสุดเครื่องละ ๑,๔๕๐ แรงม้าที่รอบวิ่งขึ้น ๒,๗๐๐ รอบต่อนาที ใช้ใบพัดแฮมิลตันสแตนดาร์ดแบบไฮโดรแมติค ๓ กลีบ มีฐานหลังสองฐานและฐานหน้าหนึ่งฐาน ซึ่งใช้บังคับเครื่องบินเลี้ยวได้ตามความต้องการขณะวิ่งอยู่บนพื้น.

เครื่องบินหมายเลข ๔๒๙๑๙ นี้ ครั้งแรกสร้างเป็นเครื่องบินโดยสาร ๕๙ ที่นั่ง และได้รับการดัดแปลงโดยฝ่ายซ่อมของบริษัทเดินอากาศไทย จำกัด เป็นเครื่องบินพระราชพาหนะโดยแบ่งที่นั่งออกเป็นสองตอน ในตอนหน้าได้จัดเป็นที่ประทับ ห้องสรง และห้องแต่งพระองค์โดยเฉพาะ ตอนท้ายจัดเป็นที่นั่งข้าราชบริพาร ติดเก้าอี้นวมเอนได้มี ๒๖ ที่นั่ง และมีโต๊ะอาหารประจำที่นั่งพร้อมด้วยห้องสุขาสำหรับชายและหญิงอยู่ตอนท้ายสุด และมีส่วนที่ประกอบอาหารอยู่ท้ายห้องข้าราชบริพาร.

ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ทำงานในอากาศ คงมีห้องทำงานเป็นส่วนเฉพาะอยู่ตอนหัวของเครื่องบิน ซึ่งมีประตูขึ้นลงต่างหากอยู่ตอนหัว และที่พักผ่อนอยู่ภายในสำเร็จรูป ชั้นล่างของเครื่องบินเป็นห้องเก็บพัสดุหีบห่อมีสองห้อง บรรจุพัสดุได้เป็นน้ำหนักรวม ๔,๖๒๐ ปอนด์ พิกัดน้ำหนักบรรทุก ๒๙,๐๐๐ ปอนด์ ความเร็วเดินทาง ๒๑๘ ไมล์ต่อชั่วโมง.

เจ้าหน้าที่ประจำเครื่องบินลำนี้ คือ

พลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นผู้บังคับเครื่องบิน
นาวาอากาศเอก หาญ ศิริมาศ เป็นนักบิน
นาวาอากาศตรี ถวัลย์ ผาสุขหัส เป็นนักบิน
เรืออากาศเอก สมคิด นามสุดใจ เป็นนักบิน
นาวาอากาศตรี เกียรติ เฟื่องวุฒิราญ เป็นนายทหารต้นหน
เรืออากาศเอก ศิริ ประไพหลง เป็นช่างประจำเครื่องบิน
เรืออากาศโท ประเทือง คำโพธิ์ เป็นผู้ช่วยช่างประจำเครื่องบิน
จ่าอากาศเอก ประยุทธ ขำเขียว เป็นผู้ช่วยช่างประจำเครื่องบิน
เรืออากาศตรี อัมพร เสถียรพจน์ เป็นพนักงานวิทยุ.

เครื่องบินพระราชพาหนะลำนี้ กองทัพอากาศไทยเชื่อว่าเป็นเครื่องบินโดยสารที่สะดวกและปลอดภัยดี โดยสมควรแบบหนึ่ง ตามที่ได้นิยมเป็นเครื่องโดยสารมาตรฐานมาแล้วทั่วโลก อย่างใดก็ตามถึงแม้จะได้มีการผลิตเครื่องบินแบบใหม่ ๆ กว่านี้ขึ้นใช้กันอยู่โดยทั่วไป เครื่องบินนี้ก็ยังไม่เรียกว่าล้าสมัย เครื่องบินพระราชพาหนะลำนี้ได้เคยใช้เดินทางไปยังประเทศอินโดนีเซียมาครั้งหนึ่งแล้ว ซึ่งในครั้งนั้นระยะทางไกลมาก เครื่องบินต้องใช้เวลาบินรวดเดียวถึง ๗ ชั่วโมงเศษ แต่การเดินทางก็เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและสะดวกสบายทุกประการ.

วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๐๓

เวลา ๐๗.๕๕ น. เครื่องบินพระที่นั่ง ดี.ซี. ๕๔ สกายมาสเตอร์หมายเลข ๔๒๙๑๙ ออกจากสนามบินดอนเมือง อากาศปลอดโปร่งดี เครื่องบินใช้ความเร็วประมาณ ๒๑๘ ไมล์ต่อชั่วโมง บินอยู่ในระดับสูง ๘,๐๐๐ ฟีต เครื่องบินออกจากดอนเมืองตัดขึ้นตะวันตกเฉียงเหนือผ่านจังหวัดกาญจนบุรี ข้ามเทือกเขาเท็นนัสเซอริม เหนือเมืองทวาย ตั้งแต่เริ่มออกจากดอนเมืองจนพ้นเขตประเทศไทย ทางกองทัพอากาศไทยได้จัดเครื่องบินไอพ่นคุ้มกันมาตลอดทาง และใกล้จะถึงเมืองย่างกุ้ง ดินแดนแห่งเจดีย์ทอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ประทับรับการเคารพจากกองเกียรติยศที่สนามบินมิงกาลาดอน ขณะเสด็จ ฯ มาถึง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงรับการถวายเคารพ ขณะเสด็จ ฯ ถึงสนามบินกาลาดอน นครย่างกุ้ง

จบ
915.9
ช๔๔สน
4321137785

เมืองหลวงของพม่า กองทัพอากาศสหภาพพม่าก็ส่งเครื่องบินมารับ ทิวทัศน์บริเวณก่อนถึงเมืองย่างกุ้ง มองจากทางอากาศพื้นดินเป็นตารางทั่วไป ซึ่งหมายถึงที่นาอันอุดมสมบูรณ์เช่นเดียวกับบ้านเรา เครื่องบินใช้เวลาบินจากดอนเมืองเพียง ๑ ชั่วโมง ๕๕ นาที ก็มาถึงสนามบินมิงกาลาดอนเมืองย่างกุ้ง เวลาที่เมืองย่างกุ้งช้ากว่ากรุงเทพ ฯ ๓๐ นาที เครื่องบินลงถึงสนามบินมิงกาลาดอนเวลา ๐๙.๐๕ น. (เวลาที่ย่างกุ้ง)

สนามบินมิงกาลาดอน ในปัจจุบัน นับว่าเป็นสนามบินที่เรียบร้อยและจัดว่าสวยงามพอใช้ แม้จะไม่กว้างขวางใหญ่โตเท่าดอนเมืองของเรา แต่ทางวิ่งของเครื่องบินลาดด้วยซีเมนต์ และตัวตึกของสถานีการบินสร้างใหม่พร้อมทั้งห้องอาหารของสนามบิน ซึ่งสร้างขึ้นที่ชั้นบนของอาคารเป็นแบบสมัยใหม่คล้ายกับลอกแบบมาจากห้องอาหารของสนามบินซูริค สวิตเซอร์แลนด์ทีเดียว ผิดกว่าเมื่อข้าพเจ้าได้มาพบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ ในครั้งนั้นสนามบินบางส่วนยังปูลาดด้วยแผงเหล็ก ตัวตึกของสถานีการบินอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง สนามบินเต็มไปด้วยฝุ่นค่อนข้างสกปรก แต่เมื่อมาพบเห็นในครั้งนี้ก็ได้เห็นสภาพสนามบินของเขามีวิวัฒนาการก้าวหน้าขึ้นมาก ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องของสนามบินเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับการอวดชาวต่างประเทศอยู่มาก เพราะเป็นประตูแรกที่จะรับรองชาวต่างชาติเขา ฉะนั้นการที่สนามบินดอนเมืองของเราได้รับการปรับปรุงอย่างทันสมัย และรักษาความสะอาดไว้ได้จนทุกวันนี้ จึงเป็นสิ่งที่พวกเราควรจะภูมิใจและช่วยกันรักษาไว้ให้ดี เพื่อช่วยเชิดชูเกียรติของประเทศส่วนหนึ่ง.

เมื่อเครื่องบินจอดที่ลานบินเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ลงจากเครื่องบินเพียงสองพระองค์ก่อนโดยมีคุณสมจัย อนุมานราชธน เอกอัครราชทูตไทยประจำสหภาพพม่าขึ้นมากราบบังคมทูลเชิญเสด็จ ฯ เมื่อบินใหญ่ที่สนามบินยิงสลุตเคารพ ๒๑ นัดแล้ว ต่อมาคณะผู้โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการอีก ๖ ท่าน คือ

๑. พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ไชยยันต์

๒. ฯ พณ ฯ ถนัด คอมันตร์

๓. พลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร

๔. พลเอก หลวงสุรณรงค์

๕. ดร. กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา

๖. มล. มณีรัตน์ บุนนาค

จึงได้ติดตามลงไปและคนอื่น ๆ ก็ตามลงไปภายหลัง ที่ใกล้เชิงบันไดเครื่องบิน ประธานาธิบดี อูวินหม่อง มาดามวินหม่อง พล.อ. เนวิน นายกรัฐมนตรี และมาดามเนวินได้ยืนคอยรอรับเสด็จอยู่ ประธานาธิบดี อูวินหม่อง ได้ทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เสด็จรับการเคารพและตรวจแถวกองเกียรติยศ การตรวจแถวกองเกียรติยศ ที่นี่แตรวงบรรเลงเพลงสโลว์มาร์ชผิดกับที่เวียตนามและอินโดนีเซีย ซึ่งบรรเลงเพลงมาร์ชธรรมดา เสร็จแล้วได้เบิกบรรดาบุคคลสำคัญ ของคณะรัฐบาลสหภาพพม่าและบรรดาทูตานุทูตต่างประเทศ แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้เสด็จขึ้นประทับรถยนต์เบิดประทุนคู่กันกับประธานาธิบดีอูวินหม่อง และรถยนต์คันที่ ๒ เป็นคันที่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับคู่กันกับมาดามอูวินหม่อง ที่หน้ารถมีนายทหารองครักษ์ของพม่านั่งคู่กันกับคนขับทั้ง ๒ คัน รูปขบวนเสด็จ ฯ ของรถพระที่นั่งและรถติดตามขณะออกจากสนามบินมิงกาลาดอน สู่ทำเนียบประธานาธิบดี ซึ่งเป็นที่ประทับ คงจัดคล้ายคลึงกันกับเวียตนาม คือมีรถ จักรยานยนต์เดี่ยวของตำรวจในเครื่องแบบ ๑ คัน อยู่หน้าสุด ถัดมาเป็นรถยนต์เก๋งวิทยุของตำรวจในเครื่องแบบแล้วจึงถึงขบวนรถจักรยานยนต์เดี่ยวของตำรวจแซงกระหนาบซ้ายขวา หน้าและหลังรถยนต์พระที่นั่งทั้ง ๒ คัน มีจำนวนรถจักรยานยนต์เดี่ยวรวม ๒๑ คัน ปิดท้ายด้วยขบวนรถยนต์เก๋งวิทยุของตำรวจเป็นคันสุดท้าย.

ระยะทางจากสนามบินมิงกาลาดอนถึงทำเนียบประธานาธิบดี ซึ่งเป็นที่ประทับประมาณ ๒๐ ก.ม. ถนนลาดยางโดยตลอด ตามสองฟากถนนมีประชาชนไม่สู้มากนัก

ศึกรามบ้านช่องก็ไม่สู้จะหนาแน่น เพราะจากสนามบินถึงทำเนียบประธานาธิบดีถนนไม่ผ่านย่านตลาดการค้า คงผ่านแต่บริเวณมหาวิทยาลัยย่างกุ้ง ค่ายทหารและสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำสหภาพพม่าซึ่งจัดตั้งอยู่ใกล้ทำเนียบประธานาธิบดีและบริเวณกว้างขวาง ตัวตึกใหญ่โตโอ่โถงมาก รถยนต์ในขบวนเสด็จ ฯ วิ่งด้วยความเร็วปกติ ไม่รวดเร็วเหมือนที่เวียตนามหรืออินโดนีเซีย ความจริงนับว่าเป็นการดี เพราะป้องกันอุบัทวเหตุได้แน่นอน และเท่ากับเปิดโอกาสให้อาคันตุกะผู้มาเยือนได้ชมบ้านเมืองไปด้วยในตัว กับทั้งทำให้ประชาชนที่มาคอยต้อนรับเสด็จ ฯ ได้เห็นอาคันตุกะได้เต็มที่และชัดเจนกว่าการใช้ความเร็วมาก เรื่องความเร็วของรถยนต์ในขบวนเสด็จ ฯ นี้อาจเป็นด้วยว่ายวดยานที่ย่างกุ้งไม่จอแจมาก และประชาชนก็น้อยกว่าที่ไซ่ง่อนและยาการ์ต้าก็เป็นได้จึงทำเช่นนี้ได้ หากยวดยานและประชาชนมาก ขบวนรถที่วิ่งช้าก็อาจทำให้ประสบปัญหาเรื่องรถติดการจราจรคับคั่งขึ้นก็ได้เหมือนกัน.

รถยนต์ที่วิ่งตามถนนในเมืองย่างกุ้งทุกชนิดปรากฏว่าใช้สีแดงทาที่ส่วนบนของโคมไฟหน้ารถทั้งคู่ เป็นการบังคับแสงไฟหน้ารถไม่ให้พุ่งเข้าใส่กับรถที่สวนทางมา ข้าพเจ้าเห็นพ้องด้วยว่าเป็นการป้องกันอุบัทวเหตุที่ดีได้ทางหนึ่ง เพราะอุบัทวเหตุที่เกิดขึ้นเนื่องจากคนขับขาดมารยาท ใช้ไฟพุ่งเข้าใส่หน้ากันขณะรถวิ่งสวนกันมาด้วยความเร็วสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามถนนนอกเมือง มีเกิดขึ้นเป็นประจำมิใช่น้อย และทุกครั้งมักถึงแก่ชีวิต เพราะผู้ขับเมื่อถูกแสงไฟพุ่งเข้าหน้าอย่างแรงอาจหน้ามืดตามัวไม่เห็นอะไรเลย ซึ่งในเรื่องอุบัทวเหตุตามท้องถนนในเมืองพม่านี้ นับแต่วันมาถึงจนวันกลับข้าพเจ้าไม่เคยพบอุบัทวเหตุรถชนกันหรือชนคนเลย ผิดกับที่ประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งเพียงวันแรกที่มาถึงก็พบอุบัทวเหตุรถชนกันอย่างแรง และชนคนถึงตายในถนนในนครยาการ์ต้าถึง ๓ ราย แต่อาจจะเป็นด้วยนิสัยของพลเมืองอินโดนีเซียเลือดร้อนชอบความรวดเร็วมากกว่าพม่าและทั้งจำนวนพลเมืองที่ยาการ์ต้าแออัดมากกว่าย่างกุ้งก็เป็นได้ จึงเกิดอุบัทวเหตุในท้องถนนมาก (ในนครยาการ์ต้ามีพลเมืองประมาณ ๔,๐๐๐,๐๐๐ คน แต่ในย่างกุ้งมีพลเมืองประมาณ ๘๐๐,๐๐๐ คน เท่านั้น)

ขบวนรถยนต์เสด็จ ฯ ถึงทำเนียบประธานาธิบดีเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ทำเนียบประธานาธิบดีตั้งอยู่ในเมืองริมถนนอะโลน มีอาณาเขตกว้างใหญ่เนื้อที่ประมาณ ๑๙๐ ไร่เศษ ลักษณะบริเวณที่ตั้งคล้ายกับพระตำหนักสวนจิตรลดาของเรา ตัวทำเนียบอยู่ห่างจากประตูทางเข้าประมาณ ๖๐๐ เมตร ที่หน้าประตูมีกองทหารรักษาการตั้งอยู่ ทรวดทรงของตัวตึกที่ประทับเพียงเห็นก็บอกได้ว่าเป็นแบบที่สร้างในสมัยอังกฤษปกครอง เป็นตึก ๓ ชั้นแบบปราสาทที่สร้างกันทั่ว ๆ ไปในยุโรป เดิมทีเดียวเป็นสำนักงานของผู้สำเร็จราชการอังกฤษ สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ทุกครั้งที่มีแขกเมืองชั้นผู้ใหญ่มาเยี่ยมนับแต่พม่าได้รับเอกราชมา ทำเนียบแห่งนี้เป็นที่รับรองแขกเมืองโดยตลอด ตัวตึกแบ่งเป็น ๒ ด้าน ด้านหนึ่งประธานาธิบดีกับครอบครัวพักอยู่ อีกด้านหนึ่งจัดเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถกับคณะผู้โดยเสด็จ ฯ บางท่าน ข้าพเจ้ากับนายทหารราชองครักษ์อีก ๓ ท่านพักอยู่ชั้นล่างของทำเนียบนี้ ห้องติดกันเป็นที่พักของนายทหารองครักษ์ของพม่า ที่ด้านหลังของทำเนียบมีสนามเทนนิสซึ่งตกแต่งไว้อย่างสวยงามสองสนามและมีสวนดอกไม้ ข้าพเจ้าได้เคยมาพักที่ทำเนียบประธานาธิบดีแห่งนี้แล้วครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ ในครั้งนั้นได้มาพักอยู่ ๖ วัน ที่ห้องโถงใหญ่ชั้นล่างของทำเนียบ ข้าพเจ้าได้เคยเห็นราชบัลลังก์ทองของอดีตกษัตริย์ตั้งโชว์ไว้ด้านหลังสุดของห้องโถงนี้สวยงามมาก บัลลังก์ทำคล้ายรูปบุษบกของไทยทาทองประดับกระจกแววววาววิจิตรตระการตา ที่บัลลังก์ทำเป็นรูปบัวหงายเทินบนบัวคว่ำ ตามขอบและกรอบข้างบนมีรูปเทวดา ๓๒ องค์ และมีพระอินทร์อยู่สูงสุด ที่กลางกรอบ ข้างหนึ่งเป็นรูปกระต่ายอีกข้างหนึ่งรูปนกยูง ราชบัลลังก์นี้เข้าใจว่าจะเป็นสีหาสนบัลลังก์ (Thihathana Balin) ซึ่งตามประวัติว่าใช้เป็นที่ประทับเวลาเสด็จ ฯ ออกมหาสมาคมเต็มยศใหญ่ ทราบว่าเมื่อพม่าเสียเอกราชอังกฤษได้ขนเอาราชบัลลังก์นี้ไปเก็บไว้ที่พิพิธภัณฑ์ที่กรุงลอนดอนด้วย เพิ่งขนเอามาคืนเมื่อพม่าได้เอกราชนี้เอง (พม่าได้รับเอกราชโดยสมบูรณ์เมื่อ ๔ มกราคม ๒๔๙๑ ซึ่งถือเป็นวันชาติของพม่า) แต่มาคราวนี้น่าเสียดายที่ไม่เห็น ไม่ทราบว่าทางการเขาจะเลื่อนไปเก็บไว้ที่ใด ห้องนี้คงเปิด

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ฉายพระบรมฉายาลักษณ์ร่วมกับ ฯพณฯ ประธานาธิบดีแห่งสหภาพพม่าและภริยา ณ ทำเนียบประธานาธิบดี ซึ่งจัดถวายเป็นที่ประทับ

เป็นห้องโถงใหญ่โล่ง ๆ จุคนได้ ๕๐๐–๖๐๐ คน ที่เหนือปากทางเข้าสู่ห้องโถงมีเครื่องหมายนกยูงรำแพนสีเขียวประดับอยู่ด้วย โดยชาวพม่าถือกันว่านกยูงรำแพนเป็นเครื่องหมายของดวงอาทิตย์ ซึ่งถือว่าเป็นผู้ให้กำเนิดแก่ชาติพม่าเช่นเดียวกับที่ถือว่ากระต่ายเป็นเครื่องหมายของดวงพระจันทร์ และพระจันทร์เป็นต้นพระวงศ์ของพระมหากษัตริย์ (ธงประจำตำแหน่งของประธานาธิบดีพม่า พื้นธงเป็นสีเหลือง กลางผืนธงเป็นรูปนกยูงรำแพนสีเขียว และธงของมหาวิทยาลัยย่างกุ้งก็เป็นรูปนกยูงเช่นเดียวกัน)

ผู้โดยเสด็จ ๆ ชั้นผู้ใหญ่บางท่านเช่น พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิวัฒนไชย ไชยยันต์, ๆ พณ ๆ ถนัด คอมันตร์, พล.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร, หลวงประเสริฐไมตรี ๆ ล ๆ ทางการเขาจัดให้พักที่ตึกรับรอง (Government Guest House) ซึ่งอยู่ใกล้ทะเลสาบ ตึกนี้กว้างขวางตั้งอยู่บนเนิน ข้างหลังตึกเป็นที่ลาดลงสู่ทะเลสาบ อากาศจึงโปร่งเย็นสบายดีมาก ข้าพเจ้าและนายทหารราชองครักษ์ ๓ ท่าน เดิมเขาก็จัดให้พักอยู่ที่นี่ แต่ภายหลังเห็นว่าเพื่อสะดวกแก่หน้าที่ ทางการเขาจึงเปลี่ยนให้มาอยู่เสียที่ทำเนียบประธานาธิบดีซึ่งเป็นที่ประทับ.

เวลา ๑๑.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๆ และสมเด็จพระนางเจ้า ๆ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับประธานาธิบดีอูวินหม่องและภรรยา ที่ห้องรับแขกชั้นบนตึกที่ประทับ ในการนี้ประธานาธิบดีอูวินหม่องได้ทูลเกล้า ๆ ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชื่ออัครมหาสิริธรรมะ ซึ่งเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของพม่าแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๆ และในโอกาสเดียวกันนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๆ ได้ทรงมอบเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า ให้แก่ประธานาธิบดีอูวินหม่องเป็นการตอบแทนด้วย

เวลา ๑๑.๓๐ น. พล.อ. เนวิน นายกรัฐมนตรีและมาดามเนวิน ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๆ และสมเด็จพระนางเจ้า ๆ พระบรมราชินีนาถ ที่ห้องรับแขกชั้นบนทำเนียบที่ประทับ.

เวลา ๑๕.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จฯ ออกจากทำเทียบที่ประทับไปเยี่ยมศาลาเทศบาลเมืองย่างกุ้งโดยรถยนต์ ตึกที่ทำการเทศบาลเมืองย่างกุ้งอยู่ในย่านการค้าใกล้กับพระสุเลเจดีย์ ห่างจากทำเนียบประมาณ ๔ ก.ม.เศษ ขณะรถยนต์ในขบวนเสด็จ ฯ ผ่านเข้าย่านทำเลการค้า ก่อนจะถึงศาลาเทศบาลประมาณ ๒ ก.ม. ทางการได้จัดขบวนทหารม้ากองเกียรติยศจำนวนประมาณ ๒๐ ม้า แต่งกายเต็มยศถือหอกมีพู่แซงกระหนาบรถพระที่นั่งทั้งซ้ายขวาตามแนวริมถนนขบวนรถยนต์ได้วิ่งช้าลง ประชาชน ๒ ฟากถนนในย่านตลาดการค้านี้มีมาก ต่างเบียดเสียดกันคอยชมบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เมื่อขบวนรถผ่านได้โบกมือแสดงความชื่นชมอยู่ตลอดทาง เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. ขบวนรถยนต์พระที่นั่งมาถึงศาลาเทศบาล เจ้าหน้าที่ตีกลองยาว (Sedaw Plays) ต้อนรับที่ใกล้ประตูทางเข้า พ.อ. ทันชายน์ (Tun Sein) นายกเทศมนตรี และมาดามทันชายน์รอรับที่ประตูทางเข้าและนำขึ้นสู่ห้องประชุมใหญ่ชั้นสอง ซึ่งมีแขกผู้มีเกียรติทั้งชาวพม่าและชาวต่างประเทศชุมนุมอยู่อย่างคับคั่ง เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับที่พระเก้าอี้เรียบร้อยแล้ว พ.อ. ทันชายน์นายกเทศมนตรีได้กล่าวต้อนรับเป็นภาษาอังกฤษมีใจความดังนี้

ขอเดชะ ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ในวันนี้ข้าพระพุทธเจ้าชาวย่างกุ้งทั้งหลาย รู้สึกปลื้มปีติ ในการที่ได้มีโอกาสถวายการต้อนรับจากใจจริงต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทโดยแท้จริงแล้ว ได้ยังความปลื้มปีติไปทั่วสหภาพพม่าว่า ในการเสด็จประพาสของล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ในครั้งนี้มิได้เป็นแต่เพียงสัญญลักษณ์แห่งมิตรภาพและความหวังดีที่ประชาชนชาวไทยพึงมีต่อประชาชนชาวพม่าเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงสัมพันธไมตรีอันดีที่มีอยู่ระหว่างประเทศทั้งสองด้วย.

สภาพทางภูมิศาสตร์ ได้กำหนดให้ประเทศไทยและสหภาพพม่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านกัน วัฒนธรรมและศาสนาที่เหมือนกัน จึงทำให้ประชากรในประเทศทั้งสองมีทัศนคติคล้ายกัน ประชาชาติของเราทั้งสองมีความรักในสันติภาพ เป็นมิตรต่อกัน และมีจิตใจเออออารีต่อกันโดยธรรมชาติ ความสัมพันธ์กันฉันมิตร การร่วมมือกัน และความเข้าใจอันดีที่มีอยู่ระหว่างประเทศของเราทั้งสอง ได้ฝังรากลึกลงไปเป็นการสืบทอดมรดกและความจำเป็นในทางธรรมชาติ การเสด็จฯ มาเยือนของทั้งสองพระองค์นี้เป็นนิมิตอันดีงาม และประชาชนของประเทศทั้งสองย่อมตั้งหน้าตั้งตาคอยศักราชแห่งความสัมพันธ์อันใกล้ชิดและการขยายความร่วมมือต่อกันให้มากขึ้น

ประชาชนชาวย่างกุ้งทั้งหลายมีความกังวลใจอย่างยิ่ง ที่พระองค์ท่านทั้งสองมีเวลาเพียงเล็กน้อยที่จะประทับอยู่ในนครหลวงของประเทศเรา ด้วยความผาสุกร่าเริงและสนุกสนาน นครย่างกุ้งยังไม่ทันที่จะฟื้นจากความกระทบกระเทือนอันเป็นผลของสงครามที่แล้วมา แม้ว่าถนนหลายสายจะได้ถูกปรับปรุงซ่อมขึ้นแล้ว อีกทั้งจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างคาดไม่ถึงของพม่า ตั้งแต่ได้รับอิสรภาพเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ และความเรียกร้องต้องการของเมืองใหญ่ ๆ ของประเทศที่เพิ่งเป็นเอกราช ได้ก่อให้เกิดความจำเป็นในการที่จะวางโครงการก่อสร้างและขยาย เราจะต้องจดจำการเตรียมการต้อนรับเป็นโอกาสที่จะต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ เรายินดีที่จะต้อนรับพระองค์ท่านอย่างอบอุ่น.

ในนามของประชาชนชาวย่างกุ้ง และในนามของข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระ-พุทธเจ้าขอแสดงความปรารถนาดีที่จะให้พระองค์ท่านทั้งสองทรงพระเกษมสำราญ และขอให้ประชาชนชาวไทยจงประสบแต่ความสุขสมบูรณ์และรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้น.

พ.อ. ทันชายน์ ได้ทูลเกล้า ฯ ถวายกล่องเงินสลักลวดลายบรรจุคำกล่าวต้อนรับนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีพระราชดำรัสตอบขอบใจที่เทศบาลนครย่างกุ้งได้ถวายการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติยิ่ง.

เวลา ๑๖.๓๐ น. เสด็จ ฯ กลับทำเนียบที่ประทับ ขณะเสด็จ ฯ กลับคงมีขบวนทหารม้ากองเกียรติยศแซงเสด็จ ฯ จากศาลาเทศบาลมาส่งจนพ้นเขตตลาดกลางซึ่งเป็น

ย่านชุมนุมชน ระยะทางห่างจากเทศบาลประมาณ ๒ ก.ม. ก็แยกออกเช่นเดียวกับเมื่อเสด็จฯ มา

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ ไปวางพวงมาลาที่สุสานอาซานี (สุสานวีรชน) ซึ่งตั้งอยู่ในเมืองนั้นเอง ที่สุสานแห่งนี้มีสภาพเป็นสุสานของชาติ มีบริเวณกว้างขวางพอสมควร มีศาลามุงกระเบื้องยกพื้นเตี้ย ๆ บนศาลาเป็นสุสานบรรจุศพวีรชนของชาติ ซึ่งเสียชีวิตไปในระหว่างที่ได้รับเอกราชใหม่ ๆ มีอยู่ประมาณ ๑๐ ศพ ในจำนวนนี้ ๖ ศพได้เสียชีวิตไปเพราะถูกคนร้ายใช้ปืนกลมือเป็นอาวุธบุกผ่านทหารยามเข้าไปยิงอูออองซานนายกรัฐมนตรีกับคณะ ขณะประชุมกันอยู่ในห้องเลขาธิการสภาของชาติในย่างกุ้ง เมื่อเวลาประมาณ ๑๐.๑๐ น. ของวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ ผู้ที่ถูกฆาตกรรมในครั้งนั้นมีรายชื่อดังนี้

๑. อูออองซาน วีรบรุษของชาวพม่า
๒. อูบาวิน
๓. มหาบาเคง
๔. อับดุลราซัค
๕. ตะขิ่นมยา
๖. อูบาโช

ผู้เสียชีวิตทั้ง ๖ นี้ล้วนแล้วแต่เป็นบุคคลสำคัญ ชั้นมันสมองของวงการเมืองพม่าในขณะนั้น และก็กลายเป็นวีรบุรุษของชาวพม่าขึ้นมาเมื่อสิ้นชีวิตลง ขณะเกิดเหตุลอบทำร้ายขึ้นนั้น อูออองซาน นายกรัฐมนตรี กำลังได้รับมอบหมายจากรัฐบาลอังกฤษและสภาร่างรัฐธรรมนูญของพม่า ให้ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญ เพื่อประกันเอกราชของพม่าขึ้น เพราะสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพิ่งสงบ ทหารญี่ปุ่นเพิ่งถอนตัวออกไปจากพม่า พม่ากำลังจะขอรับเอกราชคืนจากอังกฤษ การร่างรัฐธรรมนูญกำลังดำเนินไปด้วยดีก็บังเอิญให้มีเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้น อูออองซานยอดขุนพลของพม่าในขณะนั้นมียศทางทหารเป็น พ.อ. อายุยังไม่ถึง ๔๐ ปี กล่าวกันว่าเป็นนักการเมืองที่มีอนาคตสดใส มือสะอาด

ที่สุดในพม่า ไม่มีมลทินด่างพร้อยในเรื่องการกินการโกงเลย แต่น่าเสียดายที่ความดีของท่านไม่อาจเป็นเครื่องกั้นกางความหื่นกระหายของฝ่ายศัตรู ที่มุ่งจะทำลายล้างท่านได้เลย เมื่อสิ้นชีวิตลงในสภาพเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านเคารพและยกย่องบูชาเป็นเทพเจ้าของชาวพม่าทีเดียว คนแทบทุกครัวเรือนจะมีรูปอูอองซานไว้เคารพแม้ในทำเนียบประธานาธิบดีเองก็มีอยู่แทบทุกห้อง จากการสืบสวนและสอบสวนของตำรวจอย่างขมักเขม้นก็สามารถจับกุมคนร้ายได้หมด และสามารถสืบสาวราวเรื่องได้ว่าต้นตอผู้บงการคืออูซอ หัวหน้าพรรคการเมืองคณะหนึ่งในขณะนั้นชื่อพรรคเมียวชิต ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้านที่มีอิทธิพลมาก ตำรวจจับอูซอและผู้ร่วมการได้หมด ศาลได้ใช้เวลาพิจารณาสืบพยานอยู่เพียงเดือนเดียวก็ได้ความเป็นสัตย์ จึงพิพากษาประหารชีวิตอูซอกับพวกด้วยวิธีแขวนคอ รอยด่างในประวัติศาสตร์ของวงการเมืองพม่าก็ต้องจบลงด้วยชีวิตและน้ำตาด้วยประการฉะนี้.

เวลา ๒๐.๐๐ น. ประธานาธิบดีอูวินหม่องและมาดามถวายการเลี้ยงพระกระยาหารค่ำที่ทำเนียบประธานาธิบดี เมื่อใกล้จะสิ้นสุดการเลี้ยง ประธานาธิบดีอูวินหม่องได้กล่าวสุนทรพจน์ต้อนรับเป็นภาษาอังกฤษ มีใจความดังนี้ :—

ท่านสุภาพสตรีและสุภาพบุรุษผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ข้าพเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในเกียรติอันสูงสุดที่ในคืนวันนี้ได้มีโอกาสต้อนรับอาคันตุกะผู้ทรงเกียรติ คือ องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ข้าพเจ้ามิได้กล่าวในฐานะที่เป็นตัวแทนชาวพม่าที่อยู่ในสถานที่นี้เท่านั้น แต่ข้าพเจ้ากล่าวแทนประชาชนชาวพม่าทั้งประเทศว่า รู้สึกปลื้มปีติที่ทั้งสองพระองค์พระราชทานเกียรติรับคำเชิญของพวกเรา โดยเสด็จ ฯ มาเยือนสหภาพพม่าในการเสด็จประพาสประเทศใกล้เคียง เป็นประเทศแรก ซึ่งเชื่อแน่ว่าการเสด็จ ฯ มาครั้งนี้จะเป็นสัญญลักษณ์แห่งสัมพันธไมตรีอันดีระหว่างกัน อันทำให้เราประชาชนชาวพม่ารู้สึกซาบซึ้งในน้ำพระทัยของพระองค์ท่านทั้งสองเป็นอันมาก.

ดังที่เราได้ทราบกันทั่วไปแล้วว่า ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวในแถบเอเซียอาคเนย์ที่สามารถครองความเป็นเอกราชอยู่ได้ ตลอดระยะเวลาการขยายอาณานิคม ใน

ปลายศตวรรษที่ ๑๙ ประเทศอื่น ๆ ในภาคนี้ต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของมหาประ-เทศต่าง ๆ ในระยะเวลาหนึ่งที่ได้เกิดมีการพัฒนาการในด้านสัมพันธมิตร ซึ่งยังผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเซียอาคเนย์ ขณะที่ประเทศเหล่านั้นได้รับเอกราชแล้วก็ตาม ก็ยังมีสถานการณ์อันยุ่งยากบังเกิดขึ้นและก็พยายามติดต่อซึ่งกันและกัน เราได้เริ่มฟื้นฟูความสัมพันธ์ในการเป็นเพื่อนบ้านที่ดีทั้งภายในและภายนอกประเทศได้รับความร่วมมือกันฉันท์มิตร พวกเราชาวพม่ายินดีต้อนรับ และพร้อมกันนั้น ก็มีความปรารถนาอย่างสูงยิ่ง ที่จะได้เห็นการพัฒนาการในวิถีทางที่ถูก.

สหภาพพม่าและประเทศไทยได้พยายามเร่งรีบกระชับเกลียวสัมพันธ์ เพื่อวางรากฐานการประสานงานร่วมกันอย่างมั่นคงอันจะนำไปสู่มิตรภาพอันดี ในสัญญานี้ได้ตกลงไว้ว่าผู้แทนของแต่ละประเทศจะได้พบปะกันเป็นครั้งคราว ตามแต่โอกาสจะอำนวยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความสนใจ เพื่อจะร่วมกันพิจารณาวิถีทางที่จะทำงานร่วมกัน หลักการสำคัญของสัญญานี้บ่งไว้ว่า ผู้แทนของสองประเทศจะมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในบางโอกาส อันจะนำผลดีมาสู่ประเทศของเราทั้งสอง สภาพการณ์อันนี้ทำให้เราเชื่อมั่นว่า นอกจากการพบปะกันแล้ว ยังเป็นเครื่องช่วยแผ้วถางทางที่จะดำเนินการไปสู่การแก้ปัญหาอื่น ๆ อันอาจเกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาการในเอเซียอาคเนย์นั้น.

การเสด็จประพาสครั้งนี้ ได้เพิ่มพูนความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศทั้งสองเป็นการกระชับความสัมพันธ์ และช่วยให้การทำงานร่วมกัน ระหว่างสหภาพพม่ากับประเทศไทยให้ดียิ่งขึ้น และข้าพเจ้ามีความมั่นใจว่าการเสด็จประพาสครั้งนี้ จะจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับพม่าอยู่ชั่วกาลนาน.

ท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย ในอันดับต่อไปนี้ข้าพเจ้าขอเชิญชวนให้ท่านดื่มถวายพระพรแด่อาคันตุกะผู้ทรงเกียรติยิ่งของเรา คือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เพื่อมิตรภาพและความสัมพันธ์อันยืนยงระหว่างราชอาณาจักรไทยกับสหภาพพม่า.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ มีพระราชดำรัสเนื่องในการพระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำเป็นทางการว่า ทรงมีความชื่นชมยินดีที่ได้ทรงมีโอกาสต้อนรับประธานาธิบดีและผู้นำทั้งปวงของชาวพม่า และตรัสต่อไปว่า ชาวพม่าและชาวไทยต่างก็มุ่งหมายจะทำนุบำรุงบ้านเมืองให้มั่นคงสมบูรณ์ โดยไม่ละทิ้งวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอดมาแต่โบราณกาล ทรงเชื่อว่าถ้าประเทศทั้งสองได้แลกเปลี่ยนความรู้ความชำนาญซึ่งกันและกัน ต่างก็จะได้รับประโยชน์เพิ่มพูนยิ่ง ๆ ขึ้นไป

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงช่วยประดับราชอิสริยาภรณ์อัครมหาศิริธรรมะ อันเป็นเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงของพม่า ถวายแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ

วันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๐๓

เวลา ๐๘.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ในชุดพระภูษาผ้าม่วงสีแดงฉลองพระองค์ชั้นนอกกระดุม ๕ เม็ด พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ด้วยการนำของประธานาธิบดีและมาดามวินหม่อง ได้เสด็จ ฯ ออกจากทำเนียบประธานาธิบดีที่ประทับไปทรงสักการะพระเกศธาตุ ซึ่งประดิษฐานไว้ ณ พระมหาเจดีย์ชะเวดากอง.

พระมหาเจดีย์ชะเวดากองที่ประดิษฐานพระเกศธาตุนี้ เป็นเจดีย์คู่บ้านคู่เมืองของพม่า เป็นที่รวมจิตใจของชนชาวพม่าทุกเพศทุกวัยทุกชั้น ทุกคนช่วยกันรักษาช่วยกันบำรุงด้วยดวงใจอันเปี่ยมล้นด้วยศรัทธา เสมือนหนึ่งเป็นเจ้าเหนือหัวของเขา ทุกวันจะมีประชาชนชาวเมืองและพระสงฆ์จากที่ต่าง ๆ พากันมานมัสการเป็นเนืองนิจ ตำนานของเจดีย์นี้เล่ากันว่า เมื่อย่างกุ้งนี้เดิมชื่อ "ตะกอง" เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วได้ ๓ ปี พระพุทธเจ้าได้ทรงโปรดประทานเส้นพระเกษา ๘ เส้นให้แก่พ่อค้าชาวพม่าพี่น้อง ๒ คน ชื่อตะปุสะ กับปาลิกะ สองพี่น้องจึงได้นำมาบรรจุเข้าไว้ในเจดีย์เล็ก ๆ ซึ่งเขาได้สร้างขึ้น ณ ที่แห่งนี้ แล้วจึงมีผู้สร้างเสริมต่อเติมให้ใหญ่โตขึ้นมาจนสง่างาม เป็นชะเวดากองอยู่ในเวลานี้ และเมืองตะกองนี้ก็เพิ่งเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองย่างกุ้ง เมื่อสมัยกษัตริย์อลองพญาของพม่าตีได้จากมอญ คำว่าย่างกุ้งเป็นภาษาพม่าแปลว่าเสร็จสงคราม ชเว แปลว่าทอง ตำนานการสร้างดังกล่าวนี้ ได้แกะสลักนูนลงบนไม้ด้วยฝีมือประณีตอธิบายไว้ที่ศาลาระเบียงบนลานพระธาตุที่ประดิษฐานพระเกศธาตุ มีฐานวัดโดยรอบได้ ๑,๓๕๕ ฟุต สูง ๓๖๗ ฟุตตั้งแต่ฐานจนถึงยอดแผ่หุ้มด้วยแผ่นทองสุกอร่าม ที่ฐานทักษิณมีพระเจดีย์เล็กๆ รายรอบและต่อองค์พระเจดีย์ออกมามีศาลาสำหรับประชาชนจะบูชาพระเกศธาตุ มีพระพุทธรูปเป็นประธานอยู่ตรงทางขึ้นทั้ง ๔ ทิศ วิธีบูชาพระเกศธาตุโดยทั่ว ๆ ไป ก็คือนำเครื่องสักการบูชาขึ้นไปถึงศาลาใดศาลาหนึ่ง แล้วก็จุดธูปเทียนถวายเครื่องสักการะกราบไหว้สวดธรรมบูชาพระรัตนตรัย แล้วเดินประทักษิณพระเกศธาตุ ๑ รอบเป็นเสร็จการบูชา.

ในวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จ ฯ ไปทรงนมัสการพระเกศธาตุนั้น บังเอิญอยู่ในระหว่างการซ่อมแซมองค์พระเจดีย์ห่อหุ้มด้วยเสื่อลำแพน จึงทำให้ไม่เห็นความงามได้เต็มตา เมื่อขบวนรถยนต์ในขบวนเสด็จ ฯ มาถึงที่ลานชั้นล่างพระเจดีย์ รถยนต์ได้จอดเทียบที่ศาลใกล้ลิฟท์ทางขึ้น ประธานคณะกรรมการบำรุงรักษาพระเจดีย์ ดร. อูบาอู อดีตประธานาธิบดีของพม่าพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ของฝ่ายพม่าได้มาคอยต้อนรับอยู่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ถอดฉลองพระบาทและถุงพระบาท ผู้โดยเสด็จ ฯ ทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายพม่าได้ถอดถุงเท้ารองเท้าไว้ที่ศาลานี้ ลิฟท์ที่นำขึ้นไปสู่ที่ประดิษฐานพระเกศธาตุนี้เพิ่งจัดทำขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง และใช้เฉพาะต้อนรับแขกของทางราชการ ปกติประชาชนใช้บันไดทางขึ้นซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับลานจอดรถนั้น ที่ปากทางบันไดขึ้นมีศาลาหลังคาเป็นปราสาท ๓ ยอดแทนประตูและมีรูปสิงห์ก่ออิฐถือปูนอยู่ปากทางเข้าริมศาลาข้างละตัว มีหลังคาปลูกคร่อมบันไดทางขึ้นติดต่อกันเป็นพืดขึ้นไปจนถึงลานพระเจดีย์ สองข้างบันไดมีร้านให้เช่าพระพุทธรูป และร้านขายดอกไม้ธูปเทียน ร้านขายของเล่นเช่นตุ๊กตาแกะด้วยไม้ด้วยงาสารพัด ก็มีอยู่ทั้ง ๒ ฟากทาง ทางเดินค่อนข้างจะชื้นเพราะไม่มีแสงแดดส่องเข้าและสกปรก บันไดขึ้นลงนี้มีอยู่ทางเดียว เมื่อพ้นบันไดแล้ว ก็ถึงลานพระเจดีย์รอบที่ประดิษฐานพระเกศธาตุซึ่งปูหินอ่อนกว้างขวางสะอาดพอใช้ มีพรมทางสีแดงปูโดยรอบลานเพื่อให้เป็นทางเสด็จ ฯ เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ ขึ้นมาถึงลานพระเจดีย์แล้วก็ได้มาที่ศาลาเพื่อบูชาพระเกศธาตุ ได้ทรงสักการบูชาพระเกศธาตุที่ศาลานี้ และได้พระราชทานเงิน ๒๕๐๓ จัต บำรุงเป็นการกุศล แล้วได้เสด็จ ฯ ประทักษิณรอบพระเกศธาตุ ๑ รอบ แล้วก็เสด็จต่อไปยังถ้ำมหาปาสาณคูหา (Sacred Cave)

เวลา ๑๐.๐๐ น. เสด็จ ฯ ไปถึงมหาปาสาณคูหา.

มหาปาสาณคูหาหรือ ถ้ำจำลองนี้เป็นสถานที่ซึ่งพระสงฆ์จำนวน ๒,๕๐๐ รูปมาร่วมประชุมสังคายนาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า โดยจัดให้เป็นหมวดหมู่และ

๔. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาบูชาพระเกศธาตุที่พระมหาเจดีย์ ชเวดากอง.

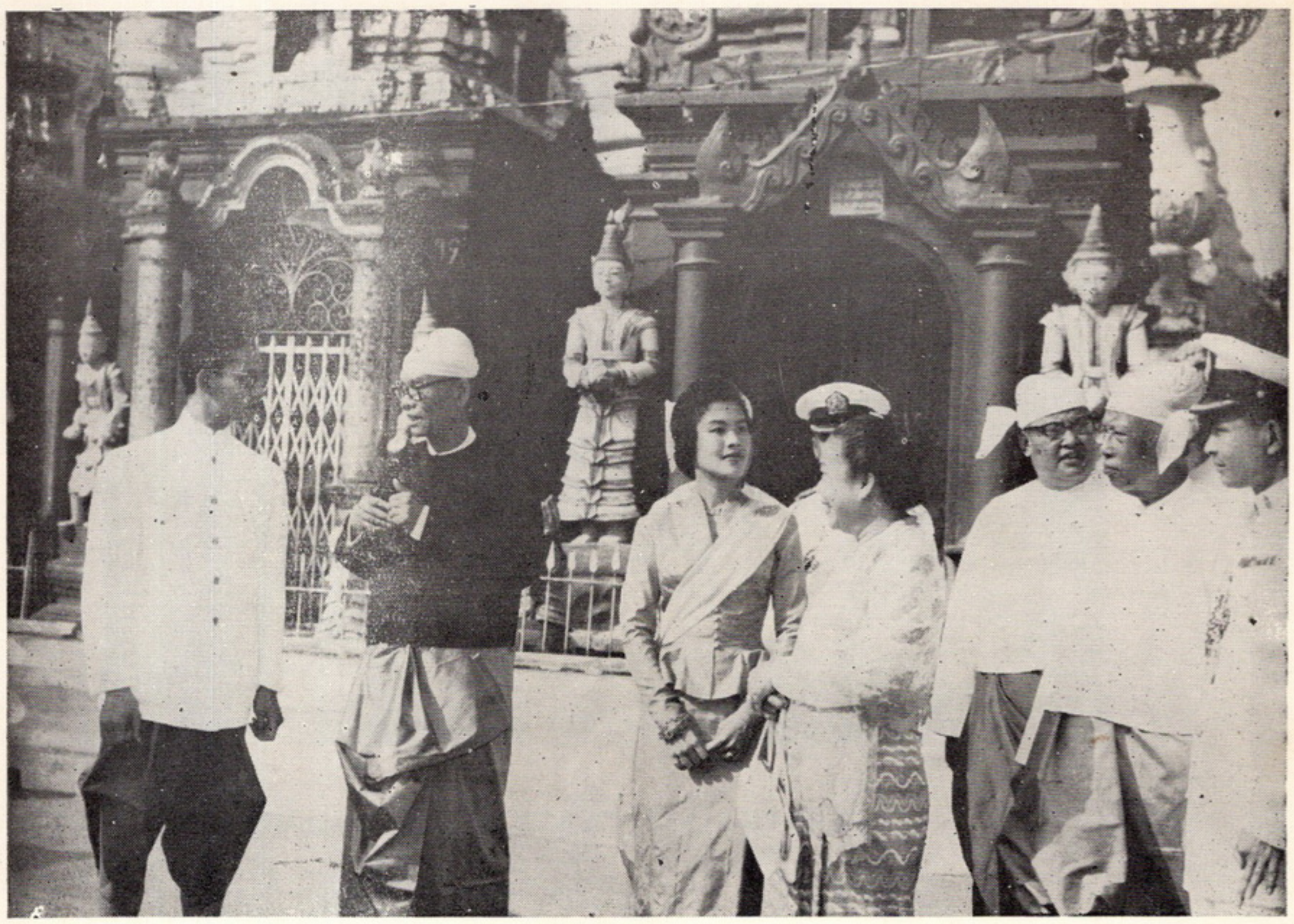

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงสักการะพระเจดีย์ด้วยช่อดอกไม้ ซึ่งเจ้าหน้าที่พม่าทูลเกล้า ฯ ถวายเมื่อเสด็จ ฯ ถึงพระเจดีย์ชเวดากอง แล้วจึงถวายต้นไม้เงินทอง และธูปเทียนแพเป็นพุทธบูชา ซึ่งโปรดเกล้า ฯ ให้นำไปด้วย.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงรับพระพุทธรูป ซึ่งสมเด็จพระสังฆราชพม่าทูลเกล้า ฯ ถวาย.

ชำระแก้ไขให้ถูกต้องแท้จริง การทำสังคายนานี้เคยมีขึ้นนับจำเดิมแต่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรินิพพานแล้ว ๕ ครั้งด้วยกัน ทุกครั้งที่จัดทำขึ้นก็โดยมีความมุ่งหมายว่าศีลธรรมของคนชักเสื่อมลง โดยอาจจะมีพวกที่แอบอ้างเบียดบังนำศาสนาไปใช้ในทางที่ผิด หรือมีพวกมิจฉาทิฐิคอยขัดขวางทำลายล้างศาสนา ผู้นำทางโลกและประมุขทางศาสนาก็ร่วมกันจัดทำสังคายนาขึ้น เพื่อเป็นการฟื้นฟูศีลธรรมและเกิดการเหนี่ยวรั้งทางใจไม่ให้ประพฤติชั่ว ทั้งเป็นการเผยแพร่ศาสนาไปในตัว.

การทำสังคายนาครั้งที่ ๑. ทำเมื่อพุทธศักราชได้ ๓ เดือน พระมหากัสสปเถระเป็นประมุขฝ่ายสงฆ์ พระเจ้าอชาตศัตรูเป็นผู้อุปถัมภ์ฝ่ายฆราวาส ทำสังคายนาที่ถ้ำสัตตบัณณคูหาในกรุงราชคฤห์ โดยมีพระอรหันต์มาร่วมชุมนุม ๕๐๐ รูป ได้ชำระจัดพระธรรมเป็นหมวดหมู่ ซึ่งในปัจจุบันเราเรียกกันว่า “พระไตรปิฎก”

การทำสังคายนาครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๑๐๐ พระเจ้ากาลาโศกราชเป็นผู้อุปถัมภ์ฝ่ายฆราวาส พระยสะมหาเถระเป็นประมุขฝ่ายสงฆ์ทำสังคายนาที่เมืองเวสาลี มีพระอรหันต์มาชุมนุม ๗๐๐ รูป.

การทำสังคายนาครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๘ พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นผู้อุปถัมภ์ฝ่ายฆราวาส พระโมคคัลลีบุตรติสสะเถระ เป็นประมุขฝ่ายสงฆ์ ทำสังคายนามีพระอรหันต์เถระมาร่วมชุมนุม ๑,๐๐๐ รูป

การทำสังคายนาครั้งที่ ๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖ พระเจ้าเทวานัมปิยดิส เป็นผู้อุปถัมภ์ฝ่ายฆราวาส พระมหินทเถระเป็นประมุขฝ่ายสงฆ์ ทำสังคายนาที่ลังกา มีพระสงฆ์มาร่วมชุมนุม ๖๘,๐๐๐ รูป.

การทำสังคายนาครั้งที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๔๓๓ พระเจ้าวัฏฏคามณีอภัย เป็นผู้อุปถัมภ์ฝ่ายฆราวาส พระพุทธหัตเถระ เป็นประมุขฝ่ายสงฆ์ ทำสังคายนาที่ลังกา มีพระมหาเถระมาร่วมชุมนุม ๑,๐๐๐ รูป.

สำหรับการทำสังคายนาครั้งที่ ๖ นี้ รัฐบาลพม่าในขณะนั้นซึ่งมีอูนุเป็นนายกรัฐมนตรี ได้อ้างเหตุในเอกสารที่เผยแพร่ว่า เนื่องจากสงครามทำให้พลโลกต้องเสื่อม

จากศีลธรรมจรรยา ทั้งนี้เพราะมนุษย์ขาดหลักยึดเหนี่ยวทางใจ พม่าเห็นว่าการฟื้นฟูศีลธรรมแห่งพระพุทธศาสนาจะเป็นทางนำมาซึ่งสันติสุข และจะเป็นทางทำให้พระพุทธธรรมแพร่หลายไปในนานาประเทศ พม่าจึงเริ่มทำสังคายนาขึ้น และได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. ๒๔๙๔ และกำหนดงานพิธีไว้ในวันที่ ๑๗–๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ โดยกำหนดทำในถ้ำมหาปาสาณคูหา บริเวณสังคายนามณฑลนี้นอกจากจะมีถ้ำมหาปาสาณคูหาแล้ว ยังสร้างพระเจดีย์ อาคารที่พักของพระสงฆ์ ห้องสมุด ฯลฯ อีก มีบริเวณกว้างขวางประมาณ ๒๕๐ ไร่ ใช้งบประมาณในการก่อสร้างประมาณไม่น้อยกว่า ๓๐–๔๐ ล้านบาท แม้ชาวพม่าจะมีศรัทธาปสาธะในทางศาสนาอย่างแรงกล้าก็ยังมีผู้เห็นขัดแย้งเพราะการสิ้นเปลืองเงินมาก แต่อูนุนายกรัฐมนตรีก็พยายามทำจนสำเร็จ ด้วยแรงศรัทธาจากประชาชนชาวพม่าเป็นกำลังใจ ถ้ำมหาปาสาณคูหานี้สร้างบนที่เนินสูงนายช่างออกแบบจำลองจากถ้ำสัตตบัณณคูหา ซึ่งมีการสังคายนาเป็นครั้งแรก มองดูจากภายนอกเป็นก้อนหินตะปุ่มตะป่ำคล้ายภูเขามีประตูเข้าออก ๖ ประตู ภายในถ้ำกว้างขวางใหญ่โตมาก รอบ ๆ ถ้ำเป็นอัฒจันทร์เป็นชั้น ๆ ๓ ชั้น (สัญญลักษณ์ของพระรัตนตรัย) สำหรับให้พระภิกษุสงฆ์นั่ง บรรจุพระภิกษุได้ประมาณ ๓,๐๐๐ รูป ส่วนตอนกลางห้องโถงเป็นที่สำหรับคฤหัสถ์นั่ง โดยทำเป็นพื้นราบลาดซีเมนต์ปูด้วยเสื่อ สามารถจุคนได้ไม่น้อยกว่า ๓,๐๐๐ คน จัดแบ่งเป็น ๒ ด้าน ด้านหนึ่งสำหรับฝ่ายชายนั่ง อีกด้านหนึ่งสำหรับฝ่ายหญิง ไม่ปะปนกัน การจัดที่นั่งเขาก็จัดตามลำดับอาวุโสโดยผู้ใหญ่หรือผู้มีเกียรติอยู่แถวหน้า ก่อนจะเข้าไปในถ้ำนี้จะต้องถอดรองเท้าถุงเท้าก่อนที่ปากถ้ำ.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ มาถึงปากทางเข้าถ้ำได้ทรงถอดฉลองพระบาทและถุงพระบาท แล้วคณะกรรมการพุทธศาสนาแห่งสหภาพพม่า ซึ่งรอรับอยู่ที่หน้าประตูถ้ำก็ได้เชิญเสด็จ ฯ เข้าไปภายใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงจุดธูปเทียนคู่พร้อมกับประธานาธิบดี สังฆนายกพม่าถวายศีลและกล่าวคำภาษาบาลีต้อนรับ แล้วสวดบีดพร้อมกับพระสงฆ์อื่น ๆ จบแล้วสังฆนายกได้ถวายพระพุทธรูป (พระบัวเข็ม) ในนามของคณะสงฆ์แห่งสหภาพ

พระพุทธรูปพระประธานในมหาปาสาณคูหา.

ทรงรับศีล

พม่าแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ (โดยมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายพิธีการนำมาทูลเกล้า ฯ ถวายอีกทอดหนึ่ง) แล้วประธานาธิบดีได้ทูลเกล้า ฯ ถวายพระไตรปิฎก ๔๐ เล่ม แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ในนามของประชาชนชาวพม่า และทูลเกล้า ฯ ถวายอรรถกถาแด่สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ๔๐ เล่ม เสร็จแล้วทรงนมัสการลาเสด็จพระราชดำเนินออกจากถ้ำมาทรงปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์ ๒ ต้นที่ลานหน้าถ้ำเพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งมิตรสัมพันธ์ไทย – พม่า แล้วเสด็จฯ ไปเยี่ยมห้องสมุดซึ่งอยู่บริเวณใกล้ ๆ กัน การนำไปชมห้องสมุดนี้เข้าใจว่าจะเป็นการประวิงเวลาให้สมเด็จสังฆนายก และพระภิกษุสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่บางรูปที่มาสวดในถ้ำมหาปาสาณ-คูหา ได้รีบกลับไปรอรับภัตตาหารที่หอฉันได้ทันเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ไปถึงมากกว่า เพราะการมาชมห้องสมุดก็เป็นการมาชมตัวตึกและห้องต่าง ๆ เท่านั้น ต่อจากนั้นเสด็จ ฯ ไปยังหอฉัน ขณะนั้นเป็นเวลาประมาณ ๑๑.๐๐ น. ที่หอฉันมีพระภิกษุสงฆ์อยู่มาก ในจำนวนนี้ได้เห็นท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม ท่านเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุของไทยนั่งอยู่ใกล้ ๆ กับสมเด็จสังฆนายกของพม่าด้วย ทรงถวายไตรจีวรแก่สังฆนายก และทรงประเคนภัตตาหารแล้วจึงทรงนมัสการลากลับสู่ทำเนียบที่ประทับ.

เวลา ๑๒.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ จากทำเนียบ โดยการนำของประธานาธิบดีอูวินหม่องและภรรยาตรงไปยังท่าเรือ ลูอิส สตรีท เจ็ตตี (Lewis Street Jetty) ซึ่งเป็นท่าเรือของทางราชการ ได้เสด็จ ฯ ลงเรือยนต์พระที่นั่งชื่อ "เมขลา" เรือลำนี้ใหญ่โตกว้างขวางเป็นเรือ ๒ ชั้นจุคนได้ไม่น้อยกว่า ๓๐๐ คน เรือแล่นไปตามลำน้ำย่างก้ามุ่งขึ้นทางทิศเหนือก่อนการอารักขาทางน้ำนี้ปรากฏว่าเขาจัดเรือยนต์ตำรวจน้ำนำไปข้างหน้าห่าง ๆ ลำหนึ่ง และข้างหลังมีเรือเร็วขนาดเรือยามฝั่งของกองทัพเรือพม่า ตามหลังให้ความคุ้มกันในระยะใกล้อีกลำหนึ่ง ภายในเรือนอกจากจะมีผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศของพม่าคอยดูแลให้ความสะดวกอยู่ด้วยแล้ว ยังมีนายทหารเรืออีกมากคนที่คอยช่วยให้คำ

แนะนำและอธิบายถึงภูมิภาพตามสองฟากแม่น้ำ ระหว่างที่เรือแล่นไปก็มีดนตรีวงผสมทั้งสากลและพื้นเมืองของพม่าบรรเลงไปด้วย แม่น้ำย่างกุ้งนี้มีความกว้างและลึกกว่าแม่น้ำเจ้าพระยาของเรา มีเรือสินค้าขนาดใหญ่ ๆ จอดเทียบท่า ขนส่งสินค้าตามท่าเรือฝั่งย่างกุ้งอยู่หลายลำ สภาพของสองฝั่งแม่น้ำก็คงคล้ายคลึงกับพระนครธนบุรีของเรา คือฝั่งย่างกุ้งคล้ายกับฝั่งพระนคร โดยเต็มไปด้วยอาคารบ้านเรือนร้านค้า ส่วนอีกฝั่งหนึ่งยังไม่ค่อยมีอาคารบ้านเรือนเหมือนฝั่งธนบุรีของเรา ริมน้ำฝั่งย่างกุ้งมีถนนบางสายที่เลียบริมน้ำและมีหลายสายที่ตัดตรงลงสู่ริมน้ำ ซึ่งนอกจากจะเป็นผังเมืองที่สวยงามแล้วยังนับว่าเป็นประโยชน์และสะดวกแก่การขนถ่ายสินค้าอยู่มากด้วย เรือแล่นขึ้นไปทางเหนือได้ไกลประมาณครึ่งชั่วโมง เห็นแพซุงจำนวนมากจอดอยู่ตามริมฝั่ง คงจะเตรียมลำเลียงส่งเป็นสินค้าออกนอกประเทศ พม่ามีไม้สักเป็นสินค้าออกที่มากไม่น้อยกว่าของเรา เรือแล่นไปได้ประมาณ ๑ ชั่วโมงก็วกกลับลงทางใต้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสวยพระกระยาหารกลางวันบนเรือ หลังจากเสวยพระกระยาหารกลางวันแล้ว ประธานาธิบดี อูวินหม่อง ได้จัดให้สุภาพสตรีสาวชาวพม่าซึ่งเป็นเลขานุการิณีประจำตัวของประธานาธิบดีรำพื้นเมืองของพม่าถวาย เมื่อจบแล้วทางประธานาธิบดีอูวินหม่อง ได้ขอให้ทางฝ่ายไทยแสดงศิลปการรำของไทยให้ชมบ้าง สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ ม.ล. มณีรัตน์ บุนนาค นางสนองพระโอษฐ์ และข้าพเจ้าออกรำวงให้ฝ่ายพม่าชมตามคำขอ และได้อาศัย น.อ. ชิคโก-โก (Chic KoKo) ทูตทหารพม่าประจำประเทศไทย ช่วยทำความเข้าใจให้ดนตรีวงของพม่าบรรเลงเพลงจังหวะรำวงให้ได้ การรำจึงพอทำความครึกครื้นและสร้างบรรยากาศให้แจ่มใสเป็นกันเองขึ้นได้.

เวลา ๑๖.๓๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงฉลองพระองค์ชุดกีฬากลางแจ้ง พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จลงจากทำเนียบมาที่สนามเทนนิสพร้อมด้วยประธานาธิบดีและมาดาม ซึ่งในขณะนั้น พล.อ. เนวิน และภรรยากับบรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของพม่าอีกหลายท่านได้เตรียมรออยู่ก่อนแล้ว ได้

ทรงรับศีลในบริเวณถ้ำมหาปาสาณคูหา

ถ้ำมหาปาสาณคูหา

ทรงเทนนิสคู่กันกับ พล. อ. เนวิน อนุมานราชธนเอกอัครราชทูตไทย อีกฝ่ายหนึ่งมีประธานาธิบดีอูวินหม่องคู่กับคุณสมจัย เมื่อจบเซ็ทแล้ว เซ็ทต่อไปได้ทรงเล่นคู่กันกับมาดาม เนวิน โดยอีกฝ่ายมีคุณสมจัย อนุมานราชธน เอกอัครราชทูตไทยคู่กันกับเลขานุการิณี ของประธานาธิบดี การเล่นเทนนิสที่เมืองพม่านี้ในด้านการแต่งกายนักกีฬาชายคงเหมือนบ้านเรา แต่สำหรับสุภาพสตรีโดยทั่ว ๆ ไปทางบ้านเราใช้กางเกงขาสั้นหรือกระโปรงกีฬาเพราะสะดวกในการเคลื่อนไหว แต่ที่ย่างกุ้งสุภาพสตรีแต่งกายนุ่งผ้าถุง ยาวกรอมขาเหมือนแต่งกายธรรมดาลงเล่นและไม่ใช้เข็มขัดคาด เห็นขณะแรกแล้วเป็นห่วงแทนและคิดว่าไม่น่าจะเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว แต่ครั้นได้เห็นลงมือเล่นแล้วจึงรู้สึกว่าคิดผิดถนัด เขาเคลื่อนไหวได้รวดเร็วและไม่ปรากฏทีท่าว่าจะหลุดเลย ทั้งนี้เป็นเรื่องของความเคยชินของแต่ละบุคคล และแต่ละสถานที่เป็นประการสำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงพระสำราญอยู่กับประธานาธิบดี และ พล. อ.เนวิน นายกรัฐมนตรี จนเวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. จึงเสด็จ ฯ ขึ้นที่ประทับ.

เวลา ๒๐.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ ไปยังการิสันเธียเตอร์ (Garrison Theatre) โดยนายกรัฐมนตรี พล. อ. เนวิน และมาดามได้จัดถวายการเลี้ยงพระกระยาหารค่ำขึ้น ณ สถานที่แห่งนี้ซึ่งอยู่ในบริเวณค่ายทหารในเมืองย่างกุ้ง เมื่อสิ้นสุดการเลี้ยงแล้ว ก็ได้จัดนาฏศิลปของพม่าถวายให้ทอดพระเนตรที่ภายในโรงละครแห่งนี้ถึง ๔ ฉากด้วย จนถึงเวลาประมาณ ๒๒.๐๐ น. เศษ งานจึงยุติ.

วันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๐๓

เวลา ๐๙.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จ ฯ จากทำเนียบประธานาธิบดีไปทอดพระเนตรโรงงานเภสัชกรรมของพม่าโดยการนำของประธานาธิบดีและมาดาม โรงงานเภสัชกรรมแห่งนี้มีบริเวณกว้างขวางใหญ่โตมาก เจ้าหน้าที่ของโรงงานได้เชิญเสด็จ ฯ ทอดพระเนตรแผนผังของ

โรงงาน ตัวอย่างยาและผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่โรงงานแห่งนี้ผลิตได้ นอกจากยาน้ำ, ยาเม็ด, ยาฉีดต่าง ๆ แล้วยังมีแอลกอฮอล์, น้ำหอม, ลิปสติคอีกด้วย ได้เสด็จ ฯ ทอดพระเนตรห้องผสมยา, พิมพ์เม็ดยาเม็ด, บรรจุยาใส่ขวดและกล่องโดยมีเจ้าหน้าที่ผู้ชำนาญการของโรงงานแต่ละแผนก ถวายคำอธิบายอยู่ตลอดเวลา เป็นที่สังเกตว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ของโรงงานนี้ทั้งหญิงชายเป็นชาวพม่าแท้ ๆ และเลือกคัดเอาผู้ที่มีสุขภาพดี การแต่งกายสะอาดหมดจดมาทำ ห้องทำงานทุกห้องติดเครื่องปรับอากาศ เพื่อไม่ให้ฝุ่นละอองภายนอกเข้า ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ได้ทอดพระเนตรอยู่ด้วยความสนพระราชหฤทัย เรื่องโรงงานเภสัชกรรมนี้บ้านเมืองของเราน่าพิจารณาจัดทำ เพราะนอกจากจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องยาปลอมซึ่งเป็นอันตรายแก่ประชาชนอยู่มากแล้ว ยังอาจช่วยลดราคายาในท้องตลาดให้ถูกลงได้เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยเจ็บที่ยากจน ยิ่งมากระทบกับปัญหาเรื่องยาต่างประเทศขึ้นราคาในขณะนี้เข้าด้วยแล้ว ยิ่งเห็นความจำเป็นมากขึ้น และหากสามารถทำได้เองแล้วก็ไม่ต้องพึ่งยาต่างประเทศ ทั้งอาจหาตลาดต่างประเทศใกล้ ๆ บ้านส่งไปขายได้ ถ้าสามารถสร้างความเชื่อถือให้แก่ตลาดได้เพียงพอ.

เวลา ๑๖.๓๐ น. ประธานาธิบดีและภรรยาได้จัดให้มีงานอุทยานสโมสร ขึ้นที่บริเวณสนามหญ้าหน้าทำเนียบที่ประทับ ในบริเวณงานมีทั้งแขกชาวต่างประเทศและชาวพม่าไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ คน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวพม่าทั้งหญิงชายที่ได้รับเชิญมาได้แต่งกายในเครื่องแต่งกายเผ่าต่าง ๆ เช่นไทยใหญ่ (เงี้ยว), กะเหรี่ยง, ทวาย, มอญ, จิ้น ฯลฯ ดูสวยงามและแปลกตาดี เรื่องเชื้อชาติของบุคคลภายในชาติพม่าเสียเปรียบเราเพราะพลเมืองพม่ามีหลายชาติ ในบรรดาชาติเหล่านี้ไม่ใช่พวกร่อนเร่พเนจร ล้วนแต่เป็นพวกอยู่ประจำที่และอ้างสิทธิเป็นเจ้าของที่มาแต่กาลนาน ไทยใหญ่เป็นพวกที่มีจำนวนมากที่สุดมีการปกครองเป็นรัฐต่าง ๆ ทุกรัฐมีเจ้าฟ้าปกครอง เช่นเจ้าฟ้าเชียงตุง, เจ้าฟ้าแสนหวีอยู่ทางตอนเหนือของพม่า พลเมืองพม่ามีประมาณ ๒๐ ล้านคน เป็นไทยใหญ่ถึงหนึ่งในสามคือประมาณ ๖ ล้านคน ถัดมาทางตอนกลาง คือตั้งแต่มัณฑเลมาก็เป็นพวกกะเหรี่ยงซึ่งมีจำนวนคนมากรองลงมาจากไทยใหญ่ ส่วนทวาย, จิ้น, มอญนั้น มีรองลง

มาตามลำดับ นอกจากบัญหาเรื่องคนในชาติมีหลายเชื้อชาติแล้วพม่ายังประสบบัญหาเรื่องชาวอินเดียไหลท่วมเข้ามาในพม่าอีก เพราะเมื่ออังกฤษปกครองอยู่พม่าเป็นเพียงมณฑลหนึ่งของอินเดีย ฉะนั้นในระยะนั้นชาวอินเดียทั้งชายและหญิงจึงหลั่งไหลเข้ามาหากินในพม่าอย่างมากมาย และยังมีจีนเป็นยาดำแทรกอยู่ตามธรรมเนียมอีกพวกหนึ่งด้วย ทั้งชาวอินเดียและจีนเป็นชาติที่ขยันขันแข็งและอดทน อาชีพที่ต้องใช้แรงงานพวกนี้จึงแย่งเอามาทำหมด คนรับใช้ตามโรงแรมแทบทุกแห่งเป็นชาวอินเดีย แม้ในทำเนียบประธานาธิบดีเองก็มี บัญหาเรื่องชาวอินเดียเป็นเรื่องที่ทำให้พม่าต้องขบคิดเหมือนกับบัญหาเรื่องคนจีนในบ้านเรา.

การแต่งกายของหญิงชายชาวพม่า สำหรับเครื่องแต่งกายของชายที่ไปในงานพิธีต่าง ๆ บนศีรษะใช้หมวกสานตาชะลอมมีผ้าแพรพันรอบโดยมากเป็นสีชมพู และสีเหลืองอ่อน ๆ สวมเสื้อ “กุยตั้ง” คือตอนบนกระดุมบีดคอ ตอนล่างกระดุมไพล่มาข้างๆ กระดุมถักตามแบบจีน นุ่งผ้าโสร่งไหมปล่อยชายไม่คาดเข็มขัด สวมรองเท้าแตะ (ชั้นผู้ใหญ่ใช้ถุงเท้ารองเท้าหนัง) ส่วนพวกไทยใหญ่ใช้ผ้าโพกศีรษะใส่เสื้อ “กุยเฮง” นุ่งกางเกงจีน สำหรับพวกผู้ชายที่ทำงานตามสถานที่ราชการ หรือประกอบธุรกิจทั่ว ๆ ไป และแม้แต่พวกนิสิตมหาวิทยาลัย ส่วนมากไม่สวมหมวกและสวมเสื้อเชิ้ต นุ่งผ้าโสร่งขณะที่ได้พบเห็นครั้งแรกตามสถานที่ราชการในมหาวิทยาลัย เราจะรู้สึกขัดนัยน์ตาเพราะความรู้สึกของเราเห็นไปว่าการนุ่งโสร่งในที่สาธารณะเป็นของไม่สุภาพ แต่เมื่อได้พบโดยทั่ว ๆ ไปบ่อย ๆ ก็เป็นของธรรมดาไป สำหรับทหารหรือตำรวจคงแต่งเครื่องแบบ สำหรับผู้หญิงพม่าโดยทั่ว ๆ ไปไม่นิยมดัดผม ทาปาก และแต่งหน้าด้วยของวิทยาศาสตร์ แต่ใช้ไว้ผมยาวเกล้าผม การเกล้าผมก็ทำกันเป็นสองแบบ คือแบบหนึ่งเกล้าเป็นกระจุกสูงตั้งอยู่กลางศีรษะ อีกแบบหนึ่งใช้เกล้าเป็นกระจุกเป็นพุ่มอยู่ข้างหลังมีดอกไม้หอมทัดที่มวยผม นิยมสวมเสื้อบางเป็นผ้าบ่านหรือไนล่อนแขนยาวทรงกระบอกเป็นแบบเดียวกัน นุ่งผ้าถุงยาวกรอมเกือบจดเท้า ไม่คาดเข็มขัด สวมรองเท้าเตี้ยเบี่ดส้น พม่าส่วนมากทั้งหญิงชายชาตินิยมจัดในเรื่องเครื่องแต่งกาย เคารพนับถือขนบธรรมเนียมประเทศ

ของตนเป็นยอด ฉะนั้นจะสังเกตเห็นว่าจะหาร้านดัดผม, แต่งหน้า, ตัดเสื้อ, ตัดรองเท้าของสตรีในย่างกุ้งได้ยาก หญิงพม่านิยมแต่งกายเรียบ ๆ และผัดหน้าด้วยแป้งธรรมดา จะเห็นว่าวัฒนธรรมในเรื่องเครื่องแต่งกายของพม่านี้เองได้ช่วยรัดเข็มขัดของครอบครัวของชาวพม่าได้เป็นอย่างดี เพราะไม่ต้องสิ้นเปลืองในเรื่องเครื่องแต่งตัวมาก.

ในระหว่างงานอุทยานสโมสรนี้ ประธานาธิบดีได้จัดให้มีดนตรีพื้นเมืองของพม่า ดนตรีสากลและนาฏศิลป์พื้นเมืองแสดงสลับบนเวทีให้ชมด้วย งานดำเนินอยู่จนถึงเวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. เศษจึงยุติ.

เวลา ๒๐.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำแก่ประธานาธิบดีอูวินหม่องและภรรยา พล.อ. เนวิน นายกรัฐมนตรีกับภรรยา และบรรดาข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ฝ่ายพม่าอีกหลายท่าน ณ ชั้นบนของตึกที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตไทย ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาปรมาภรณ์ช้างเผือกให้แก่ พล.อ. เนวิน นายกรัฐมนตรีด้วย.

สถานเอกอัครราชทูตไทยในย่างกุ้ง ตั้งอยู่ไม่ห่างจากทำเนียบประธานาธิบดีเท่าใดนัก มีอาณาเขตกว้างขวางใหญ่โตและสง่างามเหมาะสมดีมาก บริเวณภายในมีสนามเทนนิส มีสนามหญ้าทั้งด้านหน้าและด้านข้างกับด้านหลัง ในคืนวันนั้นได้ตกแต่งประทีปโคมไฟหลากสี และประดับธงชาติไทยกับพม่าอย่างสวยงามโดยรอบ ที่สนามหญ้าด้านข้างตึกมีดนตรีโยธวาทิตวงของกรมตำรวจในความควบคุมของ ร.ต.อ. กมล แพทยคุณ ซึ่งโปรดเกล้า ฯ ให้ไปจากกรุงเทพ ฯ บรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์ เพลงไทยเดิมและเพลงสากลอยู่ตลอดเวลา และในระหว่างเสวยพระกระยาหาร สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้มีพระราชเสาวณีย์ให้ข้าหลวงในราชสำนักแต่งกายแบบไทยออกรำพ้อนเล็บให้ประธานาธิบดีกับแขกที่ร่วมโต๊ะเสวยชม เป็นที่ติดตาพึงใจในศิลปการรำอันอ่อนช้อยของไทยเป็นอย่างมาก โดยได้รับการปรบมืออย่างกึกก้องเมื่อสิ้นสุดการรำแล้ว เมื่อ

เสร็จจากการเลี้ยง ท่านเอกอัครราชทูตไทยและภรรยาได้จัดงานเลี้ยงรับรองแก่บรรดาทูตานุทูตและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของฝ่ายพม่าขึ้นที่สนามหญ้าภายในบริเวณที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตไทย ประธานาธิบดีอูวินหม่องและภรรยารวมตลอดทั้งบรรดาแขกชั้นผู้ใหญ่ซึ่งได้ร่วมโต๊ะเสวยได้มาร่วมสังสรรค์อยู่ด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ ไปทรงมีพระราชปฏิสันถาร กับบรรดาทูตานุทูตต่างประเทศและแขกผู้มีเกียรติมาร่วมงานอย่างทั่วถึง และได้โปรดเกล้า ฯ ให้ข้าหลวงในราชสำนักออกรำพ้อนเล็บอีกรอบหนึ่ง เพราะบรรดาทูตานุทูตชาวต่างประเทศและแขกผู้มีเกียรติบางท่านที่มาในงานเลี้ยงรับรองนี้ยังไม่ได้ชม ศิลปลีลาการรำอันอ่อนช้อยของไทยถึงตาตรึงใจแขกผู้ได้ชมเป็นอย่างดี ถึงกับสุภาพสตรีบางท่านที่ได้ชมออกปากล้อว่า ท่วงทีลีลาอันอ่อนช้อยประกอบกับนัยน์ตาอันชมดชม้อยของสตรีไทยผู้รำแทบจะต้องทำให้สุภาพสตรีผู้นั้นต้องเอามือปิดตาไม่ให้สามีดู และเมื่อสิ้นสุดการพ้อนเล็บแล้ว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงมอบเล็บทองคำซึ่งใช้สวมใส่นิ้วในการพ้อนรำแก่มาดามวินหม่องและมาดามเนวินเป็นที่ระลึก เพื่อให้บรรยากาศสนิทสนมเป็นกันเองยิ่งขึ้น พล.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการทหารอากาศ จึงจัดให้มีการรำวงถวายให้ทอดพระเนตรโดยใช้ดนตรีโยธวาทิตของกรมตำรวจบรรเลง และด้วยความร่วมใจจากข้าหลวงในราชสำนักที่มารำพ้อนเล็บเป็นฝ่ายผู้หญิง ทางฝ่ายผู้ชายไทยก็มี พล.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร น.อ. ไกวัลย์ ถาวรธาร และข้าพเจ้า ทางฝ่ายพม่าก็มีผู้บัญชาการทหารอากาศพม่า ทหารฝ่ายเสนาธิการทหารบกท่านหนึ่ง นายทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง ซึ่งด้วยความเป็นกันเองและด้วยจังหวะอันเร้าใจของดนตรีจูงใจให้ พล.อ. เนวิน เข้ามาร่วมรำวงด้วย เป็นที่สนุกสนานครึกครื้นและสร้างบรรยากาศให้แจ่มใสเป็นกันเองยิ่งขึ้น ทำความสนเท่ห์ใจให้กับบรรดาทูตานุทูตชาวต่างประเทศที่มาร่วมงานซึ่งไม่เคยเห็น พล.อ. เนวิน นายกรัฐมนตรีสนุกสนานเป็นกันเองถึงขนาดนี้ ณ ที่แห่งใดมาก่อนเลย งานยุติลงเมื่อเวลาประมาณ ๒๓.๐๐ น. เศษ.

วันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๐๓

เวลา ๐๙.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ มาอำลาประธานาธิบดี อูวินหม่อง และภรรยาที่ห้องรับแขกขั้นบนที่ประทับ เสร็จแล้วได้เสด็จ ฯ ออกจากที่ประทับพร้อมกันตรงไปยังสนามบินมิงกาลาดอนดังเช่นเมื่อเสด็จ ฯ มา.

ที่สนามบินมิงกาลาดอน พล.อ. เนวิน นายกรัฐมนตรีและภรรยากับบุคคลสำคัญชั้นผู้ใหญ่ในวงการเมืองของพม่า ตลอดทั้งบรรดาทูตานุทูตต่างประเทศและประชาชนชาวพม่าได้มาร่วมส่งอย่างคับคั่ง พิธีการในการส่งเสด็จ ฯ คงกระทำเช่นเดียวกับเมื่อเสด็จมาถึง.

เวลา ๑๐.๐๕ น. เครื่องบินพระราชพาหนะของกองทัพอากาศไทยออกจากสนามบินมิงกาลาดอนและมาถึงสนามบินดอนเมืองเมื่อเวลาประมาณ ๑๒.๓๕ น. (เวลากรุงเทพ ฯ)

ความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์ในย่างกุ้ง

ในวันรุ่งขึ้นจากวันที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จ ฯ ถึงย่างกุ้ง หนังสือพิมพ์รายวันทั้งภาษาพม่าและภาษาอังกฤษซึ่งพิมพ์ออกจำหน่ายแพร่หลายในย่างกุ้ง ต่างลงบทความต้อนรับและชื่นชมยินดีในการเสด็จ ฯ มาของล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์เป็นอย่างยิ่ง บางฉบับก็ยังกล่าวถึงพระราชประวัติย่ออีกด้วย ซึ่งการต้อนรับนี้เกิดจากน้ำใสใจจริงโดยแท้ (ในระยะเวลาใกล้ ๆ กันนี้มีแขกต่างประเทศผู้หนึ่งมาเยี่ยมที่ย่างกุ้ง พวกหนังสือพิมพ์เหล่านี้บางฉบับยังลงบทความอย่างชัดแจ้งว่าไม่ขอต้อนรับอาคันตุกะผู้มาเยือนผู้นั้น) ในวันต่อ ๆ มายังได้ลงชมเชยพระราชจริยานุวัตรของล้นเกล้า ฯ ที่ไม่ทรงถือพระองค์และทรงวางพระองค์สนิทสนมเป็นกันเองกับชาวพม่าโดยกล่าวว่า ขณะพระองค์เสด็จ ฯ ลงมาจากเครื่องบินได้เสด็จ ฯ ลงมาโดยปราศจากราชองครักษ์แวดล้อม ผิดกว่าอาคันตุกะผู้มาเยือนบางคนที่มีองครักษ์คอย

ล้อมหน้าล้อมหลัง ไม่ปรากฏว่ามีฉบับใดจะกล่าวขวัญพระองค์โดยมีเจตนาไปในทางเสื่อมเสียเลย ขณะที่ล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จฯ ไปนครย่างกุ้งนี้ เป็นระยะเวลาที่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพม่าเพิ่งผ่านพ้นไป ข่าวในขณะนั้นจึงเป็นข่าวเสนอผลการเลือกตั้งตามจังหวัดต่างๆ ปรากฏว่าสมาชิกของพรรคคลีนส์ (Clears) ซึ่งมีอูนุเป็นหัวหน้าพรรคกำลังนำลิ่ว จึงพอคาดหมายได้ว่าอูนุคงกลับเข้ามาเป็นหัวหน้ารัฐบาลในคณะรัฐบาลใหม่ในวาระอันใกล้นี้แน่นอน.

มหาวิทยาลัยย่างกุ้ง (University of Rangoon)

มหาวิทยาลัยแห่งนี้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ก่อนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๑๔ ปี และหลังจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ๔ ปี โดยแยกตัวมาจากมหาวิทยาลัยกัลกัตตาของอินเดีย การศึกษาของมหาวิทยาลัยนี้แบ่งออกเป็น ๖ คณะใหญ่ๆ คือ คณะอักษรศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะแพทย์ศาสตร์ คณะคุรุศาสตร์ การสอนๆ ด้วยภาษาอังกฤษทั้งหมด แต่มีบทบังคับให้เรียนภาษาพม่าด้วย แม้นักเรียนที่เป็นชาวต่างชาติก็ต้องเรียน มหาวิทยาลัยแห่งนี้ตั้งอยู่ชานเมืองริมทะเลสาบ มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ ๑,๐๐๐ ไร่ เฉพาะตัวตึกใหญ่ๆ มีไม่น้อยกว่า ๓๐ หลัง มีหอพักสำหรับนิสิตชายและนิสิตหญิงแยกเป็นสัดส่วน คนงานภารโรงของมหาวิทยาลัยมีกว่า ๖๐๐ คน มหาวิทยาลัยต้องสร้างบ้านให้อยู่ส่วนหนึ่ง นักศึกษาขณะนี้มีทั้งหมดประมาณ ๘,๐๐๐ คน ส่วนมากอยู่ประจำที่หอพัก มีส่วนน้อยที่เช้าไปเย็นกลับมหาวิทยาลัย มีเทศบาลของตนเองเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากเทศบาลของบ้านเมือง มีโรงไฟฟ้า, การประปา, โรงพยาบาล, สำนักงานไปรษณีย์และโทรศัพท์ของตนเอง ข้าพเจ้าได้เคยมีโอกาสเข้าไปชมกิจการของมหาวิทยาลัยแห่งนี้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้พบกับบรรดาคณาจารย์ที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ซึ่งมีทั้งชาวพม่า, อังกฤษ, อินเดียและสุภาพสตรีไทยไปได้สามีเป็นชาวพม่า เป็นอาจารย์สอนอยู่ด้วยท่านหนึ่ง นิสิตในมหาวิทยาลัยแห่งนี้มีทั้งพม่าและอินเดีย สำหรับคณะเกษตรศาสตร์ซึ่งแยกตัวไปตั้งอยู่ที่เมืองมัณฑเล เป็นคณะที่มี

ชื่อเสียงและใหญ่โตมากคณะหนึ่ง นักศึกษาจากเมืองไทยหลายท่านเคยไปได้รับการศึกษามาจากสถานที่แห่งนี้ ในการเสด็จฯ คราวนี้ทางการเตรียมจัดถวายให้ทอดพระเนตรเหมือนกัน หากแต่ทางมหาวิทยาลัยติดการสอบไล่ประจำปีเสียไม่สะดวกที่จะพาเข้าชมจึงจำต้องงด.

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมสหภาพพม่าขององค์พระประมุขของชาติในครั้งนี้ ด้วยพระราชจริยานุวัตรอันงามของล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ ได้สร้างความประทับใจและผูกพันในทางใจไว้ให้แก่ประชาชนชาวพม่าเป็นที่ยิ่ง ทั้งยังความโสมนัสชื่นชมให้แก่ประชาชนชาวไทยทั่วหน้าด้วย แม้พระองค์จะมีเวลาประทับอยู่น้อย แต่ด้วยวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่คล้ายคลึงกันและนับถือศาสนาพุทธเช่นเดียวกัน ได้ผูกพันให้สายสัมพันธ์ทางใจกระชับแน่นยิ่งขึ้น อันจะเป็นผลให้เกิดความมั่นคงในสัมพันธไมตรีแก่ชาติไทยและสหภาพพม่าไปชั่วนิจนิรันดร.

เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมอินโดนีเซีย

โดย พ.ต.อ. ชุมพล โลหะชาละ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ ไปเยี่ยมสาธารณรัฐเวียตนาม เมื่อวันที่ ๑๘ ถึงวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๒ ซึ่งนับว่าเป็นการเสด็จ ฯ เยี่ยมประเทศเพื่อนบ้านเป็นประเทศแรก หลังจากเสด็จ ฯ กลับมาแล้ว ก็ได้เสด็จ ฯ ไปเยี่ยมประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่สอง โดยเสด็จพระราชดำเนินในวันที่ ๘ ถึง ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

ในการเสด็จพระราชดำเนินครั้งนี้ ผู้โดยเสด็จ ฯ เป็นทางการ (Official Party) ประกอบด้วย

พระยาศรีวิศาลวาจา องคมนตรี

ว พณ ฯ นายถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

พลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการทหารอากาศ

พลเอก หลวงสุรณรงค์ สมุหราชองครักษ์

หลวงประเสริฐไมตรี เลขานุการในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ

ดร. กัลย์ อิศรเสนา ณ อยุธยา เจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังชั้นพิเศษ

หม่อมราชวงศ์ กิตินัดดา กิติยากร เลขานุการส่วนพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ

พลตรี ยุทธ สมบูรณ์ นายทหารราชองครักษ์

นาวาอากาศเอก ไกวัลย์ ถาวรธาร นายทหารราชองครักษ์
นาวาเอก หม่อมราชวงศ์ พันธุม ทวีวงศ์ นายทหารราชองครักษ์
พันตำรวจเอก ชุมพล โลหะชาละ นายตำรวจราชสำนัก
คุณหญิงอนุรักษ์ราชมนเทียร นางสนองพระโอษฐ์
คุณกรัณฑ์ สุจริตกุล นางพระกำนัล

ส่วนคณะผู้โดยเสด็จฯ ไม่ใช่ทางการ (Informal Party) ส่วนมากก็เป็นบุคคลชุดเดิมที่ได้เคยตามเสด็จฯ ไปเวียตนามมาแล้ว.

ในด้านการถวายความอารักขาของกรมตำรวจ ทางกรมตำรวจได้จัดให้ พ.ต.อ. ประสาธน์ สุวรรณสมบูรณ์ รองผู้บังคับการตำรวจสันติบาลเป็นหัวหน้าร่วมกับ พ.ต.ต. สุไชย ไชยสุกุมาร และ ร.ต.ท. พยัคฆ์ สะหนิบุตร ออกเดินทางล่วงหน้าไปวางแผนการถวายความอารักขา ร่วมกับเจ้าหน้าที่ของอินโดนีเซีย โดยออกเดินทางจากประเทศไทยไปแต่วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ เวลา ๐๕.๕๕ น. โดยเครื่องบิน เอส.เอ.เอส. ถึงสนามบินเคมายอรัล เมืองจาการ์ต้า อินโดนีเซีย เวลา ๑๓.๒๕ น. ในวันเดียวกัน วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ ได้มีการประชุมในเรื่องการถวายความปลอดภัยในการเสด็จฯ ครั้งนี้ ที่กองบัญชาการกองทัพอากาศอินโดนีเซีย โดย พ.ต.อ. ประสาธน์ สุวรรณสมบูรณ์ กับนายตำรวจไทยอีก ๒ นายเข้าร่วมฟังด้วย ผู้เข้าร่วมประชุมในเรื่องนี้ชั้นหัวหน้ามีพลอากาศจัตวา อาบูรัคมัด เป็นประธาน พันเอก โซดีโก นายพันตำรวจเอก โซโจโน พันตรี โซด์โจโน เป็นกรรมการ การถวายความปลอดภัยได้ใช้กำลังทหารร่วมกับทหารสารวัตร นอกนั้นยังมีหน่วยตำรวจยานยนต์ (Mobile Brigade) ตำรวจท้องที่และตำรวจนอกเครื่องแบบ (Security Officer) ยืนประจำที่และตรวจตราตามเส้นทางที่เสด็จพระราชดำเนินด้วย สำหรับที่ประทับแรมและสถานที่ต่าง ๆ ที่เสด็จฯ ไป ก็ได้จัดเจ้าหน้าที่ทั้งตำรวจและทหารร่วมกันถวายความอารักขา ผู้เข้าประชุม ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของอินโดนีเซียได้กล่าวว่าครั้งนี้เป็นครั้งแรกนับตั้งแต่ประเทศอินโดนีเซียได้รับเอกราชมา ที่ได้มีพระมหากษัตริย์จากต่างประเทศเสด็จฯ มาเยี่ยม เป็นพระองค์แรก เขาจะต้องถวายความ

คุ้มครองป้องกันอย่างเต็มที่และให้สมพระเกียรติ ทั้งยังเปิดโอกาสให้ พันตำรวจเอก ประสาธน์ ซักถามข้อข้องใจทุกแง่ทุกประการได้ ในวันนั้นเอง นายพันตำรวจเอก โซโจโน พร้อมด้วยผู้บังคับการตำรวจสันติบาลอินโดนีเซีย ได้พา พ.ต.อ. ประสาธน์ และ พ.ต.ต. สุไชย ไปยังเมืองบันดุง โดยเครื่องบินของตำรวจได้พาไปพบกับหัวหน้าตำรวจที่บันดุง แล้วพากันไปดูที่ ซึ่งจะจัดเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ที่วิลลาเซ็มบากุนุง ส่วน ร.ต.ท. พยัคฆ์ สะหนิบุตร ซึ่งรู้ภาษาอินโดนีเซียดีได้แยกไปตรวจที่ประทับที่พระราชวังเนการา ในกรุงจาการ์ต้า.

วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ หัวหน้าตำรวจบันดุงได้พารองผู้บังคับการตำรวจสันติบาลไทยไปพบกับผู้บังคับการทหารบันดุง เพื่อทราบถึงการวางแผนถวายความอารักขาแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ผู้บังคับการทหารบันดุงได้อธิบายให้ฟังโดยละเอียด ต่อจากนั้นหัวหน้าตำรวจบันดุงได้พาไปดูเส้นทางที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรภูเขาไฟตังกูบันปราฮู ได้ไปตรวจถึงยอดภูเขาไฟ แล้วกลับกรุงจาการ์ต้า.

วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ พ.ต.อ. ประสาธน์ และนายตำรวจสันติบาลได้เข้าพบเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอินโดนีเซีย เพื่อทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนชาวอินโดนีเซีย และเหตุการณ์โดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งควรจะทราบไว้เป็นทางพิจารณาในการถวายความอารักขา.

วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ เจ้าหน้าที่ตำรวจสันติบาลอินโดนีเซียได้พา พ.ต.อ. ประสาธน์ กับพวกไปตรวจเส้นทางและสถานที่วังโบกอร์.

สถานที่นอกจากที่กล่าวนี้เนื่องจากเวลาไม่อำนวยให้เพราะใกล้กำหนดวันเสด็จฯ มาถึงและระยะทางแต่ละแห่งก็ห่างไกลกันมาก พ.ต.อ. ประสาธน์ จึงมิได้ไปตรวจดูสถานที่ด้วยตนเอง แต่เจ้าหน้าที่อินโดนีเซียผู้รับผิดชอบในเรื่องการถวายความปลอดภัยได้

นำแผนผังของสถานที่ที่จะไปประทับพักพร้อมทั้งแผนที่สังเขปแสดงเส้นทางเสด็จพระราช-ดำเนินมาชี้แจงอธิบายวิธีการถวายความอารักขาโดยละเอียดจนเป็นที่พอใจและเชื่อมั่นได้ว่า จะไม่มีข้อบกพร่องใด ๆ เกิดขึ้น.

เครื่องบินพระที่นั่งที่ใช้เป็นพระราชพาหนะ ทางกองทัพอากาศไทยได้จัดเครื่องบินแบบ ซี ๕๔ สกายมาสเตอร์ หมายเลข ๔๒๙๑๙ ถวาย ซึ่งเป็นเครื่องบินชนิด ๔ เครื่องยนต์ สมรรถนะของเครื่องบินพระที่นั่งลำนี้ได้เคยนำมากล่าวไว้แล้วโดยละเอียดในนิตยสาร *ตำรวจ* ฉบับเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ (เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมสหภาพพม่า) เจ้าหน้าที่ประจำเครื่องบินลำนี้ คือ

พล.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บังคับเครื่องบิน
น.ต. หาญ ศิริมาศ นายทหารนักบิน
น.ต. ถวัลย์ ผาสุกหัช นายทหารนักบิน
น.ต. ประสงค์ สุชีวะ นายทหารนักบิน
ร.อ. พร้อม ณ ถลาง นายทหารนักบิน
น.ต. เกียรติ เฟื่องวุฒิราญ นายทหารต้นหน
ร.ท. พลบ เวฬุนันท์ นายทหารฝ่ายการช่าง
จ.อ. สมบัติ บัวมัน พนักงานวิทยุ
นางสาวแน่งน้อย นิธิประภา พนักงานแอร์โฮสเตสส์

เครื่องบินพระราชพาหนะลำนี้หลังจากที่ได้ไปประเทศอินโดนีเซียแล้วยังได้ใช้เป็นพระราชพาหนะไปประเทศพม่าเมื่อวันที่ ๒ ถึง ๕ มีนาคม ๒๕๐๓ อีกด้วย แต่เป็นที่น่าเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ปรากฏว่าเครื่องบินลำนี้ได้ประสบอุบัทวเหตุเครื่องบินชนภูเขาจงไปที่เมืองไทเปไต้หวันเมื่อเวลา ๐๙.๓๓ น. ของวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๐๓ ในขณะเครื่องบินเพิ่งขึ้นพ้นจากสนามบินได้ไม่ถึง ๕ นาที ในการเดินทางกลับจากการประชุมชั้นผู้บัญชาการทหารอากาศแห่งประเทศภาคพื้นแปซิฟิคครั้งที่สามที่ไต้หวัน โดยพลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นหัวหน้าคณะผู้โดยสาร ตลอดจนเจ้าหน้าที่

ประจำเครื่องบินลำนี้เสียชีวิตหมดรวม ๑๘ คน ในจำนวนนี้รวมทั้ง พลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พลอากาศตรี สวน จิตต์ไพบูลย์ นาวาอากาศตรี ถวัลย์ ผาสุกหัช นาวาอากาศตรี หาญ ศิริมาศ เรืออากาศเอก สมคิด นามสุดใจ เรืออากาศโท ประเทือง คำโพธิ เรืออากาศตรี ชัยชาญ อรรถไพศาลสรุดี เรืออากาศตรี อัมพร เสถียรพจน์ จ่าอากาศเอก สำเริง ชัยยุทธ จ่าอากาศเอก ถนัด อาภัสสร รวมอยู่ด้วย.

วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เวลา ๐๘.๔๕ น. เครื่องบินพระที่นั่งออกเดินทางจากท่าอากาศยานดอนเมือง ได้มีเครื่องบินไอพ่นของกองทัพอากาศไทยคุ้มกันถวายความอารักขาไปจนพ้นเขตประเทศไทย เครื่องบินผ่านบัตเตอร์เวิธ (Butterworth) แหลมมลายูเมื่อเวลา ๑๑.๐๘ น. ในระหว่างเครื่องบินเดินทางนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์เหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๒ ให้แก่ ฯ พณ ฯ นายถนัด คอมันตร์ และ พล.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร และเหรียญรัตนาภรณ์ชั้น ๓ ให้แก่ น.อ. ไกวัลย์ ถาวรธาร นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณและเป็นเกียรติประวัติแก่ผู้ที่ได้รับเป็นที่ยิ่งที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์บนท้องฟ้า เครื่องบินบินอยู่ในระดับความสูงประมาณ ๘,๐๐๐ ฟีต อากาศปลอดโปร่ง เวลา ๑๓.๓๕ น. เจ้าหน้าที่ของเครื่องบินได้แจ้งให้ทราบว่าเครื่องบินกำลังบินผ่านเส้นอีเควเตอร์ทำให้รำลึกถึงพิธีข้ามเส้นอีเควเตอร์ของพวกชาวเรือ หากเดินทางมาทางเรือตอนนี้คงจะได้เห็นเขาทำพิธีข้ามเส้นอีเควเตอร์กัน พิธีนี้เท่าที่ทราบมาว่าเป็นงานสนุกมากมีการสมมติกันเป็นพระสมุทรและข้าราชบริพารของพระองค์ล้วนแต่แต่งกายแปลก ๆ ทำเป็นว่าขึ้นจากห้วงมหาสมุทรมาเยี่ยมเยียนเรือซึ่งต้องลอยลำอยู่ตรงเส้นอีเควเตอร์ที่จะข้ามไป ผู้บังคับการเรือก็ทำพิธีรับ เป็นการแสดงความเคารพมีการไต่ถามกันระหว่างพระสมุทรกับผู้บังคับการเรือพอสมควร เสร็จแล้วจึงจัดลูกเรือหรือผู้โดยสารในเรือที่ยังไม่เคยเดินเรือข้ามเส้นอีเควเตอร์เลย อาบน้ำฟอกสบู่ถูเนื้อถูตัวโกนหนวดโกนเครา ปฏิบัติกันเช่นนี้ตั้งแต่โบราณกาลมาแล้ว ถือกันว่า

เป็นการผูกลูกเรือใหม่ให้มีน้ำอดน้ำทน เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสชวาด้วยเรือรบพระที่นั่งมหาจักรี เรือได้มาถึงเส้นอีเควเตอร์ เมื่อเช้าวันที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ ก็ได้มีพิธีข้ามเส้นอีเควเตอร์นี้เช่นกัน ได้มีคำอธิบายไว้ในจดหมายเหตุรายวันพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เสด็จประพาสชวา พ.ศ. ๒๔๗๒ ซึ่งหม่อมเจ้า ดำรงค์ เทวกุล ทรงเรียบเรียงอธิบายถึงวิธีนี้ในครั้งนั้นว่าด้วย Ceremony of crossing the line เมื่อเรือพระที่นั่งถึงเส้นศูนย์กลางของโลกแล้วสมมติกันว่าเทพยดาผู้เป็นใหญ่ในมหาสมุทร (Neptune) พร้อมด้วยเทพธิดา (Aphrodite) และบริวารขึ้นมาบนเรือจากทะเลลึก เพื่อทำสัมพันธไมตรีและอวยชัยให้พรแก่ผู้ที่อยู่ในเรือนั้น พระยาราชวังสันแต่งกายเป็น Neptune นายทหารเรืออื่นเป็นเทพธิดาและบริวารเบ่าแตรเดินกระบวนแห่รอบเรือแล้วขึ้นไปบนดาดฟ้าชั้นบน Neptune บรรยายเรื่องพิธีนี้ พระราชท่านเครื่องราชอิสริยาภรณ์แก่ผู้โดยเสด็จ ฯ มาในเรือบางคน และดื่มถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี แล้วบังคับให้ทุกคนตัดผมโกนหนวดโกนเคราสระสางร่างกายลงอาบน้ำทะเลในถังกรุผ้าใบที่จัดทำขึ้น สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี กรมหมื่นอนุวัตร ฯ พระองค์เจ้าไตรทศ ฯ พระองค์เจ้าจิรศักดิ์ หม่อมเจ้าหญิงสีดา ฯ พระยาเทพอรชุน- หม่อมแก้ว ทองใหญ่ คุณหญิงบุรีนวราช คุณกอบแก้ว หลวงดำรง ฯ หลวงศิริสมบัติ นายศิริ ปลื้มรวยเพชร ถูกฟอกสบู่และลงอาบน้ำบางคนถูกกดน้ำด้วย หม่อมเจ้าดำรัสดำรงค์ หม่อมเจ้าถาวรมงคล พระยาไพชยนต์เทพ ถูกฟอกสบู่โกนหนวด ตัดผม (ไม่ได้ตัดและโกนจริง เป็นแต่เอาสบู่ฟอกหน้าเอามีดและกรรไกรโตปลอมทำเป็นทีตัด) เสร็จแล้ว Neptune อวยพรให้อยู่เป็นสุข และอนุญาตให้เดินทางต่อไปได้.

เครื่องบินพระที่นั่งผ่านสิงคโปร์มาได้ไม่นานนัก ก็เข้าเขตดินแดนอินโดนีเซีย ได้มีเครื่องบินมิกซ์ไอพ่นของกองทัพอากาศอินโดนีเซีย มาถวายความคุ้มกันเป็นเกียรติ เวลาประมาณ ๑๖.๐๐ น. เครื่องบินร่อนลงสู่สนามบินเคมายอรัล เมืองจาการ์ต้า (เวลาที่เมืองนี้เร็วกว่าที่กรุงเทพ ฯ ๑ ชั่วโมง) ท่าอากาศยานแห่งนี้ความสง่างามและความ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงยืนรับการเคารพจากการยิงสลุตของปืนใหญ่ที่สนามบิน เคมายอรัล กรุงจาการ์ต้า ขณะเครื่องบินพระที่นั่งมาถึง

ประชาชนชาวอินโดเนเซียมาเฝ้า ฯ รับเสด็จ ฯ ในระหว่างทางจากสนามบินไปสู่ที่ประทับ

กว้างขวางของอาคารบินและลานบินสู้ดอนเมืองของเราไม่ได้ ทางวิ่งของเครื่องบินลาดซีเมนต์ตลอด.

พิธีการถวายการต้อนรับ ณ สนามบินเคมายอรัลทางอินโดนีเซีย ได้จัดการดังนี้

เมื่อเครื่องบินพระที่นั่งลงจอดที่ลานบินเรียบร้อย เจ้าหน้าที่ของสนามบินนำบันไดเข้าเทียบประตูเครื่องบิน หลวงพินิจอักษร เอกอัครราชทูตไทย อธิบดีกรมพิธีการทูตอินโดนีเซีย องครักษ์ของประธานาธิบดีขึ้นไปบนเครื่องบินกราบบังคมทูลเชิญเสด็จฯ ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จฯ ออกจากประตูเครื่องบินมายืนบนบันไดเครื่องบิน บีนใหญ่ของอินโดนีเซียที่สนามบินยิงสลุตถวายความเคารพ ๒๑ นัด (พิธีตอนนี้เหมือนกับที่เวียตนาม แต่ที่พม่าได้กราบบังคมทูลเชิญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จ ฯ ลงมาถึงพื้นดินเชิงบันไดเครื่องบินก่อน จึงยิงสลุตถวายความเคารพ) เมื่อบีนใหญ่ยิงสลุตแล้วเสด็จพระราชดำเนินลงจากเครื่องบินพระที่นั่ง ที่เชิงบันไดเครื่องบินประธานาธิบดีซูการ์โนและบุตรสาวกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ดังต่อไปนี้ เข้าแถวรอรับตามลำดับคือ

นายซาโตโน ประธานสภาผู้แทนราษฎร และภรรยา
นายยวนดา รัฐมนตรีคนที่หนึ่ง และภรรยา
นายเวอร์โจโน โปรโจดิโกโร ประธานศาลยุติธรรม และภรรยา
หลวงพินิจอักษร เอกอัครราชทูตไทย ประจำอินโดนีเซีย และภรรยา
ดร. สุบันดริโอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และภรรยา
พล.อ. อับดุล ฮารีส นาซูติออน รัฐมนตรีว่าการกลาโหม และรักษาความปลอดภัย (เป็นผู้บัญชาการทหารบกอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย)
พล.ร.จ. เอฟ มาร์ตาตินาตา ผู้บัญชาการทหารเรือ (เป็นรัฐมนตรีโดยตำแหน่ง)

พล.อ.อ. สุรยาดี สุรยาดาร์มา ผู้บัญชาการทหารอากาศ เป็นรัฐมนตรีโดยตำแหน่ง

นายซูคาโน โยโยเนเกโร อธิบดีตำรวจ เป็นรัฐมนตรีโดยตำแหน่ง

นายตัมซิล ซูตานนารายอ ปลัดบัญชาการสำนักประธานาธิบดี

นายอิคซัน เอกอัครราชทูตอินโดนีเซียประจำประเทศไทยและภรรยา.

เมื่อล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จฯ ลงมาถึงพื้นดินเชิงบันไดเครื่องบิน ได้ทรงสัมผัสมือประธานาธิบดีซูการ์โนและบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลที่ยืนรอรับอยู่ดังกล่าวแล้ว นางพินิจอักษร ภรรยาเอกอัครราชทูตไทยทูลเกล้าฯ ถวายช่อดอกไม้แด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงแนะนำข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งอยู่ในขบวนผู้โดยเสด็จฯ เป็นทางการให้ประธานาธิบดีซูการ์โนรู้จัก อธิบดีกรมพิธีการทูตอินโดนีเซีย กราบบังคมทูลเชิญล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จฯ ขึ้นบนปะรำรับการเคารพหน้าแถวทหารกองเกียรติยศ ประทับรับการเคารพจากทหารกองเกียรติยศร่วมกับประธานาธิบดีซูการ์โน แตรวงบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและเพลงชาติอินโดนีเซีย ที่ข้างปะรำพิธีด้านหนึ่งเป็นพวกราชองครักษ์ของฝ่ายไทยยืน อีกด้านหนึ่งเป็นองครักษ์ของอินโดนีเซีย ซึ่งมีทั้งนายทหาร และนายตำรวจหญิงยืนสำหรับนายตำรวจหญิงมียศชั้นนายร้อยหนึ่งและจ่านายสิบตำรวจหนึ่ง จัดไว้ทำหน้าที่เป็นองครักษ์ประจำองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นายตำรวจหญิงทั้งสองคนนี้ ท่าทางคล่องแคล่วพูดภาษาอังกฤษได้ดีพอใช้ยังเป็นโสด สำหรับนายร้อยตำรวจหญิงสำเร็จมหาวิทยาลัยมาแล้ว พอแตรวงบรรเลงเพลงจบ นายทหารผู้บังคับแถวกองเกียรติยศได้เข้ามาถวายรายงานว่ากองเกียรติยศ พร้อมที่จะรับการตรวจ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เสด็จฯ ลงมาจากปะรำพิธีโดยมีประธานาธิบดีซูการ์โน ตามเสด็จลงมาด้วย เสด็จฯ ไปตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ แตรวงบรรเลงเพลงมาร์ช เสร็จแล้วล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จ และประธานาธิบดีซูการ์โนได้มาที่ปะรำพิธีอีกทีหนึ่ง ซึ่งอยู่หน้ากระโจมที่พักของบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาล ทูตานุทูตต่างประเทศ และแขกผู้มีเกียรติ

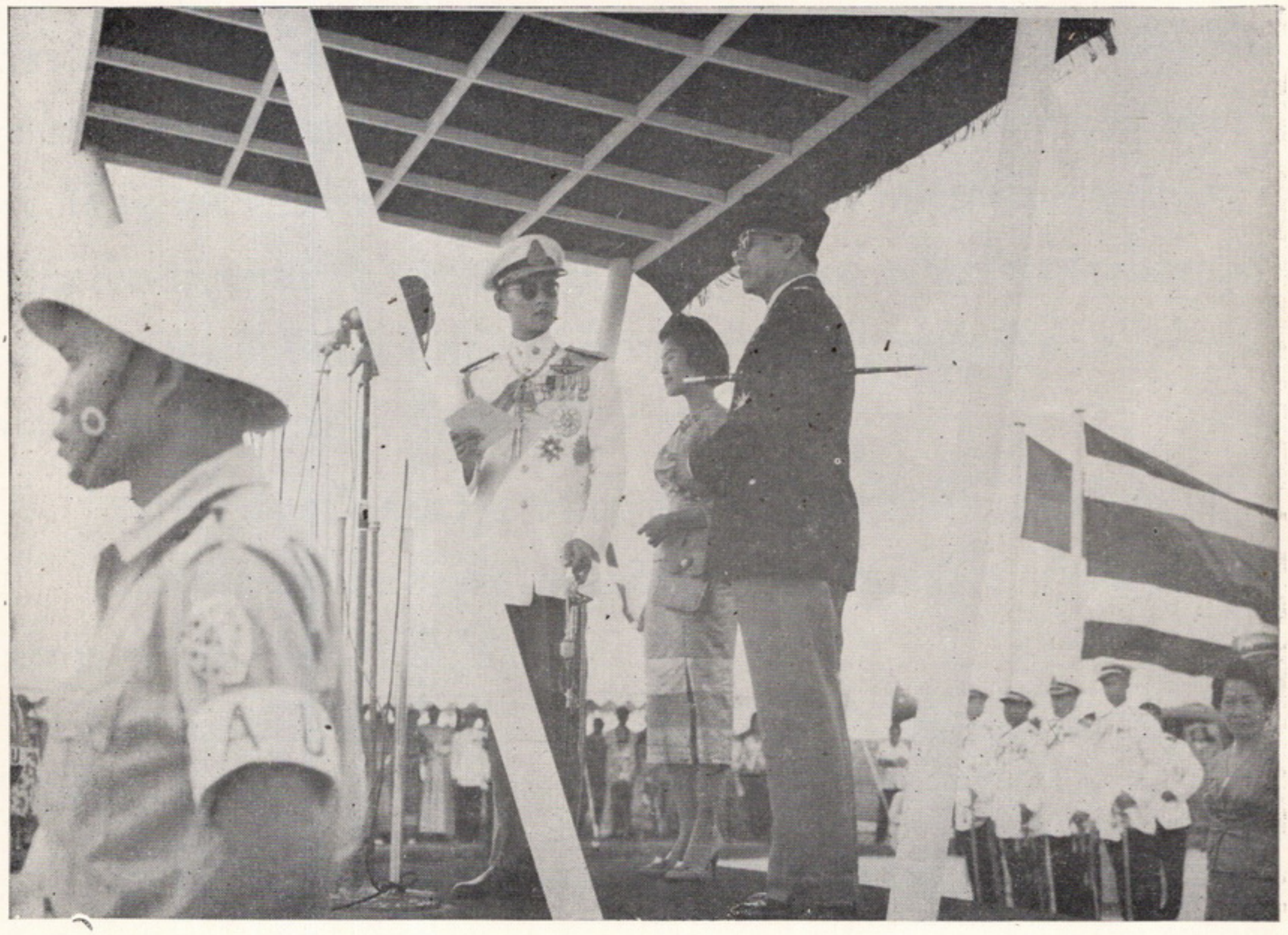

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ประทับรับการเคารพจากทหารกองเกียรติยศ ร่วมกับประธานาธิบดีซูกาโน ที่สนามบินเคมายอรัล

ประธานาธิบดีซูการ์โนได้กราบบังคมทูลถวายการต้อนรับเป็นภาษาอังกฤษ มีความว่า ประชาชนชาวอินโดนีเซียรู้สึกมีความชื่นชมยินดีที่ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จ ฯ มาเยือนอินโดนีเซียในครั้งนี้ ได้อ้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งมีอยู่แต่โบราณกาล กว่า ๖๐๐ ปีมาแล้ว ตั้งแต่สมัยที่เรียกชื่อประเทศไทยว่าประเทศสยาม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ทรงมีพระราชดำรัสตอบเป็นภาษาอังกฤษมีความว่า ทรงยินดีที่เสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งพระพุทธเจ้าหลวงและพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เคยเสด็จพระราชดำเนินมาแล้ว แล้วเสด็จ ฯ ลงจากปะรำพิธีมาประทับที่หน้ากระโจมที่พักของบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาล และทูตานุทูตต่างประเทศตลอดทั้งแขกผู้มีเกียรติ ทางการอินโดนีเซียได้จัดให้มีพิธีการเบิกตัวบรรดาบุคคลสำคัญดังกล่าวข้างต้นต่อล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ โดยจัดดังนี้

บรรดารัฐมนตรีในคณะรัฐบาลนายยวนดา รัฐมนตรีคนที่หนึ่งเป็นผู้เบิก

บรรดาทูตานุทูตและกงสุลชาวต่างประเทศ ดร. สุบันดริโอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้เบิก

คหบดีและผู้มีเกียรติอื่น ๆ ชาวอินโดนีเซีย อธิบดีกรมพิธีการทูตของอินโดนีเซียเป็นผู้เบิก

เจ้าหน้าที่และครอบครัวของสถานเอกอัครราชทูตไทย หลวงพินิจอักษรเอกอัครราชทูตไทย เป็นผู้เบิก.

เมื่อเสร็จพิธีการเบิกแล้ว ประธานาธิบดีซูการ์โน ได้ทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินผ่านแถวประชาชน ซึ่งนายกเทศมนตรีเมืองจาการ์ต้าเป็นผู้จัด แถวประชาชนจัดเป็นสองแถวหันหน้าเข้าหากัน มีทั้งชายและหญิงแต่งกายตามขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นเมืองของชาวเกาะต่าง ๆ การเชิญเสด็จ ฯ ผ่านแถวประชาชนเหล่านี้เปรียบเสมือนหนึ่งว่าเป็นการเชิญเสด็จ ฯ เข้าเมืองอินโดนีเซียแล้ว เพราะมีผู้แทนของประชาชนในเครื่องแต่งกายเผ่าต่าง ๆ คอยรับเสด็จอยู่ เสด็จ ฯ ผ่านแถวประชาชนเหล่านี้แล้ว ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ประทับรถยนต์ร่วมกับประธานาธิบดีซูการ์โน รถยนต์ขบวนเสด็จ ฯ ออก

จากสนามบินเคมายอรัล ตรงมายังวังเมอเดกา ซึ่งเป็นทำเนียบที่พักของประธานาธิบดี การถวายความอารักขาในขบวนเสด็จฯ และตามเส้นทางเสด็จคงคล้ายคลึงกับเวียตนาม โดยมีรถจักรยานยนต์เดี่ยว ประมาณ ๒๐ คัน และรถยนต์วิทยุนำและแซงการรักษาการตามถนน ใช้ทหารและตำรวจในเครื่องแบบยืนเรียงรายติดๆ กันทั้งสองฟาก ทุกคนใช้อาวุธปืนกลมือ ในจาการ์ต้านี้มีพลเมืองหนาแน่นมาก (ประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คน) ถนนในเมืองไม่ดีกว่ากรุงเทพฯ เรานัก ตึกรามสองฟากถนนส่วนมากเป็นชั้นเดียวและสองชั้นแบบเก่าๆ ตึกสูงๆ แบบสมัยใหม่ไม่ค่อยมี รถต่างๆ ตามถนนวิ่งกันขวักไขว่ โดยเฉพาะรถยนต์วิ่งเร็วมาก รถจักรยานสามล้อที่นี่เรียกกันว่า "เบจัค" ผู้โดยสารนั่งข้างหน้า คนขับขี่อยู่ข้างหลังมีใช้อยู่มาก ได้ผ่านสนามกีฬาซึ่งอยู่ในระหว่างการก่อสร้างโดยรัสเซียช่วยเหลือ เป็นสนามกีฬาใหญ่โตกว้างขวางมากจุคนประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ คน เป็นการสร้างเตรียมรับกีฬาเอเชียนเกมส์ ซึ่งประเทศอินโดนีเซียเป็นเจ้าภาพในอีกสองปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๐๕) ตามเส้นทางเสด็จพระราชดำเนิน มีประชาชนเรียงรายต้อนรับอยู่สองฟากทางแน่นขนัด ผิวพรรณหน้าตาและการแต่งกายคล้ายคลึงกับชาวไทยทางภาคใต้ของเรา ก่อนจะถึงวังเมอเดกา ขบวนเสด็จฯ ได้ผ่านพิพิธภัณฑ์สถาน ได้เห็นช้างโลหะยืนบนแท่นตั้งอยู่เป็นสง่าหน้าตึกพิพิธภัณฑ์ เป็นช้างโลหะที่พระพุทธเจ้าหลวงพระราชทานให้เป็นที่ระลึกในโอกาสที่เสด็จฯ ประพาสชวา.

เมื่อรถยนต์พระที่นั่งมาถึงวังเมอเดกาแล้วได้เสด็จพระราชดำเนินผ่านแถวสุภาพสตรีชาวเมืองในเครื่องแต่งกายตามประเพณีของชาวเกาะต่างๆ ซึ่งเข้าแถวเรียงรายรับที่เชิงบันไดวังเมอเดกา ขณะเสด็จพระราชดำเนินผ่านสุภาพสตรีเหล่านี้ได้โปรยดอกไม้ต้อนรับเป็นการถวายพระพร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ได้ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับประธานาธิบดีซูการ์โน สักครู่ประธานาธิบดีซูการ์โนได้นำเสด็จฯ ทอดพระเนตรห้องรับแขก ห้องทำงานภายในวังเมอเดกา ซึ่งทุกห้องประดับประดาด้วยภาพเขียนสีน้ำมัน รูปปั้น แสดงฝีมือการปั้นและการแกะสลัก แล้วจึงเสด็จฯ ไปยังวังเนการาที่ประทับ ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับวังเมอเดกา

ผู้โดยเสด็จพระราชดำเนินชั้นผู้ใหญ่บางท่าน ทางการอินโดนีเซียจัดให้พักภายในบริเวณวังเนการาที่ประทับ ส่วนที่เหลือเขาจัดให้พักที่ตึกรับรองของทางราชการ ซึ่งอยู่ห่างจากวังเนการาประมาณ ๔–๕ ก.ม. ที่หน้าวังเนการาที่ประทับมีคลองคล้ายคลองหลอดของเรา มีถนนเลียบสองฝั่งคลองเหมือนกัน สองฝั่งคลองก่อคอนกรีตตลอดมีบันไดลงไปในคลองเจาะไว้เป็นระยะ ๆ ทั้งสองฝั่งอย่างเดียวกันความกว้างของคลองก็ใกล้เคียงกัน กล่าวกันว่าพระพุทธเจ้าหลวงทรงนำมาเป็นแบบปรับปรุงคลองหลอดของเรา เมื่อได้ทอดพระเนตรคลองนี้คราวเสด็จประพาสชวา ในวันต่อมาตอนกลางวันข้าพเจ้าได้เห็นคนนั่งถ่ายอยู่ริมคลองวางหน้าตาเฉย โดยถ่ายลงคลองทั้ง ๆ ที่บริเวณใกล้เคียงกันนั้นมีคนลงไปลอยคออาบน้ำในคลองและซักผ้าอยู่ที่บันไดท่าน้ำก็มี เห็นแล้วนึกถึงคลองบางลำภู, คลองมหานาคบ้านเราเมื่อสมัย ๑๐ กว่าปีมานี้ ในคลองเต็มไปด้วยสิ่งปฏิกูลลอยพ่องไม่น้อยหน้าคลองหลอดของอินโดนีเซียนี้เหมือนกัน นับว่าความมักง่ายของพวกเราในสมัยนั้นพอ ๆ กันกับเขา ของเรายังดีที่เดี๋ยวนี้สภาพอย่างนั้นค่อยหายไป เห็นแล้วอดสังเวชใจมิได้ ความเจริญทางวัตถุของเมืองนี้ล้ำหน้าความเจริญทางใจไปมากเอาการ เพราะความมักง่ายนี่เอง คราวใดโรคติดต่อเช่นอหิวาตกโรคหรือไข้ทรพิษระบาด คราวนั้นบ้านเมืองที่มีพวกมักง่ายเหล่านี้อยู่ มักประสบเคราะห์กรรมอย่างหนัก การรักษาหรือจะดีเท่ากับการป้องกัน การช่วยกันรักษาความสะอาด นอกจากจะเป็นเครื่องป้องกันโรคภัยแล้วยังเป็นการส่อแสดงถึงวัฒนธรรมของบุคคลภายในชาติด้วย ชาติที่เจริญและมีอารยธรรมดีบุคคลในชาติย่อมเป็นผู้รักสวยรักงามมีระเบียบวินัยและรักความสะอาด.

วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เวลา ๑๐.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้าให้แก่ประธานาธิบดีซูการ์โน.

เวลา ๑๑.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่บุคคลสำคัญของประเทศอินโดนีเซีย คือ

๑. รัฐมนตรีคนที่หนึ่ง
๒. รองรัฐมนตรีคนที่หนึ่ง
๓. ประธานสภาผู้แทนราษฎร
๔. ประธานศาลยุติธรรม
๕. รองประธานคณะมนตรีที่ปรึกษาสูงสุด
๖. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
๗. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและรักษาความปลอดภัย

และยังได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ให้แก่เจ้าหน้าที่ของทางการอินโดนีเซียที่มีส่วนในการถวายการต้อนรับในครั้งนี้ทั้งหญิงชายอีกเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนี้รวมทั้งนายทหารองครักษ์และนายตำรวจหญิงด้วย.

เวลา ๑๖.๓๐ น. ทางการได้จัดการแสดงเขียนลวดลายผ้าโสร่งปาเต๊ะ (Batik) ซึ่งเป็นศิลปอย่างหนึ่งของอินโดนีเซีย ณ วังเนการาที่ประทับ การทำลวดลายผ้าโสร่งนี้มีสองวิธี คือใช้วิธีเขียนด้วยมือและพิมพ์ด้วยแบบพิมพ์ วิธีเขียนด้วยมือต้องจำหน่ายราคาแพงกว่าวิธีพิมพ์ด้วยแบบพิมพ์ เพราะต้องใช้ความประณีตมากกว่า.

วิธีทำผ้าโสร่งปาเต๊ะนั้น เริ่มด้วยการนำผ้าขาวมาซักให้สะอาดก่อนแล้วลงแป้งให้แข็ง ต่อจากนั้นใช้ดินสอเขียนแบบและลวดลายตามที่เห็นว่าสวยงาม เสร็จแล้วเอาขี้ผึ้งเทลงไปตามส่วนที่ไม่ต้องการให้เป็นสีน้ำเงินแล้วจุ่มผ้าชุบขี้ผึ้งลงไปในสีน้ำเงิน ส่วนที่ไม่มีขี้ผึ้งกันไว้ก็ย้อมติดเป็นสี ต่อจากนั้นเอาขี้ผึ้งที่ลงไว้ออกแล้วทาใหม่ตามส่วนที่ไม่ต้องการให้เป็นสีเหลือง เสร็จแล้วย้อมผ้าสีเหลืองตามวิธีที่เล่ามา ต้องการจะให้มีสีอะไรบ้างก็ทำวิธีนี้เรื่อยไป สีที่นิยมกันคือสีน้ำเงิน น้ำตาล และขาว บางแห่งก็เพิ่มสีเข้าไปอีก สีที่ทำยากและแพงคือสีทองทั้งผืน

หลังจากการแสดงวิธีเขียนลวดลายผ้าโสร่งปาเต๊ะแล้ว ทางการได้นำสตรีนางแบบสวมเสื้อผ้าผลิตภัณฑ์ภายในประเทศแต่งกายตามขนบธรรมเนียมประเพณีชาวพื้นเมืองมาให้ทอดพระเนตรอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทอดพระเนตรการประดิษฐ์ลายโสร่ง ซึ่งทางการอินโดนีเซียได้จัดให้มีขึ้น ณ ที่ ประทับวังเนการา

กระบวนแห่ประเพณีตั้งแต่ก่อนเกิดจนสิ้นสุดแห่งชีวิต ซึ่งจัดถวายทอดพระเนตรที่เดนปาซาร์ในวันเดียวกัน ภาพนี้เป็นขบวนแห่คู่บ่าวสาวในพิธีแต่งงาน

เครื่องแต่งกายของสตรีอินโดนีเซียประกอบด้วย “เคน” (ผ้านุ่งพันแน่นรอบกาย) ไม่เหมือนโสร่ง เพราะโสร่งนั้นเย็บติดกันเป็นถุง แต่เคนเป็นผ้าทั้งผืน จีบชายไว้ข้างหน้าสูงเหนือพื้น ๓–๔ นิ้วและ “กาบายา” (เสื้อตัวพีตแขนยาว) ผ้านุ่งและเสื้อนี้เป็นเครื่องแต่งกายสำคัญของสตรีอินโดนีเซีย ส่วนสีของเสื้อแบบและวิธีนุ่งเคนของสตรีนั้นเป็นเครื่องแสดงว่าผู้นุ่งมาจากส่วนใดของเกาะ เช่นสตรีในชวาตะวันตก ใช้ผ้านุ่งพันรอบกาย มีชายห้อยอยู่ข้างหน้า ส่วนสตรีในชวากลาง และตะวันออกชอบนุ่งผ้าจีบชายไว้ข้างหน้าและมีจีบเล็ก ๆ อยู่ทางขวา สตรีสุมาตราสวมเสื้อตัวยาวเกือบถึงเข่า และหลวมเรียกว่า “บัดยูกูรุง” สวมรองเท้าแตะส้นสูงและใช้ผ้าห่มพาดไหล่ข้างหนึ่ง สตรีมุสลิมในอินโดเนเซียใช้ผ้าคลุมศีรษะแต่ไม่บีดหน้า ถ้าไม่คลุมศีรษะก็ใช้เป็นผ้าห่มคลุมไหล่หรือสะพายเฉียง การแต่งผมเกล้ามวยทำกันทุกคน รองเท้าใช้รองเท้าสานส้นสูง

เวลา ๑๙.๑๕ น. ถึง ๒๑.๑๕ น. ประธานาธิปดีซูการ์โน ได้จัดงานเลี้ยงอาหารค่าที่วังเมอเดกา เพื่อถวายพระเกียรติแด่ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ในโอกาสที่มาเยือนประเทศอินโดนีเซียหลังจากงานเลี้ยงแล้ว (เวลา ๒๑.๓๐ น. ถึง ๒๓.๑๐ น.) ประธานาธิบดีซูการ์โน ได้จัดให้มีการแสดงทางวัฒนธรรมของอินโดนีเซีย ถวายให้ทอดพระเนตรที่ห้องโถงภายในวังเนการาที่ประทับ การแสดงแบ่งออกเป็น ๑๑ ฉาก ซึ่งในการแสดงนี้ฉากที่ ๒ เป็นการแสดงของ ด.ญ. ระมาวะตี ธิดาของประธานาธิบดีซูการ์โน เป็นการฟ้อนรำแบบปามินโด การฟ้อนรำแบบนี้ตัดตอนมาจากนิยายชุดบั่นหยี (Pandji Cycles) ซึ่งพรรณนาถึงมกุฎราชกุมารระเด่นบั่นหยี อิเหนากะหรัดติปาตี (Raden Pandji Hinu Kertapati) มาจากอาณาจักรเจงกาลา (Djenggala) ในชวาตะวันออกเมื่อ พ.ศ. ๑๕๖๒–๑๖๕๘ ในคราวที่พระองค์เดินทางออกจากประเทศท่องเที่ยวผจญภัยไปตามที่ต่าง ๆ โดยไม่หวั่นเกรงภยันตรายทั้งปวง บทบาทลีลาการฟ้อนรำและดวงหน้าแสดงให้เห็นลักษณะท่วงทีอันทรนงไม่หวาดกลัวและพร้อมที่จะต่อสู้.

ที่ห้องโถงใหญ่ซึ่งมียกพื้น จัดเป็นที่แสดงทางวัฒนธรรมนี้ ที่ฝาผนังของห้องมีแผนที่สีทองขนาดใหญ่แสดงเกาะต่าง ๆ ของอินโดนีเซียปรากฏอยู่ เหนือแผนที่ประเทศอินโดนีเซียเป็นภาพครุฑขนาดใหญ่ซึ่งเป็นตราประจำชาติของอินโดนีเซีย.

ตราครุฑเครื่องหมายประจำชาติของอินโดนีเซียมีความหมายและที่มาดังนี้ ครุฑเป็นเครื่องหมายแห่งอำนาจ ที่คอครุฑอันเป็นสีรามีโล่แขวนรูปคล้ายหัวใจ หมายถึงการต่อสู้ป้องกันดินแดนและชาวเมือง มีกข้างหนึ่งมีขน ๑๗ ขน ที่หางมี ๘ ขน อันเป็นที่ระลึกวันสำคัญในประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซีย คือวันที่ ๑๗ แห่งเดือนที่ ๘ (สิงหาคม) ค.ศ. ๑๙๔๕ อันเป็นวันประกาศเอกราช ครุฑได้เหยียบอักษรไว้เป็นภาษากวี คือภาษาอินโดนีเซียโบราณว่า "Bhirneka Turggal Ika" แปลว่า "ความสามัคคีระหว่างต่างเหล่า" แสดงเจตนาของชนในแคว้นทั้งหลายของอินโดนีเซียว่าได้ร่วมสามัคคีกัน คำขวัญที่เขียนไว้นี้ได้มาจากคำโคลงชวาโบราณซึ่งกวีเอกคนหนึ่งในสมัยมัชปาหิตชื่อ มาปู ตุนตูลา แต่งไว้ สีเหลืองทองคำอันเป็นสีตัวครุฑ แสดงถึงความรุ่งเรืองแห่งประชาชาติและเกียรติแห่งรัฐ สีแดงขาวบนพื้นโล่ได้มาจากสีธงชาติเดิม เส้นนอนบนโล่หมายถึงเส้นอีเควเตอร์ผ่านเกาะสุมาตรา กาลิมันตัน (บอร์เนียว) ซูลาเวซี (ซีลีบิส) และอีเรียน (นิวกินี) เส้นนี้เป็นเครื่องหมายสำคัญเตือนใจว่าอินโดนีเซียเป็นรัฐเดียวเท่านั้น บนทางผ่านของเส้นอีเควเตอร์ที่ได้คืนมาซึ่งเอกราชและอธิปไตยด้วย ภาพทั้ง ๕ บนโล่ หมายถึงหลักสำคัญ ๕ ประการ แห่งรัฐที่เรียกว่า ปัญจศีลา ดาวหมายถึงความยึดมั่นในพระเจ้า, หัวกระบือป่า หมายถึงอำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชน, ต้นไม้ หมายถึงชาตินิยม, กึ่งผ้ายและรวงข้าว หมายถึงความยุติธรรมในสังคม, โซ่ หมายถึงมนุษยธรรมและหลักสมภาพในระหว่างมนุษย์

ไทยกับอินโดนีเซียต่างก็มีความนิยมครุฑ เป็นสัญญลักษณ์ประจำชาติด้วยกัน ในปัจจุบันนี้ตราของทางราชการและแม้ในธนบัตรของเราก็ใช้เครื่องหมายตราครุฑอยู่ ที่เป็นดังนี้ เห็นจะเนื่องด้วยเราและอินโดนีเซียต่างก็ได้รับวัฒนธรรมของอินเดียมาด้วยกัน เพราะในลัทธิฮินดูนับถือกันว่าครุฑเป็นพาหนะของพระวิษณุที่สามารถพาพระองค์ไปสู่ที่ที่หมายใดๆ ได้ในชั่วครู่ นอกจากนั้นตามเรื่องราวของรามายณะและมหาภารตะ ครุฑเป็นนกที่ฉลาดเฉลียวทรงพละกำลังยิ่งใหญ่และมีจิตใจกล้าหาญ ประกอบด้วยความซื่อสัตย์ อินโดนีเซียเรียกครุฑว่า การูดา ครุฑของไทยกับของอินโดนีเซียมีรูปร่างแตกต่างกันโดยของเขามีรูปร่างคล้ายนกมาก ส่วนของเรามีลักษณะละม้ายมาข้างคน.

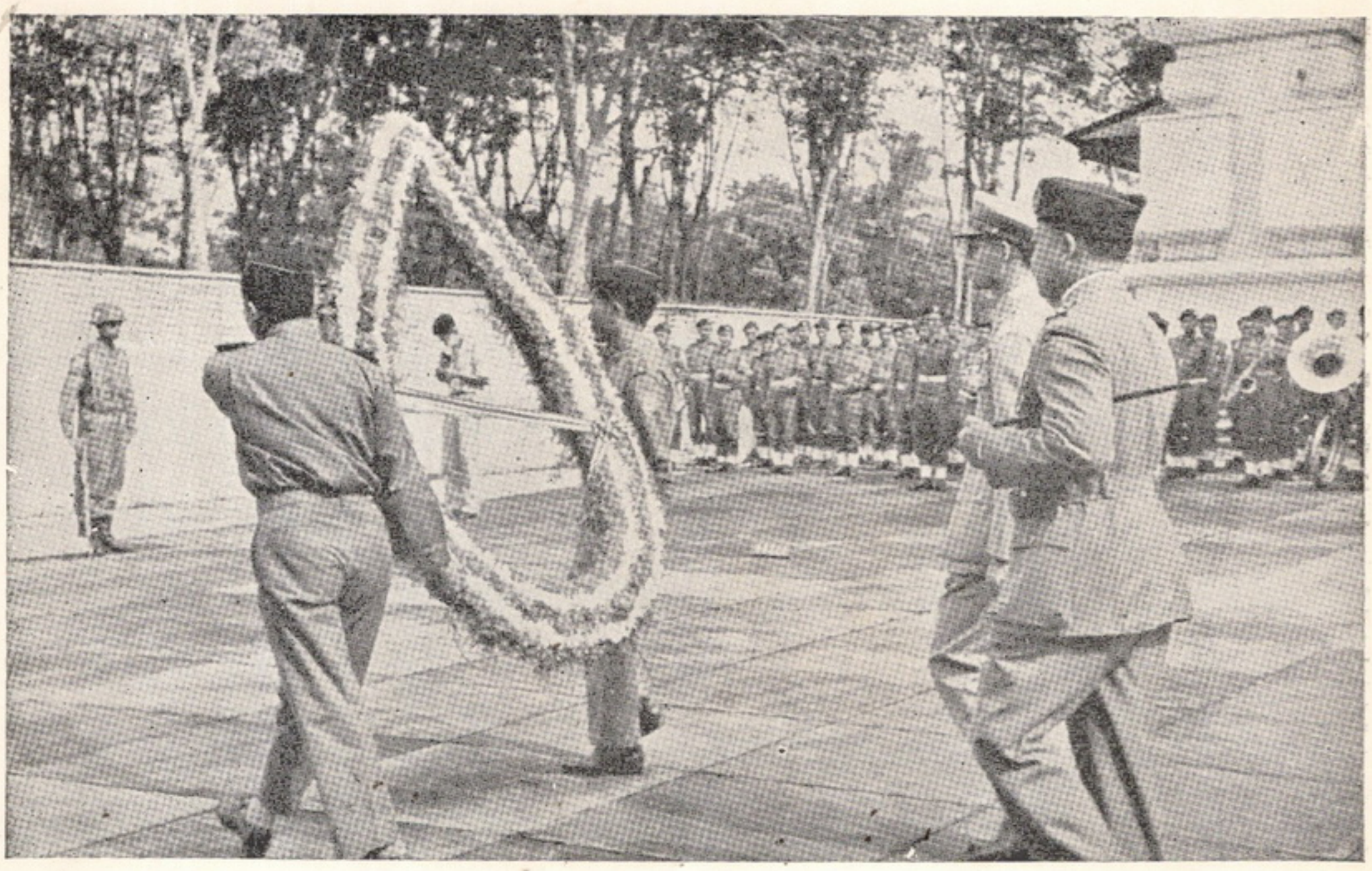

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางพวงมาลา
ณ อนุสรณ์วีรชน ที่เสียชีวิตในการกอบกู้อิสรภาพที่ ตามานพัลวัน

ฯ พณ ฯ ประธานาธิบดีซูการ์โน ถวายการเลี้ยงพระกระยาหารค่ำ ณ ที่ประทับ

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง ๐๙.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางพวงมาลา ณ ตูกูเคเมอเตกาน (อนุสาวรีย์อิสรภาพ) ซึ่งเป็นอนุสรณ์แห่งการประกอบอิสรภาพ แล้วเสด็จ ฯ ไปทรงวางพวงมาลา ณ ตามันปาห์ลาวัน (สุสานวีรชน) ซึ่งอยู่ไม่ห่างกันนัก.

เวลา ๑๐.๔๕ น. เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์จากวังเนการา ซึ่งเป็นที่ประทับ ไปยังวังโบกอร์.

เมืองโบกอร์อยู่ห่างจากจาการ์ต้าไปทางใต้ประมาณ ๓๓ ไมล์ มีชื่อเสียงในฐานะเป็นศูนย์กลางทางวิทยาศาสตร์ มีสถาบันที่มีชื่อเสียงอยู่หลายแห่งคือ สถานีทดลองการเกษตร, การป่าไม้, ห้องปฏิบัติการค้นคว้าทางเคมีและสถาบันการค้นคว้าเรื่องยาง มีพลเมืองประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน เป็นเมืองตากอากาศบนภูเขา อากาศดีมาก ตัวเมืองตั้งอยู่บนเนินสูงกว่าระดับน้ำทะเล ๘๕๐ ฟีต วังโบกอร์สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๒๘๘ ผู้สำเร็จราชการฮอลันดา ได้มาสร้างทำเนียบราชการไว้อย่างสวยงามที่เมืองนี้ เป็นตึกชั้นเดียว สร้างตามแบบสถาปัตยกรรมของชาวตะวันตก มีอาณาเขตกว้างขวาง ปลูกไม้ดอกไม้ใบไว้ร่มรื่นสวยงาม ภายในบริเวณมีกวางดาวเลี้ยงไว้จนเชื่องจำนวนมาก วังโบกอร์นี้มีเนื้อที่ติดต่อกับสวนพฤกษชาติ ซึ่งมีอาณาเขตประมาณ ๗๐๐ ไร่ ที่สวนพฤกษชาตินี้ได้รวบรวมพฤกษชาติเมืองร้อนไว้มากมายหลายชนิด นับว่าเป็นสวนพฤกษชาติที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในตะวันออกไกล.

เวลา ๑๒.๐๐ น. เสด็จถึงวังโบกอร์.

เวลา ๑๗.๐๐ น. เสด็จ ฯ เยี่ยมสวนพฤกษชาติซึ่งอยู่บริเวณติดต่อกับวังโบกอร์ที่ประทับ.

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เวลา ๐๗.๓๐ น. เสด็จ ฯ ไปบันดุงโดยรถยนต์.

เวลา ๐๙.๔๕ น. ถึง ๑๐.๓๐ น. ระหว่างทางได้มาแวะที่วังจิปานัส ซึ่งเป็น

ที่พักร้อนของทางราชการบนเขา ที่แห่งนี้มีบริเวณกว้างขวางปลูกไม้ดอกไม้ใบไว้อย่างสวยงามเป็นระเบียบและภายในบริเวณมีบ่อน้ำร้อนคล้ายที่ศรีราชาของเรา เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ มาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๒ ก็ได้มาทอดพระเนตรสถานที่แห่งนี้เช่นเดียวกัน.

เวลา ๑๓.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินถึงเมืองบันดุง.

บันดุง เป็นเมืองหลวงของมณฑลชวาตะวันตกตั้งอยู่บนเนินเขา มีชื่อว่าเป็นเมืองที่มีอากาศอบอุ่นและมีภูมิประเทศอันสวยงาม สูงจากระดับน้ำทะเล ๒,๐๐๐ ฟีต พลเมืองทั้งหมดมีอยู่ประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ คน มีโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยาควินินซึ่งใหญ่มากเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยเทคนิคแห่งมหาวิทยาลัยบันดุงซึ่งประธานาธิบดีซูการ์โนได้รับปริญญาวิศวกรรมโยธาจากมหาวิทยาลัยแห่งเมืองนี้ บันดุงเป็นเมืองที่สะอาดมีต้นไม้ร่มรื่นอยู่ริมถนน มีสวนสาธารณะและสวนดอกไม้จนได้ชื่อว่าเป็น “ปารีสชวา” การที่ได้รับสมญานามเช่นนี้มิใช่เพราะความทันสมัยและประชาชนแต่งกายดี หากแต่เป็นเพราะพลเมืองของท้องถิ่นมีความร่าเริงคล้ายกับชาวปารีส.

ที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ตั้งอยู่บนเนินเขามีชื่อว่า “วิลลาเซ็มบากุนุง” เป็นตึกสองชั้นไม่ใหญ่โตนัก แต่ทิวทัศน์โดยรอบ ๆ ดูสวยงามมาก

เวลา ๑๖.๓๐ น. เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์ไปฟังการร้องเพลงประสานเสียง (Aubade) ของนักเรียนหญิงชายแห่งเมืองบันดุง ซึ่งมาร่วมร้องประสานเสียงเป็นจำนวนพัน ๆ คน บนดาดฟ้าของที่ทำการประปาในเมืองซึ่งสร้างเป็นลานกว้างขวางมาก การร้องเพลงมีผู้อำนวยเพลงยืนอยู่ในที่สูงคอยให้จังหวะ เพลงที่ร้องเนื้อร้องเป็นภาษาอินโดนีเซีย ส่วนมากเป็นเพลงปลุกใจให้เกิดความรักชาติ เกิดความสามัคคีในชาติ ทำนองเป็นเพลงสากล มีวงดนตรีของนักเรียนคลอไปด้วย เมื่อได้ฟังเสียงเด็กนักเรียนเหล่านี้ร้องเพลง และได้เห็นเนื้อร้องในบทเพลงแล้วทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้สึกเห็นพ้องว่าวิธีการแทรกซึมความรักชาติ ความสามัคคีของบุคคลภายในชาติที่เริ่มต้นจากอนุชนเหล่า

น้ำก่อนเป็นของที่ประเสริฐยิ่ง เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า และวิธีการสอดแทรกความรู้สึกโดยใช้เครื่องช่วย ย่อมเป็นของยั่วยุให้เด็กสนุกสนานไม่เบื่อหน่ายง่าย การร่วมกันร้องเพลงในจำนวนคราวละมาก ๆ ในโอกาสที่สำคัญ ๆ เช่นนี้ จะสร้างความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นได้ทางหนึ่ง.

วันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เวลา ๐๘.๓๐ น. เสด็จพระราชดำเนินจากที่ประทับ ไปทอดพระเนตรภูเขาไฟตงกูบันปราฮู ระยะทางจากบันดุงไปภูเขาไฟแห่งนี้ ประมาณ ๑๐๐ กิโลเมตร ขนาดกรุงเทพ ฯ บางแสน ถนนลาดยางเรียบ บันดุงเป็นเมืองที่ราบสูงอย่างเชียงใหม่ อากาศก็เย็นคล้าย ๆ กัน ในวันที่เสด็จ ฯ ไปนี้อากาศเย็นจัดจนเป็นละอองน้ำในอากาศโดยทั่ว ๆ ไป การเดินทางยิ่งใกล้ภูเขาไฟตังกูบันปราฮูเข้าไปก็ผ่านเขาลูกย่อม ๆ มากขึ้น เขาทุกลูกล้วนแต่ทำไร่ตั้งแต่ยอดลงมาจนถึงเชิงเขาไม่มีที่ดินที่เปล่าประโยชน์เลย ถ้าไม่ปลูกข้าวก็ทำไร่ น่าชมการชลประทานของเขาที่สร้างไว้มาก แบ่งน้ำที่ไหลลงจากเขาให้กระจายไปทั่วกัน ไร่บนเขาจึงมีน้ำไหลผ่านอยู่ตลอดเวลา ภูเขาไฟตังกูบันปราฮูสูงกว่าระดับน้ำทะเล ๑,๘๓๐ เมตร มีหอคอยเล็ก ๆ อยู่ริมปล่อง ทางการได้ทำรั้วไม้กั้นไว้เป็นบางตอนในตอนที่เห็นว่าเป็นอันตราย ภูเขาไฟลูกนี้ประทุครั้งสุดท้าย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๙ และต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ยังปรากฏว่ามีกลิ่นกำมะถันพลุ่งขึ้นมามาก จนต้องห้ามคนมาชมเป็นเวลาถึง ๓ เดือน ปล่องภูเขาไฟนี้มีชื่อว่า "กาวาราตู" แปลว่ามหาราช ในวันที่เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรยังมีควันกรุ่นๆ พลุ่งขึ้นมาจากช่องภูเขาไฟได้กลิ่นกำมะถันอ่อนๆ.

จากภูเขาไฟตังกบันปราฮู ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังสนามบินฮูเซนซาสตราเนการาเมืองบันดุงเพื่อเสด็จ ฯ ต่อไปยังเมืองจ๊อกจาการ์ตา ที่สนามบินแห่งนี้ประธานาธิบดีซูการ์โนได้แยกทางไปคอยรอรับเสด็จ ฯ ล่วงหน้าที่เมืองบาหลี

เวลา ๑๒.๔๕ น. เสด็จ ฯ ถึงสนามบินซูตจิปโต มากูโว เมืองจ๊อกจาการ์ตา ที่เมืองนี้การปกครองภายในสุลต่านผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้บริหาร ประธานาธิบดีซูการ์โน

จึงไม่ติดตามมา มอบให้เป็นหน้าที่สุลต่านถวายการต้อนรับ สุลต่านฮามังกูมูโวโนที่ ๙ ผู้ว่าราชการเมืองจ๊อกจาการ์ตา พร้อมกับคณะกรรมการเมืองได้มาถวายการต้อนรับที่สนามบิน อากาศในเมืองนี้ร้อนอบอ้าวเช่นเดียวกับบ้านเรา ผิดกับที่บันดุงซึ่งอบอุ่นสบาย ที่เมืองนี้ใช้รถจักรยานสองล้อกันมาก ถนนทุกถนนจอแจไปด้วยรถจักรยาน ทางการจัดให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถประทับพักที่ทำเนียบราชการ Gedung Agung ซึ่งแต่เดิมเป็นวังของสุลต่าน

เวลา ๑๖.๓๐ น. ได้เสด็จ ฯ ไปทรงวางพวงมาลาที่สุสานวีรชน ได้ทรงโปรยดอกไม้ลงบนสุสานของวีรชนตามประเพณีของเมืองนี้ด้วย.

เวลา ๑๗.๑๕ น. ได้เสด็จพระราชดำเนินไปที่มหาวิทยาลัยกาดจาห์มาดา ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้อธิการบดีได้ทูลเกล้า ฯ ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตทางวัฒนธรรมแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ด้วย กาดจาห์มาดาชื่ออันเป็นมงคลนามของมหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นชื่อของอัครมหาเสนาบดีของพระเจ้าฮายัมวุรุคในสมัยราชอาณาจักรมัชปาหิต ซึ่งชาวอินโดนีเซียยกย่องบูชาในความปรีชาสามารถและเป็นผู้เก่งกาจในการรบสามารถรวบรวมดินแดนอินโดนีเซียเข้ามาไว้ได้ทั้งหมด เป็นคนแรกที่จัดทำประมวลกฎหมายของชวาและจัดวางระเบียบการปกครองต่าง ๆ ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. ๑๗๐๖

วันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เวลา ๐๙.๓๐ น. ถึง ๑๑.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ ได้เสด็จ ฯ ไปเยี่ยม ร.ร. นายร้อยทหารบกแห่งชาติ ที่ตำบลมาเกลังโดยการนำของสุลต่านฮามังกูมูโวโน ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่นักเรียนนายร้อยว่า การที่เลือกเข้ามาศึกษา ณ โรงเรียนนายร้อยแห่งนี้ เป็นการเข้ามารับใช้ประเทศชาติ เพื่อป้องกันเอกราชอันเป็นที่รักยิ่งทั้งยังเป็นอาชีพที่มีเกียรติควรภาคภูมิใจ นอกจากนี้พระองค์ขอนำความปรารถนาดีของนักเรียนนายร้อย แห่งโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ฯ มาพระราชทาน ณ โอกาสเดียวกันนี้ด้วย ได้ทอดพระเนตรการสวนสนามของเหล่านักเรียนนายร้อย และผู้บังคับ

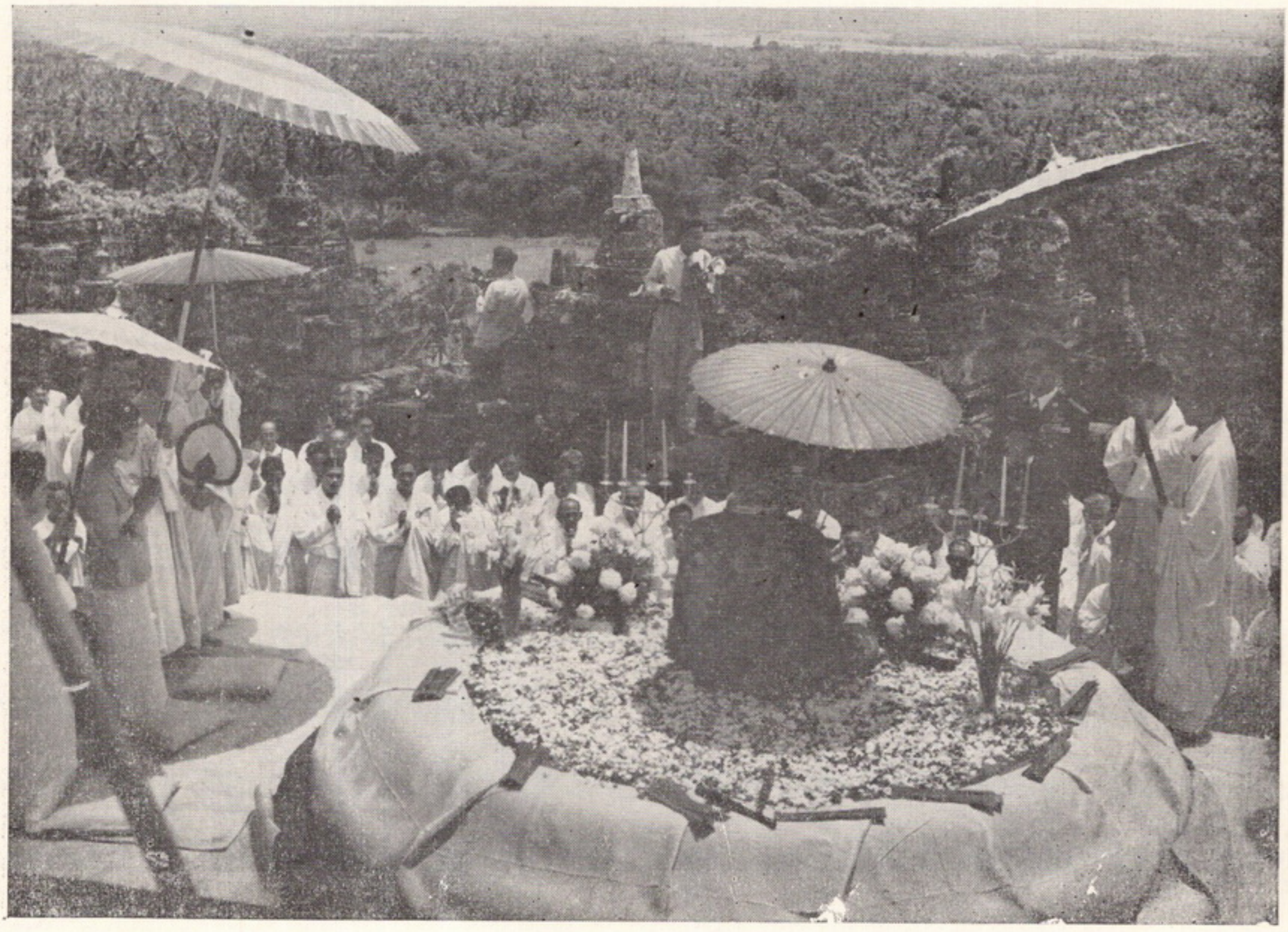

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
ทรงนมัสการพระพุทธรูปบริเวณวิหารโบโรบูดูร์ เมืองจ๊อกจาการ์ตา

การโรงเรียนได้เชิญเสด็จฯ ทอดพระเนตรห้องเรียน ห้องนอน ห้องอาหาร และได้นำนักเรียนนายร้อยชั้นสูงสุดซึ่งเรียนดีที่สุด ๒ คนเข้าเฝ้า ได้ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับนักเรียนนายร้อยทั้งสองนั้น และยังได้โปรดเกล้าฯ ให้ น.อ. ม.ร.ว. พันธม ทีวงศ์ นายทหารราชองครักษ์ ซึ่งรับราชการในตำแหน่งต้นเรือ กองการปกครองโรงเรียนนายเรือสนทนาด้วย.

เวลา ๑๑.๓๐ น. ถึง ๑๓.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์ไปทอดพระเนตรวิหารโบโรบูดูร์.

อินโดนีเซีย เป็นที่รู้จักกันดีในเอเชียอาคเนย์ เพราะความยิ่งใหญ่และความภาคภูมิของวิหารโบโรบูดูร์ ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ของพุทธมามกะ สถานที่แห่งนี้อยู่ห่างออกไปทางตะวันตกเฉียงเหนือของนครจ๊อกจาการ์ต้า เป็นระยะทางประมาณ ๒๐ ไมล์ สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์ไสเลนทระประมาณ ๑,๒๐๐ ปีล่วงมานี้ วิหารโบโรบูดูร์ ดูเป็นเสมือนดอกบัวอันเป็นเครื่องหมายแห่งพุทธศาสนาที่กำลังลอยอยู่ในทะเลสาบ อันที่จริงจากการค้นคว้าทางภูมิศาสตร์ ปรากฏว่าในสมัยก่อนนั้นพื้นที่บริเวณรอบ ๆ วิหารโบโรบูดูร์ถูกน้ำจากแม่น้ำโปรโกท่วมเต็มไปหมดจนดูคล้ายทะเลสาบ โดยเหตุนี้ ณ ที่แห่งนั้นจึงทำให้มองเห็นภาพของวิหารโบโรบูดูร์ เป็นเสมือนดอกบัวที่กำลังบานเบ่งอยู่ในน้ำ.

ต่อไปนี้เป็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับชื่อของวิหารโบโรบูดูร์ ศาสตราจารย์ปุรบัตจาโรโก (Prof. Purbatjaroko) นักประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่มีชื่อคนหนึ่ง ได้กล่าวไว้ในที่ประชุมเรื่องวัฒนธรรม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๒ ว่า โบโรบูดูร์ เป็นคำสมาสระหว่างคำบารากับบูดูร์ (Bara และ Budur) บารามาจากคำสันสกฤตว่า วิหาร (Wihara) ซึ่งในที่สุดได้กลายมาเป็นคำว่าพิหาร (Bihara) และต่อมาคำว่าพิหารก็หมายถึงอาราม (Monastery) ส่วนบูดูร์เป็นชื่อของตำบลหรือสถานที่ที่อยู่ห่างออกไปทางทิศใต้ของโบโรบูดูร์ ดังนั้นคำว่าโบโรบูดูร์ก็คือพิหาร (อาราม) ที่ตั้งอยู่ในตำบลบูดูร์.

ดร. ครอม (Dr. Krom) ให้ความเห็นไว้ว่า โบโรบูดูร์ มาจากคำว่า พาราพุทธะ ส่วน ดร. สตัทเตอร์ไฮม์ (Dr. Stutterheim) กล่าวว่าโบโรบูดูร์มาจากคำว่าบูดูร์หรือบูดัว (Budua) ในภาษาชาวมินังกาเบา ซึ่งหมายถึงความสงบเงียบ ฉะนั้นคำว่าโบโรบูดูร์ จึงหมายถึงวิหารอันสงบเงียบที่อยู่บนภูเขา อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีผู้เชี่ยวชาญได้ให้ทรรศนะไว้มากมายก็ตาม แต่ก็มีความคล้ายคลึงกันมาก สาระสำคัญนั้นไม่แตกต่างกันเลย.

วิหารโบโรบูดูร์ เป็นสถานที่ที่สร้างขึ้นเพื่อการชุมนุมของพุทธมามกะ เพราะฉะนั้นจึงเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ของชาวพุทธ และเป็นสถานที่สำหรับการนับถือบูชาเพื่อความสมบูรณ์แห่งชีวิต เค้าโครงของสถูปในวิหารโบโรบูดูร์นี้ มีแหล่งกำเนิดมาจากประเทศอินเดีย.

วิหารโบโรบูดูร์ แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนคือ

๑) ส่วนฐานของวิหารมีเฉลียง ๔ เฉลียงรายล้อมรอบตัววิหาร ซึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า และสามารถเดินไปรอบ ๆ ตัวเฉลียงเหล่านี้ได้.

๒) ส่วนบนที่ถัดขึ้นไปเป็นชั้นเฉลียง ๓ ชั้นเป็นรูปวงกลม ซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากส่วนล่าง.

๓) ส่วนบนสุดของวิหาร ที่ตรงกลางเป็นรูปสถูปขนาดใหญ่

ดร. สตัทเตอร์ไฮม์ได้ให้ทรรศนะไว้ว่า การที่แบ่งวิหารออกเป็น ๓ ส่วน ดังกล่าวนี้มีความเกี่ยวโยงอย่างใกล้ชิดกับความเชื่อในพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งชีวิตออกเป็น ๓ ชั้นด้วยกัน คือ

๑) กามธาตุ (Kamadhatu) ได้แก่ขั้นที่มนุษย์ยังข้องอยู่กับโลกียศฤงคารอันนี้ก็ตรงกับฐานของวิหาร.

๒) รูปธาตุ (Rupadhatu) ได้แก่ขั้นที่มนุษย์สามารถหลุดพ้นจากตัณหาแต่ก็ยังข้องอยู่ในรูป กล่าวกันว่ากามธาตุ เป็นสวรรค์ในโลกแห่งตัณหา ส่วนรูปธาตุเป็นสวรรค์ชั้นสูงขึ้นไปอีก (โลกแห่งความรุ่งโรจน์)

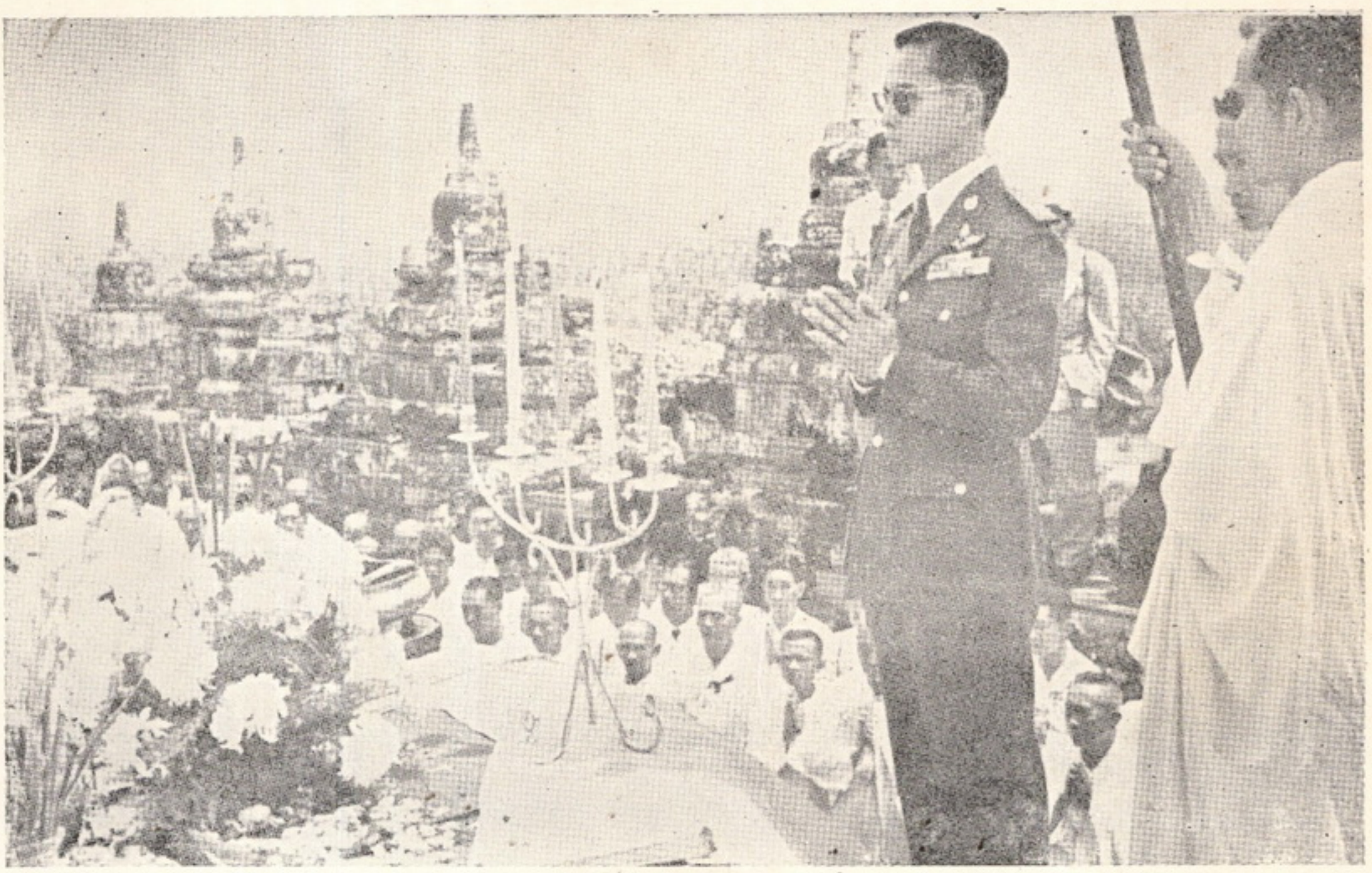

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงศีลเนื่องในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินพระสถูป โบโรบูดัว ซึ่งสร้างมาแล้วกว่าพันปี ในสมัยศรีวิชัย

๓) อรูปธาตุ (Arupadhatu) ได้แก่ขั้นที่มนุษย์ได้บรรลุถึงความสมบูรณ์และหลุดพ้นจากโลกียศฤงคาร ภาพชีวิตมนุษย์ในขั้นนี้แสดงออกให้ด้วยชั้นเฉลียงซึ่งแบ่งย่อยออกได้เป็น ๔ ส่วนด้วยกัน คือ

ก) อกันคันติยา (Akancantya) คือความว่างเปล่าอันไม่มีขอบเขตจำกัด

ข) ไวยนันติยา (Wynantya) คือความสิ้นสุดแห่งความแตกต่างทั้งปวง.

ค) อกิคันนิยา (Akicannya) คือความว่างเปล่า.

ง) นัตวา สัญญา–นาสันนิยา (Natwasaunya–Nasannya) คืออาณาบริเวณที่ไม่มีความแตกต่างระหว่างความมีอยู่กับความไม่มีอยู่ (Existence และ Nonexistence)

การแบ่งขั้นชีวิตออกเป็น ๓ ขั้น อีกอย่างหนึ่งได้แก่การแบ่งออกเป็นนิพพาน ปรินิพพาน และมหาปรินิพพาน และยังมีอีกขั้นหนึ่งซึ่งไม่สามารถเรียกชื่อได้ ขั้นต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นที่รวมปรัชญาแห่งชีวิตของชาวพุทธที่มุ่งรับใช้สังคมด้วยความเมตตากรุณา (ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน) และความสุภาพอ่อนโยน.

ตามเฉลียงต่าง ๆ ของวิหารโบโรบูดูร์นั้น มีภาพแกะสลักเกี่ยวกับพุทธประวัติไว้บนแผ่นหินอย่างงดงาม ภาพแกะสลักเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนามีความเจริญอย่างไรในสมัยนั้น ศิลปในการแกะสลักมีความก้าวหน้ามากและเป็นศิลปที่อยู่ในมาตรฐานชั้นสูง ขณะที่เราเดินขึ้นไปตามบันไดทีละขั้นเราจะพบว่า ทางด้านนอกของเฉลียงซึ่งมีซุ้มลูกกรงเรียงรายรอบนั้น มีพระพุทธรูปขนาดใหญ่อยู่มากมาย กล่าวกันว่าภาพแกะสลักเหล่านั้น แสดงถึงชีวประวัติของพระพุทธเจ้าชาติสุดท้ายคือพระสิทธัตถะโคตมะ ในด้านอื่นของวิหารนอกจากที่กล่าวแล้วมีภาพแกะสลักที่พรรณนาถึงชีวิตในสมัยก่อนพระสิทธัตถะโคตมะ กล่าวโดยย่อก็คือว่า เป็นภาพแสดงถึงชีวิตมนุษย์ที่เต็มไปด้วยตัณหาและยังข้องอยู่ในโลกียศฤงคารได้แก่กามธาตุ.

เมื่อผ่านเฉลียงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเหล่านั้นไป ก็จะไปถึงชั้นเฉลียงรูปวงกลมซึ่งมีอยู่ ๓ ชั้นด้วยกัน ดังได้กล่าวมาแล้วว่าในขั้นแห่งชีวิต ตอนที่เรียกว่าอรูปธาตุนั้นมนุษย์

ได้บรรลุถึงซึ่งความสมบูรณ์และหลุดพ้นจากโลกแห่งวัตถุได้โดยแท้ ฉะนั้นในส่วนนี้จึงไม่มีการตกแต่ง ไม่มีภาพแกะสลักใด ๆ ทั้งสิ้น.

ชั้นเฉลียงรปวงกลมทั้ง ๓ ชั้นนี้ แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ไม่มีขอบเขตจำกัด จะสังเกตเห็นได้ว่า มีลักษณะเป็นธรรมดาที่สุด นอกจากนั้นยังไม่มีลูกกรงรอบ ๆ เฉลียงอีกด้วย ในชั้นนี้ไม่มีสิ่งใดที่แสดงให้เห็นเป็นโลกียวัตถุและความปรารถนาในสิ่งใด ๆ ก็ไม่มีปรากฏ.

ถัดชั้นเฉลียงนี้ขึ้นไปเป็นสถูปมีฐานเป็นรูปกระเปาะครอบ สถูปเหล่านี้คล้ายกับระฆัง เมื่อมองลอดช่องสี่เหลี่ยมของระฆังเข้าไปจะได้เห็นรูปพระโพธิสัตว์อยู่ในนั้น ในชั้นแรกมีสถูปอยู่ ๒๓ สถูป ชั้นที่ ๒ มี ๒๔ สถูป และในชั้นที่ ๓ อันเป็นชั้นสุดท้ายมี ๑๒ สถูป ทุก ๆ สถูปล้วนแต่มีรูปพระโพธิสัตว์ปรากฏอยู่ และที่ตรงกลางชั้นสูงสุดนี้มีสถูปขนาดใหญ่มหึมาซึ่งเป็นยอดของวิหารโบโรบูดูร์.

ความยิ่งใหญ่และความภาคภูมิแห่งวิหารโบโรบูดูร์นี้จะยังคงฝังแน่นอยู่ในความทรงจำของบรรดาชาวพุทธทั้งหลาย สืบต่อไปเป็นเวลาอีกหลายศตวรรษทีเดียว วิหารศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ดูคล้ายกับว่าเป็นดอกบัวที่กำลังบานเบ่งอยู่ในทะเลสาบ คงทนต่อความร้อนแรงของดวงอาทิตย์ คงทนต่อความหนาวเย็นของสายฝนและความเยือกเย็นของราตรีอยู่ตลอดไป สมดังคำกล่าวกันทั่วไปที่ว่า “แม้ชีวิตจะสิ้น ศิลปและวัฒนธรรม ก็ยังคงรุ่งโรจน์อยู่ตลอดไป”

เมื่อได้ทรงนมัสการปูชนียสถานทางพุทธศาสนาแห่งนี้แล้ว ได้เสด็จพระราชดำเนินต่อไปยังวิหารเมนดุตซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กัน เมนดุตเป็นวิหารทางพุทธศาสนาสร้างขึ้นในระหว่างครึ่งหลังของศตวรรษที่ ๙ ตัววิหารหันหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือคือหันหน้าไปทางประเทศอินเดีย ซึ่งสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ทำนองเดียวกันนี้นิยมสร้างหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เป็นวิหารมีคูหาเดียวหลังคาสูงยอดแหลมประดับด้วยหินแผ่น หักมุมตามเหลี่ยม ภายในวิหารมีพระพุทธรูปหินนั่งห้อยพระบาทขนาดใหญ่ สูง ๓ เมตร ปางประทานเทศนา มีรูปพระโพธิสัตว์อยู่ ๒ ข้าง ลักษณะงดงามมาก

ส่วนหนึ่งของพราหมณ์และชาวบาหลี ในพิธีรับเสด็จ ฯ

ส่วนหนึ่งของชาวบาหลีที่มาเฝ้า ฯ รับเสด็จ ฯ

ที่สนามบินตูบันบาหลี ขณะที่ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินสู่ห้องถวายการรับรองของสนามบิน หญิงสาวชาวพื้นเมืองด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสได้โปรยดอกไม้ต้อนรับ กลิ่นดอกจำปี จำปา และกระดังงาหอมตลบอบอวลไปทั่วบริเวณนั้น.

เวลา ๑๔.๑๕ น. ล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังสนามบินอะดิซูตจิปโต เมืองจ๊อกจาการ์ต้าเพื่อเดินทางต่อไปยังเมืองบาหลี

ระหว่างเครื่องบินพระที่นั่งเดินทาง อากาศมีเมฆหมอกหนาและมีลมฝนประปราย ได้เสวยพระกระยาหารกลางวันบนเครื่องบิน เครื่องบินใช้เวลาบินอยู่ ๑ ชั่วโมงครึ่งก็มาถึงสนามบินตูบันเกาะบาหลี ที่สนามบินตูบันหญิงชายชาวพื้นเมืองแต่งกายตามขนบธรรมเนียมประเพณี โดยเฉพาะสำหรับผู้หญิงพื้นเมืองได้ประดับประดาด้วยจำปี จำปา และกระดังงาที่มวยผมอย่างสวยงาม ยืนเข้าแถวรอรับเสด็จฯ อย่างเป็นระเบียบ ชาวบาหลีนับถือศาสนาฮินดูเป็นส่วนใหญ่ได้มีพวกพราหมณ์มาเตรียมทำพิธีต้อนรับอยู่ด้วย ประธานาธิบดีซูการ์โน ซึ่งล่วงหน้ามาก่อนก็มาคอยรอรับอยู่ที่สนามบิน เมื่อล้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จฯ มาถึงได้ทรงตรวจแถวทหารกองเกียรติยศแล้วหัวหน้าพราหมณ์ก็สวดมนต์ทำพิธีต้อนรับตามแบบพิธีของชาวพื้นเมือง เสร็จแล้วเสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่อาคารบิน สองฟากทางเสด็จพระราชดำเนิน หญิงสาวชาวพื้นเมือง ด้วยใบหน้าอันยิ้มแย้มแจ่มใสได้โปรยดอกไม้ต้อนรับ กลิ่นดอกจำปี จำปา และกระดังงาหอมตลบอบอวลไปทั่วบริเวณนั้น

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถประทับอยู่ที่วังตัมบั๊คสิริง ซึ่งเป็นที่พักของประธานาธิบดีซูการ์โนด้วย วังนี้อยู่ห่างจากสนามบินประมาณ ๔๐ ก.ม. บาหลีเป็นเกาะที่สงบเงียบมีความงามตามธรรมชาติ ชาวเมืองมีความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณี เมื่อยอมรับนับถือศาสนาฮินดูมาแต่แรก แม้ภายหลังศาสนามุสลิมจะรุ่งเรืองขึ้นก็ไม่อาจเข้าแทนที่ศาสนาฮินดูได้ เป็นสถานที่น่าพักผ่อน นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศชอบมากันมาก ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในสภาพที่ความเจริญแบบตะวันตกเข้าไปไม่ถึง ผู้หญิงทำงานจิปาถะเช่นเดียวกับผู้หญิงชาวเมืองเหนือของเรา บาหลีเป็นเมืองแห่งการช่าง เจ้าแห่งศิลป นับตั้งแต่เด็กตัวเล็กๆ จนถึงผู้ใหญ่ล้วนแต่เป็นช่างเขียน ช่างปั้น ช่างแกะสลักกันทั้งนั้น ผีมือก็อยู่ในเกณฑ์ดี บ้านช่องปลูกด้วยไม้เป็นทรงชั้นเดียว ทุกบ้านมีรั้วบ้านบางแห่งใช้กิ่งไม้และใบมะพร้าวขัด

บ้านที่นับว่ามีหลักฐานมักทำประตูใหญ่โต คล้ายกับประตูเทวาลัย ทุกบ้านมีศาลพระภูมิ บางบ้านยังตั้งแคร่เสียกบาลไว้หน้าบ้านอีกด้วย ผู้หญิงบาหลีเดี๋ยวนี้ไม่เปลือยอกกันเหมือนที่เราเห็นในภาพถ่ายสมัยก่อนนั้นแล้ว เพราะรัฐบาลอินโดนีเซียปัจจุบันกวดขันห้ามมิให้เปลือยอกในที่สาธารณะเป็นอันขาด

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เวลา ๐๙.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์ไปทอดพระเนตรเทวาลัยซึ่งเป็นปูชนียสถานของฮินดูที่อูบุด ณ สถานที่แห่งนี้พราหมณ์และชาวบ้านผู้สูงอายุได้ทำพิธีต้อนรับตามแบบธรรมเนียมของชาวพื้นเมือง พิธีนี้คล้ายกับพิธีรับขวัญตามแบบของไทยเรา

เวลา ๑๐.๔๕ น. เสด็จพระราชดำเนินไปยังปะรำพิธีหน้าบ้านพักผู้ว่าราชการเมืองเดนปาซา เมืองหลวงของบาหลีโดยทางการจัดการแสดงพิธีทางศาสนาและทางสังคมในปัจจุบันถวายทอดพระเนตร

ประเพณีทางศาสนาและทางสังคมในบาหลีมีมากมายแต่ที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่คือ

๑. พิธีมนุสะ ยัดนจา (Manusa Yadnja)

พิธีทางศาสนาเกี่ยวกับการเกิดและวัยของเด็กทารก

๑) พิธีก่อนการเกิด

ตอนแรกเริ่มนี้แสดงให้เห็นมารดาซึ่งมีครรภ์แก่ กำลังฟังสามีอ่านหนังสือคำกลอนเรื่องรามเกียรติ์อันเป็นหนังสือมีชื่อของฮินดู หนังสือนี้กล่าวถึงความยิ่งใหญ่ ความหนักแน่นและคุณลักษณะอันดีงามของพระรามตลอดจนความซื่อสัตย์และการอยู่ในโอวาทของบิดามารดาของพระราม การทำพิธีนี้ก็โดยที่มารดาหวังจะให้บุตรของตนได้รับคุณธรรม เช่นอย่างพระรามนั้นบ้าง

๒) พิธีหลังการเกิด

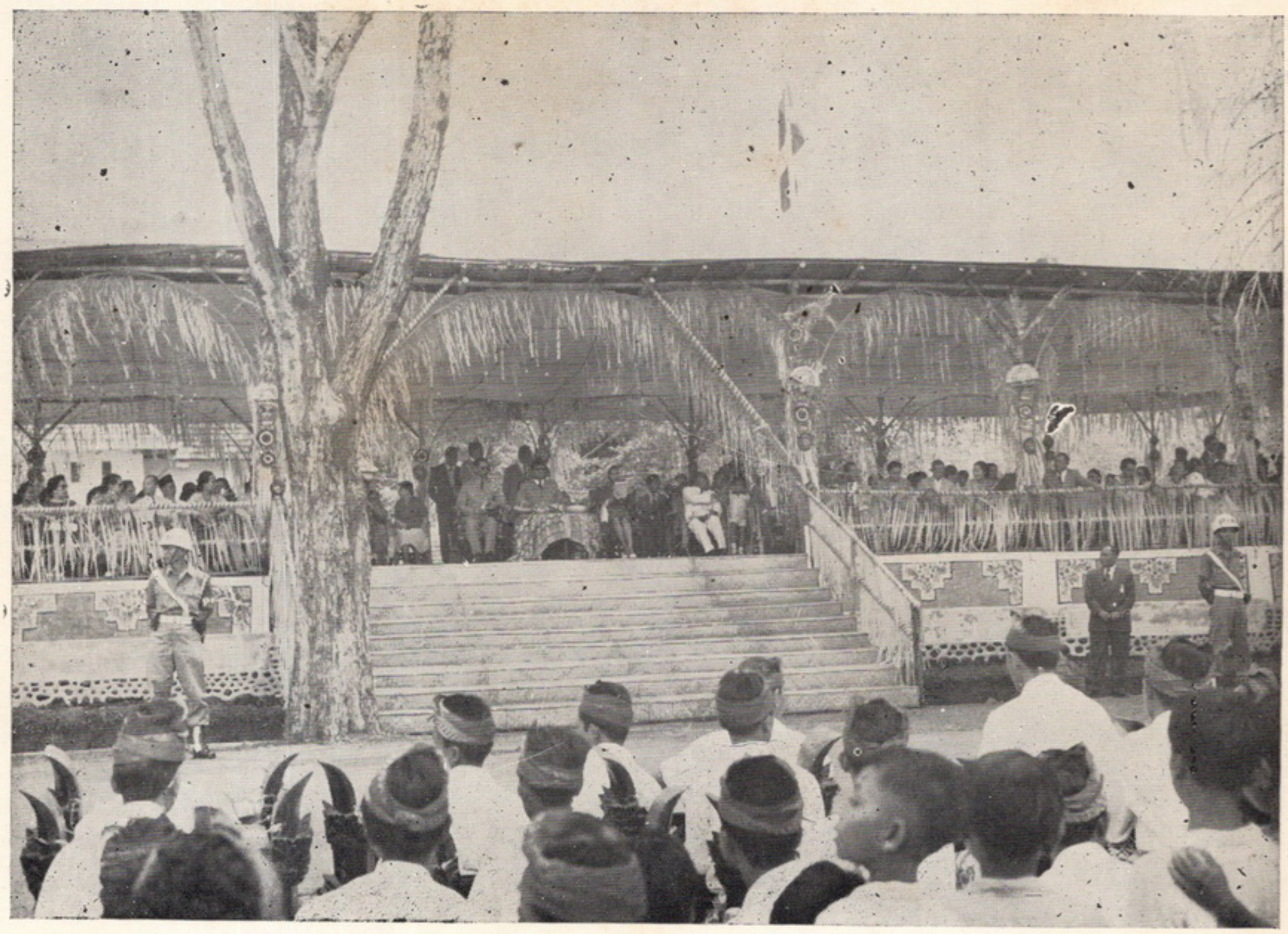

ทอดพระเนตรการแสดงพิธีทางศาสนาและทางสังคม ณ ปะรำพิธีหน้าบ้านพักผู้ว่าราชการเมืองเดนปาซา เมืองหลวงของบาหลี

ตอนที่สองแสดงถึงการเกิดของเด็กซึ่งมีร่างกายสมบูรณ์น่ารัก แสดงความสำนึกในบุญคุณของแพทย์ผดุงครรภ์ที่ได้ให้การดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี ผู้เป็นบิดาของเด็กเอารกของเด็กบรรจุใส่ในกะลามะพร้าวแล้วนำไปฝั่งดิน ซึ่งมีศาลทำด้วยไม้ไผ่สำหรับบูชาบวงสรวงปลูกคร่อมไว้ ตลอดระยะเวลาแห่งการทำพิธีมีการรัวกลองต้อนรับเด็กเกิดใหม่ เมื่อเด็กเกิดมาแล้วได้ ๓ วันก็ทำพิธีตัดสายสะดือเด็ก

๓) พิธีในวันที่สิบสองภายหลังการเกิด

ในวันงานพิธีจัดให้มีการฟ้อนรำมากมายหลายอย่าง

๔) พิธีอายุครบสามเดือน

เมื่อเด็กอายุครบสามเดือนก็จัดให้มีพิธีฉลองกันอีก. เป็นการฉลองการสิ้นสุดของระยะเวลา ๓ เดือน (คือระยะเวลา ๑๐๕ วัน ทั้งนี้โดยนับตามปฏิทินทางจันทรคติของบาหลี) การจัดให้มีการฟ้อนรำในวันฉลองนี้ มีอาทิโขนเป็นต้น ซึ่งโดยทั่วไปแล้วกระทำกันในตอนกลางวัน เพื่อเป็นการเพิ่มความหรรษาให้แก่งาน

๕) พิธีอายุครบหกเดือน

การจัดทำพิธีในวันนี้เป็นการรวมเอาพิธีต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกิดมาทั้งหมด พิธีนี้เรียกว่า "โอดาลัน" หรือ "โอโตนัน" Odalan Otoran (การกลับคืนมาของวันเกิด) ซึ่งเป็นพิธีที่กระทำกันภายหลังที่เด็กเกิดได้ ๒๑๐ วัน

ประเพณีทางศาสนา และทางสังคมในบาหลี

- ประเพณีวัยหนุ่มสาว
- ประเพณีตะไบฟัน
- ประเพณีการสู่ขอสมรส
- ประเพณีการไปเยี่ยมบิดามารดาและญาติของเจ้าสาว

๖) ประเพณีวัยหนุ่มสาว Adolescence

ตามศาสนาฮินดู – บาหลี ผู้นับถือศาสนานี้ทุกคนควรได้ดูบัญจพิธี Pancha Yadnja พิธีอันหนึ่งในบัญจพิธีดังกล่าวนี้ ได้แก่พิธีฉลองการมีประจำเดือนครั้งแรกของเด็กสาว พิธีนี้ยังคงเป็นพิธีที่สำคัญอันหนึ่งของบาหลี

เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าเด็กสาวมีประจำเดือน ก็จะแยกเด็กสาวนั้นให้ไปอยู่ในที่นอนตามลำพังคนเดียว ในระหว่างนี้ก็จะไปปรึกษากับพระ เพื่อให้กำหนดวันสำหรับฉลองความเป็นสาว ครั้นเมื่อถึงวันพิธีทางครอบครัวจะเป็นผู้จัดงานเลี้ยงฉลองอย่างใหญ่โต ถือเป็นการฉลองการปรากฏรูปโฉมใหม่ต่อโลก กล่าวคือได้เป็นหญิงที่บรรลุความเป็นผู้ใหญ่แล้ว โดยทั่วไปนั้นพระเป็นผู้นำในการจัดทำพิธี.

๗) ประเพณีการสู่ขอสมรส (Mepadik)

การสมรสในบาหลีนั้นมีได้ ๒ ทางด้วยกันคือ

ก) การสมรสโดยการสู่ขอ (Mepadik)

ข) การสมรสโดยการลักลอบหนีตามกัน (Ngérorod)

การสมรสที่ถือเป็นประเพณีนิยมและนับถือกันมากที่สุด ได้แก่การสมรสโดยการสู่ขอ การสมรสในกรณีนี้ผู้เป็นบิดามารดาของฝ่ายชายพร้อมด้วยญาติพากันไปยังบ้านของบิดาฝ่ายหญิง และแล้วดำเนินการเจรจาสู่ขอหญิงสาวจากผู้เป็นบิดาให้แก่บุตรชายของตน เมื่อผู้เป็นบิดาและหญิงสาวตกลงยินยอมก็จัดเตรียมงานพิธีมงคลสมรสกันขึ้น อนึ่งในการสู่ขอนั้นใช้บุคคลที่ ๓ เป็นผู้ทำหน้าที่เจรจาสู่ขอ.

ในวันสมรส (หรือวันก่อนการสมรส) เจ้าบ่าวต้องแต่งตัวตามประเพณีไปยังบ้านของเจ้าสาว โดยมีญาติติดตามไปด้วย ในกรณีนี้พระมักจะร่วมอยู่ด้วยเสมอ เมื่อไปถึงเจ้าบ่าวก็เคาะประตูบ้านของเจ้าสาว ๓ ครั้งเมื่อประตูเปิดออก ตัวแทนของบิดามารดาส่งตัวเจ้าสาวให้ หลังจากได้แสดงความเคารพแบบ "เซมบาห์" (แสดงความเคารพด้วยท่ามือกอดอก) ต่อบิดามารดาของเจ้าสาว เสร็จแล้วเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวก็พากันไปยังเรือนหอของตน.

๘) พิธีสมรส (Mesakapan)

ตอนนี้เป็นพิธีจัดให้การสมรสเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีบรรดาญาติผู้ใหญ่บ้านและแขกเหรื่ออื่น ๆ อยู่เป็นสักขีพยาน.

๙) การไปเยี่ยมบิดามารดาของเจ้าสาว (Medjanman)

การแสดงของหญิงสาวชาวบาหลี หน้าปะรำพิธีเมืองเดนปาซาร์

ในวันเดียวกันนั้นหรือในวันหลังจากนั้น เพื่อให้เป็นพิธีตามกฎหมายคู่บ่าวสาวและบรรดาแขกที่ได้รับเชิญพากันไปเยี่ยมบิดามารดาของฝ่ายหญิง เป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีโดยการทำความเคารพแบบ "เซมบาห์".

๑๐) พิธีตะไบฟัน

พิธีตะไบฟันนี้มีความสำคัญอันลึกซึ้งสำหรับชาวบาหลี นิยมทำกันในวันฤกษ์งามยามดี และทำในขณะที่อายุย่างเข้าวัยหนุ่มสาว ในโอกาสเช่นนี้พระเป็นผู้กำหนดวันฤกษ์ดีในการจัดทำพิธีให้ ก่อนถึงวันพิธีเด็กชายหรือเด็กหญิงจะถูกแยกให้อยู่ตามลำพังคนเดียวเป็นเวลาหลายวัน ครั้นเมื่อถึงวันทำพิธีเด็กชายหรือเด็กหญิงที่จะเข้าพิธีจะถูกนำตัวออกจากบ้านในชุดแต่งกายสีขาวเหลือง ตรงไปยังบริเวณพิธีและสวดมนต์บูชาต่อหน้าศาลซึ่งทำด้วยไม้ไผ่สำหรับการนี้โดยเฉพาะ จากนั้นให้เด็กชายหรือเด็กหญิงนอนลงบนเสื่อซึ่งทอเป็นสีสดงดงาม โดยมีคนช่วยจับมือจับเท้าไว้แล้ว "ผู้เชี่ยวชาญ" ซึ่งโดยปกติได้แก่พราหมณ์หรือพระเป็นผู้ตะไบฟันหน้า ๖ ซี่ตลอดจนเขี้ยวด้วย ความมุ่งหมายในการทำพิธีนี้ก็เพื่อที่จะให้เป็นการข่มนิสัยชั่ว ๖ ประการเรียกว่า "Sadripu" คือ

๑. ความเกียจคร้าน (Alus)

๒. ความไม่เอาใจใส่ (Nidra)

๓. ความลังเลใจ (Baja)

๔. ความโลภในทรัพย์ศฤงคาร (Tresna)

๕. ความพอใจในกามคุณ (Raga)

๖. ความหรูหราฟุ่มเฟือย (Dewasa)

ในขณะที่หยดตะไบก็เขี่ยขี้ตะไบลงใส่ในกะลามะพร้าวสีเหลือง ซึ่งวางอยู่บนผ้าขาว ตลอดเวลาการทำพิธีมีวงมโหรีขับกล่อมและมีสวดมนต์ เมื่อการตะไบฟันเสร็จสิ้นลง เด็กชายหรือเด็กหญิงกลับไปสวดมนต์บูชา ณ ที่เดิมอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงนำเอากะลามะพร้าวใส่ขี้ตะไบฟันไปฝังไว้ข้างหลังสถูปของบรรพบุรุษ นับว่าเป็นการให้กลับคืนไปสู่แหล่งกำเนิดเดิม.

๒. เทวายัดนจา Dewa Yadnja (พิธีในโบสถ์)

ตอนนี้แสดงให้เห็นประชาชนชาวบาหลีซึ่งนับถือศาสนาฮินดู บาหลีกำลังพากันไปทำบุญที่วัด ขบวนตอนหน้าประชาชนกำลังเดินถือต้นอ้อย ถัดมาเป็นขบวนถือของถวายพระ ถัดมาอีกเป็นขบวนผู้หญิงแต่งตัวแบบบาหลีถือขันเงินและดอกไม้ ต่อมาเป็นขบวนผู้ชายแต่งตัวพื้นเมืองและขบวนผู้หญิงถือของถวายพระเดินตามไปช้า ๆ ตอนสุดท้ายแสดงให้เห็นโบสถ์กับบัทมอาสนะ (Padmsana ที่นั่งรูปดอกบัว) ข้างหน้าเจ้าอาวาสกำลังนำสวดมนต์ ซึ่งมีการเทศน์ประสานเสียงตาม.

๓. เรสิ ยัดนจา (Resi Yadnja) (พิธีอุปสมบท)

พราหมณ์แบ่งออกเป็นนิกายใหญ่ ๆ สองนิกาย คือ พุทธนิกาย และ ศีลนิกาย

ตอนนี้แสดงให้เห็นลักษณะแตกต่างที่สำคัญระหว่างบัณฑิตพุทธะ (Pandita Buddha) กับบัณฑิตบั่ญญะ (Pandita Pande) ในพิธีชำระจิตให้บริสุทธิ์

๑) พระบัณฑิตพุทธะเมื่ออุปสมบทแล้วต้องตัดผมยาวแค่บ่า ซึ่งแสดงถึงการลดกามฉันทะ หมายถึงการตัดกิเลศนานาชนิด

๒) พระบัณฑิตบั่ญญะ ให้คำปรึกษาแนะนำโดยเฉพาะในเรื่องการทำอาวุธ เช่นดาบ กริช และอาวุธอื่น ๆ พระบัณฑิตบั่ญญะไว้มวยบนศีรษะซึ่งแสดงถึงความเที่ยงแท้.

๔. บีตรายัดนจา (Pitra Yadnja)

๑) พิธีเผาศพ

หน้าที่สำคัญทางศาสนาอันหนึ่งของชาวบาหลี ได้แก่การชำระวิญญาณผู้ตายให้บริสุทธิ์ ตามความเชื่อของชาวบาหลีพากันเชื่อว่ามนุษย์ประกอบขึ้นด้วย "ไตรสักติ" (Trisakti) คือพราหมณ์, วิษณุและอิศวร ซึ่งหมายถึง ไฟ น้ำ และอากาศตามลำดับ เมื่อเอาไฟเผาวิญญาณก็หายไปกับไฟและอากาศ ครั้นเมื่อได้เอาขี้เถ้าศพโยนลงไปในน้ำ วิญญาณก็กลับไปเป็นวิษณุ ดังนั้นโดยวิธีนี้ วิญญาณก็กลับไปสู่แหล่งกำเนิดเดิมได้ คือเป็น "ไตรสักติ" (หมายถึงสิ่งที่ประกอบขึ้นด้วย ไฟ, น้ำ และอากาศ)

ไฟ, น้ำ และอากาศเป็นสิ่งชำระล้างวิญญาณให้บริสุทธิ์ เพราะฉะนั้นวิญญาณจึงสามารถนิพพานหรือไปจุติ.กิดใหม่ได้ ตราบใดที่ร่างกายผู้ตายยังไม่ถูกเผาวิญญาณก็ยังข้องเกี่ยวอยู่กับโลกและว่ายวนเวียนอยู่รอบโลกตราบนั้น ซึ่งจะนำความชั่วร้ายมาสู่ญาติได้ การที่จะให้วิญญาณภายหลังการเผาศพแล้วไปอยู่ในพิภพต่อไปอีกนั้น หลุมฝังศพต้องทำให้เรียบเสมอกัน.

พิธีเผาศพเป็นงานใหญ่และสิ้นเปลืองมาก อย่างน้อยที่สุดก็มีการจัดเตรียมงานกันเป็นเวลาแรมเดือน แท่นตั้งศพสร้างขึ้นเป็นยอดหลายชั้น นับแต่ ๑๑ ชั้น, ๙ ชั้น ๗ ชั้นลงมาจนถึง ๕ ชั้น ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่วรรณะของผู้ตาย แท่นตั้งศพใช้เป็นที่นำศพหรือกระดูกไปไว้ยังป่าช้าเท่านั้น เพื่อให้ไหม้ไฟได้หีบศพจึงทำด้วยไม้ แท่นตั้งศพวรรณะพราหมณ์ (ซึ่งเป็นวรรณะสูงสุด) เป็นรูป "บัทมอาสนะ" ไม่เป็นยอดเป็นชั้นแต่หากเป็นบัลลังก์หรือที่นั่งอยู่ข้างบน

สำหรับหีบศพโดยปกติทำเป็นรูปวัว, รูปสิงห์โต หรือคชมีนา (Gadjah Mina) ตัวคชมีนานี้เป็นสัตว์ในนิยายมีหัวเป็นช้างและตัวเป็นปลา

ในวันก่อนที่จะนำศพไปเผานั้นมีงานฉลองกันอย่างใหญ่โต หนุ่มสาวแต่งกายสวยงามตามประเพณี เข้าไปรับน้ำมนต์จากพระไปสาดลงใส่ศพ

ในตอนบ่ายของวันเผาศพ จะนำเอาศพซึ่งห่อหุ้มด้วยผ้าขาวขึ้นใส่ตั้งบนแท่นตั้งศพ ซึ่งมีสิ่งของต่าง ๆ สำหรับวิญญาณผู้ตายใช้เดินทางไป มีอาทิข้าวและแม้กระทั่งลูกไก่เป็น ๆ ผูกติดไว้ เมื่อนำศพขึ้นตั้งบนแท่นตั้งศพเสร็จแล้ว บรรดามิตรสหายและชาวบ้านจะช่วยกันแบกหามแท่นตั้งศพไปยังป่าช้าโดยมีญาติของผู้ตายเดินจูงนำหน้า และในขณะที่เคลื่อนย้ายศพ วงมโหรีเริ่มบรรเลงพร้อมกับมีคนพากันไชโยโห่ร้องแสดงความยินดี ทางเบื้องหน้าขบวนแห่ศพมีการฟ้อนรำแบบ "Baris Gede" ซึ่งเป็นการฟ้อนรำของนักรบโบราณ

พอไปถึงป่าช้าก็นำเอาศพลงจากแท่นตั้งศพไปบรรจุลงในหีบ และพรมน้ำมนต์เสร็จแล้วก็เอาไปเผา หลังจากนั้นเขี่ยรวมเอาขี้เถ้ากระดูกไปโยนทิ้งในทะเลหรือแม่น้ำ

เมื่อได้ทำพิธีต่าง ๆ เหล่านี้เรียบร้อยเป็นอันว่าวิญญาณได้รับการชำระให้บริสุทธิ์และกลายเป็นเทพเจ้า สำหรับนับถือบูชาในสถูปของครอบครัวนับแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

๒) พิธีชำระวิญญาณภายหลังการเผาศพ

หลังจากพิธีเผาศพ ยังมีพิธีต่าง ๆ อีกมากซึ่งแตกต่างกันออกไปตามวรรณะของผู้ตาย และตามประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ในพิธีเหล่านี้มีอยู่พิธีหนึ่งเรียกว่า Ngerorasin หรือ Mukus พิธีนี้จัดทำกันภายหลังการเผาศพแล้วเป็นเวลา ๑๒ ถึง ๔๐ วัน กล่าวคือมีการทำพิธีเผาหุ่นจำลองร่างใหม่ของผู้ตาย แล้วนำเอาขี้เถ้าไปทิ้งลงในทะเล ครานี้เป็นอันว่าครอบครัวและญาติของผู้ตายหมดหน้าที่ ที่จะทำพิธีต่อผู้ตาย.

๕. รำเพนเดท (Pendet Dance)

รำเพนเดท เป็นการฟ้อนรำชั้นสูงอย่างหนึ่ง มีกันโดยเฉพาะในงานพิธีฉลองในวัด ผู้ฟ้อนรำเป็นหญิงแต่งกายแบบพื้นเมือง เป็นการฟ้อนรำต้อนรับเทพเจ้าซึ่งเชื่อกันว่าเสด็จลงมาในงานวัด นอกจากนี้ยังใช้แสดงในโอกาสต้อนรับแขกคนสำคัญอีกด้วย

เวลา ๑๑.๔๐ น. เสด็จพระราชดำเนินออกจากเมืองเดนปาซาโดยรถยนต์เพื่อไปยังกินตามณี ระหว่างทางได้หยุดพักทอดพระเนตรภูเขาไฟและทะเลสาบบาตู (ภูเขาไฟลูกนี้สูง ๕,๕๐๐ ฟีต ได้ปะทุมาแล้วเมื่อประมาณ ๔๐–๕๐ ปีล่วงมานี้) ได้ประทับพักเสวยพระกระยาหารกลางวันที่กินตามณีบนยอดเขา

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เวลา ๐๙.๓๐ น. ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินกลับเมืองจาการ์ต้าโดยเครื่องบิน เครื่องบินพระที่นั่งออกจากสนามบินตบันเกาะบาหลี เวลา ๐๙.๔๕ น. ถึงสนามบินเคมายอรัล เมืองจาการ์ต้าเวลา ๑๒.๔๕ น.

เวลา ๑๙.๐๐ น. ถึง ๒๑.๐๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำ เพื่อเป็นเกียรติแก่ประธานาธิบดีซูการ์โน ณ วังเนการาที่ประทับ

เวลา ๒๑.๑๕ น. ถึง ๒๒.๔๕ น. หลวงพินิจอักษร เอกอัครราชทูตไทยและภรรยา จัดงานเลี้ยงรับรองแก่บรรดาทูตานุทูตต่างประเทศ บุคคลสำคัญในคณะรัฐบาล และแขกผู้มีเกียรติเนื่องในโอกาสที่ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จมาเยือนประเทศอินโดนีเซียในครั้งนี้ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ซึ่งอยู่ห่างจากวังเนการาที่ประทับประมาณ ๓ ก.ม.

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓

เวลา ๐๘.๓๐ น. ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ประทับรถยนต์ร่วมกับประธานาธิบดีซูการ์โน เสด็จพระราชดำเนินออกจากวังเมอเดกาไปยังสนามบินเคมายอรัล

พิธีการส่งเสด็จ ฯ ที่สนามบินนี้ คงจัดเหมือนกับในตอนเสด็จ ฯ มาถึงขณะแรก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงอำลาบรรดาบุคคลสำคัญของประเทศอินโดนีเซีย และทูตานุทูตต่างประเทศ ได้ทรงมีพระราชดำรัสลาประธานาธิบดีและประชาชนชาวอินโดนีเซีย ประธานาธิบดีซูการ์โนกราบบังคมทูลตอบมีใจความว่า การที่เสด็จพระราชดำเนินมาเป็นเวลา ๑๐ วัน ประธานาธิบดีและประชาชนชาวอินโดนีเซีย รู้สึกว่าเวลาผ่านไปรวดเร็วเหลือเกิน อยากจะเชิญเสด็จ ฯ ให้ประทับอยู่นานกว่านี้ และหวังว่าคงจะเสด็จพระราชดำเนินมาอีกในโอกาสหน้า

เวลา ๐๙.๔๐ น. เครื่องบินพระที่นั่งของกองทัพอากาศไทยออกจากสนามบินเคมายอรัลเมืองจาการ์ต้านิวัติพระนคร

เวลา ๑๖.๔๕ น. เครื่องบินพระที่นั่งถึงสนามบินดอนเมือง

พิธีการต้อนรับของประเทศอินโดนีเซียที่จัดถวายต่อล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์ในคราวเสด็จพระราชดำเนินไปในครั้งนี้ได้สร้างความประทับใจให้แก่รัฐบาลและประชาชนชาวไทยอย่างล้นเหลือ เป็นที่ทราบกันดีว่าขณะนี้เศรษฐกิจและการเงินของอินโดนีเซียกำลังฟุบเพราะอยู่ในระหว่างการปรับปรุงประเทศ จะสังเกตเห็นได้อย่างง่าย ๆ จากอัตรา

แลกเปลี่ยนเงินของทางราชการกับตลาดมืด เงิน ๑ ดอลล่าร์อเมริกัน อัตราแลกเปลี่ยนของทางราชการต่อ ๔๕ รูเบียเท่านั้น แต่ตลาดมืดขึ้นราคาไปถึง ๗๕๐ รูเบีย แม้กระนั้นทางรัฐบาลและประชาชนชาวอินโดนีเซียก็ยังได้ทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจ จัดถวายการต้อนรับองค์พระประมุขของประเทศอย่างสมพระเกียรติยิ่ง ซึ่งก็เท่ากับว่าเป็นการให้เกียรติอย่างสูงแก่พี่น้องชาวไทยทั้งชาติด้วย ประธานาธิบดีและข้าราชการตลอดจนประชาชนชาวอินโดนีเซียได้แสดงไมตรีจิตรมิตรภาพออกมาด้วยน้ำใสใจจริง ทุกเมืองและทุกสถานที่ที่เสด็จพระราชดำเนินแม้ในเมืองในป่าบนเขาดินฟ้าอากาศจะหนาวเยือกเย็น ฝนจะตกอากาศจะวิปริตประการใด ประชาชนชาวพื้นเมืองก็มิได้ท้อถอยที่จะตากแดดตรำฝนคอยต้อนรับ เส้นทางเสด็จพระราชดำเนินบางแห่งเช่นระยะทางจากสนามบินตูบันบาหลีไปยังวังตัมบั๊คสิริงที่ประทับ ซึ่งอยู่ห่างไกลถึง ๔๐ ก.ม. เศษ ก็มีซุ้มไม้ไผ่และทางมะพร้าวประดับประดาอย่างสวยงามตามข้างถนนโดยตลอดและมีประชาชนมาคอยต้อนรับอยู่อย่างหนาแน่นตลอดระยะทาง เสียงโห่ร้องคำว่า “เมอเดก้า” คล้ายกับไชโยของเราดังติดต่อไม่ขาดสาย

ในโอกาสที่ล้นเกล้า ฯ ทั้งสองพระองค์เสด็จ ฯ ไปในดินแดนต่างประเทศนี้ได้ทรงปฏิบัติภารกิจในฐานะเป็นผู้แทนของชาติและของพี่น้องชาวไทยทั้งมวล การเสด็จพระราชดำเนินไปปฏิบัติภารกิจ เพื่อเชื่อมสัมพันธไมตรีต่อประเทศเพื่อนบ้านทุกครั้งย่อมเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีให้บังเกิดขึ้นแก่รัฐต่อรัฐ และประชาชนของชาติทั้งสองอย่างอเนกอนันต์ด้วย การถวายการต้อนรับอย่างสมพระเกียรติที่ล้นเกล้า ฯ ได้รับจากประเทศเพื่อนบ้านทุกแห่ง จะเป็นเวียตนาม, พม่า หรืออินโดนีเซียก็ดี พี่น้องชาวไทยทั้งหลายคงจะได้ฟังหรือได้ชมจากวิทย, หนังสือพิมพ์หรือภาพยนตร์มาแล้ว และย่อมจะเห็นเป็นพยานยืนยันว่าต่างประเทศเหล่านั้นได้ถวายพระเกียรติแก่ล้นเกล้า ฯ เป็นอย่างดี แม้รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ จะได้มีหนังสือตอบขอบใจแก่รัฐบาลและประชาชนของประเทศนั้น ๆ ไปทางหนึ่งแล้วก็ตาม ข้าพเจ้าเชื่อว่าในโอกาสข้างหน้าซึ่งคงไม่นานนักประมุขของประเทศนั้น ๆ คงจะมาเยี่ยมเยียนประเทศของเราเป็นการตอบ

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

แทนตามแบบธรรมเนียมสากลที่พึงปฏิบัติกัน ข้าพเจ้าจึงขอวิงวอนให้พี่น้องชาวไทยทั้งหลายโปรดได้ร่วมมือร่วมใจกับรัฐบาลในโอกาสที่ประมุขของประเทศ เพื่อนบ้านดังกล่าวแล้วนั้น ได้เข้ามาเยี่ยมประเทศของเราเป็นการตอบแทน โปรดได้ให้การต้อนรับแก่ประมุขของประเทศนั้น ๆ ด้วยไมตรีจิตมิตรภาพอันอบอุ่นเป็นอย่างดี เพราะนอกจากจะได้แสดงถึงความเป็นผู้มีวัฒนธรรมอันดีของชาวไทยให้ประชาชาติอื่นได้เห็น แล้วยังเท่ากับว่าได้ถวายความจงรักภักดีต่อองค์พระประมุขของประเทศของเราให้ปรากฏอีกด้วย.

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

พิมพ์ที่กองการพิมพ์สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล นายเสถียร สัตยเลขา ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๑๒